

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging

En redning fra Island

En studie av en bedriftsetablering i et døende lokalsamfunn.

Ane Pedersen Røren

Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse SPL-3900 juni 2020

Forord:

Det gikk, til slutt.

Det har vært 6 utrolig fine år ved UiT, og i Tromsø. 6 år jeg kommer til å se tilbake til både med savn og glede. 6 år jeg absolutt ikke skulle vært foruten.

Jeg vil takke min veileder, Tone Bleie, som tross alt, har fått meg igjennom dette.

Jeg vil også takke min familie som alltid er der uansett hva det skulle være. Takk for at dere er dere.

Mine nærmeste i Tromsø og i Asker. Takk for at dere har heiet meg gjennom dette løpet.

En spesiell takk til Sara som har rettet hvert eneste kapittel i denne oppgaven. Du er gull verdt.

Sist, men ikke minst vil jeg gjerne takk mine informanter i Gamvik. Uten dere hadde det vært vanskelig å få skrevet denne oppgaven. Jeg kommer gjerne på besøk igjen.

Ane Pedersen Røren, Tromsø, 02.06.20

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar for seg lokalsamfunnet Gamvik, og konsekvensene av etableringen til fiskebedriften Gamvik Seafood A/S. Gjennom et feltarbeid sommeren 2018 svarer oppgaven på problemstillingen: «*Hvilke konsekvenser har etableringen av Gamvik Seafood A/S hatt for lokalsamfunnet Gamvik?*», og tre forskningsspørsmål: «*Hvilke ringvirkninger kan ses i lokalsamfunnet Gamvik som følge av bedriften Gamvik Seafood A/S etablering og gode økonomiske fremgang?*», «*Hvordan ser lokalbefolkningen på bidraget bedriften gjør for lokalsamfunnsutvikling, og er de positive til bygdas fremtid?*» og «*Er Gamvik Seafood A/S sin forretningsmodell relevant for andre sammenliknbare lokalsamfunn i Finnmark?*». For å belyse dette har jeg blant annet sett på Gamvik gjennom Wadel og Jentoft (1984) sitt begrep sysselsettingssystemer. Jeg har sett på den gjensidige avhengigheten mellom de ulike aktørene fiskebruket, butikken og skolen, gjennom blant annet dette begrepet.

Fiskeværer Gamvik var etter mange år med konkursdrevet fiskebruk på vei mot en virkelighet der den eneste muligheten så ut til å være fraflytting. Mellom 1995 og 2008 gikk det siste gjenlevende fiskebruket konkurs hele 6 ganger. Lokalbefolkningen har beskrevet det de følte på som et 'mørke', der realiteten etter hvert ble en fare for nedleggelse både av butikken og skolen. I 2012 kom redningen i form av fiskere fra Island. Islendingene kjøpte opp fiskebruket, og startet produksjon av fileter med høy kvalitet. Fiskebedriften har siden etableringen hatt stor suksess, og oppnådd overskudd hvert år. Bedriftens etablering har i stor grad bidratt til at lokalsamfunnet Gamvik ikke blir enda et nedlagt fiskevær, og optimismen i bygda blomstrer.

Funnene i denne oppgaven viser til de ulike ringvirkningene bedriften Gamvik Seafood A/S har hatt for lokalsamfunnet, samt om bedriftens forretningsmodell kan være relevant for andre liknende lokalsamfunn i Finnmark.

Innhold

1. Introduksjon	2
1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål	3
1.2 Oppgavens oppbygning	5
2 Kontekst	6
2.1 Gamvik Kommune	7
2.2 Fra Island til Gamvik	9
2.3 Problemfelt	11
3 Norsk fiskerihistorie og fiskevær i Nord-Norge	15
3.1 Fiskerihistorie fra start til «slutt»	15
3.2 Fiskevær, sentralisering og fraflytting	18
3.3 Fiskenæringen og befolkningsutvikling i Finnmark	19
3.4 Nord-Norge som «problem»	21
4 Metodiske valg og refleksjoner	23
4.1 Forskningsdesign	23
4.1.1 Vitenskapsteori	23
4.1.2 Prosessanalyse	23
4.2 Valg av metode, og forskningsprosess	24
4.2.1 Feltarbeid	24
4.2.2 Intervju	32
4.2.3 Observasjon	33
4.2.4 Dokumentinnsamling	34
4.2.5 Utarbeiding av intervjuguide	34
4.2.6 Kategorisering	34
4.2.7 Valg av informanter	35
4.3 Forskningsetikk	36
4.4 Metodiske refleksjoner i ettertid	37

5	Teoretisk rammeverk – lokalsamfunn, fiskerisamfunn og tidligere forskning	39
5.1	Introduksjon	39
5.2	Lokalsamfunn	39
5.3	Sted	41
5.4	Sosiale sysselsettingssystemer	42
5.5	Nordnorsk flyttemønster	44
5.6	Konsekvensteori	46
5.7	Økonomisk antropologi	49
6	Stemmer fra Gamvik	50
6.1	Gamvik Seafood A/S sin betydning for Gamvik	50
6.1.1	Tilflytting, barn og oppvekstsvilkår	53
6.1.2	Nå vs. da	57
6.1.3	Fiskebedriftens forretningsmodell	58
6.1.4	Fremtiden til lokalsamfunnet	63
7	En drøfting av en bedriftsetablering i et sysselsettingssystem	65
7.1	Hvilke ringvirkninger kan ses i lokalsamfunnet Gamvik som følge av bedriften Gamvik Seafood AS sin etablering, og gode økonomiske fremgang?	65
7.1.1	Gamvik som sysselsettingssystem	65
7.1.2	Skolen i Gamvik	68
7.1.3	Butikken	70
7.1.4	Barn og ungdom	71
7.1.5	Befolkningsvekst	72
7.1.6	Oppsummering	73
7.2	Hvordan ser lokalbefolkningen på bidraget bedriften gjør for lokalsamfunnsutvikling, og er de positive til fremtiden?	73
7.2.1	Et mørkt og dystert samfunn	74
7.2.2	Optimismen blomstrer i Gamvik	74
7.2.3	Bedriftens status i lokalsamfunnet	75

7.2.4	Fremtiden	76
7.2.5	Oppsummering	77
7.3	Er Gamvik Seafood AS sin forretningsmodell relevante for andre sammenliknbare lokalsamfunn i Finnmark?.....	77
7.3.1	Gamvik og Bugøynes	78
7.3.2	Gamvik Seafood AS.....	80
7.3.3	Bedriftens egne perspektiver på suksess	81
7.3.4	Tett samarbeid mellom land og båt	84
7.3.5	Kvalitet	85
7.3.6	Forretningsmodellens relevanse for Bugøynes og andre liknende steder	86
7.3.7	Oppsummering	88
8	Avslutning	89
8.1	Oppsummering av drøfting.....	90
8.2	Til ettertanke – avsluttende kommentarer	92
9	Litteraturliste	93

Figurliste

Figur 1: Oversikt over Finnmark, og Gamvik (kystverket.no)	6
Figur 2: Oversikt over Gamvik kommune (gamvik.kommune.no)	6
Figur 3: Oversikt over lokalsamfunnet Gamvik (google.maps.com)	7
Figur 4: Fiskefartøy utenfor Gamvik museum. Foto: Ane Pedersen Røren.....	15
Figur 5: Antall fiskere og oppfisket kvantum (SSB, 2019a).....	17
Figur 6: Slettnes fyr i tåka. Foto: Ane Pedersen Røren	26
Figur 7: Ruiner etter tysk bunkers. Foto: Ane Pedersen Røren	29
Figur 8: Uferdig brygge? Foto: Ane Pedersen Røren	30
Figur 9: Gamvik museum. Foto: Ane Pedersen Røren	30
Figur 10: Tidligere fiskebåt. Foto: Ane Pedersen Røren	31
Figur 11: Steinmolo. Foto: Ane Pedersen Røren	31
Figur 12: Virkningsmodell. (Figur 1 fra Kjærland, m.fl. 2012)	48
Figur 13: Oversikt over Gamvik og Bugøynes (google.maps.com)	78
Figur 14: Annonse Dagbladet, 15. august 1989.(Tommasen, 2018)	79

1. Introduksjon

«Det har vært utallige nedturer med både havn og fiskebruk, men nå er det medvind i Gamvik» - Yngvar Svendsen

Sitatet ovenfor er hentet fra en artikkel i avisen Finnmarken om da bygda Gamvik endelig fikk den havnen de hadde drømt om lenge. I Gamvik har fiskeindustriens utviklingen lidd under harde værforhold og dårlig havn, selv med beliggenhet rett ved gode fiskefelt. (Jensen, 2018)

Før jeg begynte å jobbe med denne oppgaven hadde jeg aldri hørt om Gamvik kommune. Kun en gang tidligere, i 2008 da jeg var 13 år gammel, hadde jeg vært i Finnmark. Jeg har alltid sett på Finnmark som et sted lang borte, med mye reinsdyr, fisk og snø. Et veldig stereotypisk bilde av et sted jeg tidligere ikke har brydd meg så mye om. Under startfasen av masterskrivingen kom en mann fra Gamvik til UiT for å snakke om sitt hjemsted. Han snakket i det vide og brede om Gamvik Seafood A/S og den spesielle bedriftsmodellen. Det som først slo meg var at fisk; nei det interesserer ikke jeg meg noe for. Det gikk litt tid før jeg begynte å se på Gamvik som noe annet enn bare en case om fisk. Jeg har alltid interessert meg for mennesker og steder, kanskje spesielt for mennesker på mindre steder. Den første ideen gikk ut på å snakke med innvandrere i Gamvik og om integreringsprosessen i lokalsamfunnet, men grunnet stedets særpreg falt heller valget på en kombinasjon av lokalsamfunn og fiskebedrift.

Norge er et langstrakt land med mye kyst, og dermed gode muligheter for fiskeri, som har vært og er en av landets primærnæringer. Grunnet blant annet sentralisering har norsk fiskerinæring den siste tiden i større grad forsvunnet fra mange norske kystsamfunn. Næringen lønner seg i stor grad ikke for den vanlige fiskeren i gaten, fiskekvotene er dyre og ressursforvaltningen ganger i stor grad ikke de små kystsamfunnene i Norge. Fraflytting er blitt et sentralt begrep både på nasjonalpolitisk nivå, men kanskje spesielt når det snakkes om Finnmark og fiskevær. Mange av de gamle og rike fiskeværene langs kysten er i dag fraflyttet, hvor noen brukes som fritidsboliger om sommeren. De fiskeværene som enda lever

er i dag blitt modernisert, gjerne med utbyggelse av både moloer, kaier og større mottak. Finnmark sliter selv i dag med fraflytting, også fra de moderne fiskeværene. Verdien som fiskes opp i for eksempel Båtsfjord blir ofte ikke igjen i Båtsfjord. Mottakene på land sender svært ofte ressursene videre til større produksjonsmottak innover i landet eller faktisk til og med ut av landet, ofte for å spare penger. Dette kan føre til liten prosent sysselsetting i de mindre lokalsamfunnene, og dermed et skrantende samfunn. Uten noen form for mulighet til arbeid flytter befolkningen vekk fra stedet, ofte mot større byer (Bertelsen, 2005).

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Nedleggelse av fiskebruk er blitt et vanlig problem i Finnmark. Det viser seg ofte at drift av fiskebruk ikke er lønnsomt, og mange går konkurs etter få år. Dette fører igjen til færre arbeidsplasser og døende lokalsamfunn. I Gamvik har de som så mange andre steder også stor erfaring med nedleggelse av fiskebruk, men i 2012, da noen islendere tok over, kom det en optimisme i bygda som aldri før. Fiskebruket Gamvik Seafood AS kan fra oppstart og helt frem til i dag vise til overskudd. Lokalsamfunnet lever godt av suksessen på bruket og det kan se ut som at trenden i det tidligere døende lokalsamfunnet har snudd helt. Suksesshistorien til Gamvik og Gamvik Seafood er ikke unik i Norsk fiskerihistorie, men likevel verdt å ta en titt på. Hvorfor går det så bra for dem når fiskebruket i nabobygda Mehamn ikke klarer det samme? Hva har bruket bidratt med til lokalsamfunnet og kunne flere kopiert forretningsmodellen til bedriften? Med dette i bakhodet er målet med oppgaven å få svart på problemstillingen og forskningsspørsmålene skrevet under.

Min hovedproblemstilling er som følger:

Hvilke konsekvenser har etableringen av Gamvik Seafood A/S hatt for lokalsamfunnet Gamvik?

For å bygge opp under problemstillingen har jeg arbeidet ut i fra følgende tre forskningsspørsmål:

- Hvilke ringvirkninger kan ses i lokalsamfunnet Gamvik som følge av bedriften Gamvik Seafood A/S etablering, og gode økonomiske fremgang?

Jeg vil begynne med å undersøke hvilke ringvirkninger som tydelig kan ses i lokalsamfunnet Gamvik som følge av bedriftens etablering i 2012. Ved hjelp av intervjuer/samtaler med kommunen, bedriften og andre jeg prater med vil jeg se på deres fortolkninger av bygda som helhet både før og etter etableringen av Gamvik Seafood AS. Jeg er interessert i å finne ut hva som har skjedd i bygda som følge av bedriftens etablering.

- Hvordan ser lokalbefolkningen på bidraget bedriften gjør for lokalsamfunnsutvikling, og er de positive til bygdas fremtid?

Med dette forskningsspørsmålet ønsker jeg å fokusere på lokalbefolkningen i Gamvik. Hvilke stedsfortellinger og stedsbilde har de av sitt eget lokalsamfunn i ettertid av bedriftens etablering og hvordan ser de på fremtiden til bygda nå som de har et så godt fungerende fiskebruk.

- Er Gamvik Seafood A/S sin forretningsmodell relevant for andre sammenliknbare lokalsamfunn i Finnmark?

Bedriften Gamvik Seafood sin forretningsmodell er noe jeg stadig har kommet over at nevnes i både avisartikler og på sosiale medier, der flere spør seg hvorfor ikke flere tar bedriftsmodellen for selv å prøve den ut. Jeg ønsker med dette forskningsspørsmålet å finne ut hva forretningsmodellen er, og se om den kan være overførbar for andre liknende lokalsamfunn i Finnmark. Vil modellen kunne føre til at færre fiskebruk i fylket legges ned?

1.2 Oppgavens oppbygning

I **Kapittel 1** har jeg gitt en innføring i oppgavens tematikk og problemstillinger.

Kapittel 2 tar for seg konteksten, fortellingen om Gamvik og hvordan islenderne kom til Norge. Videre tar kapitlet for seg problemfeltet hvor planstrategien til kommunen nevnes, samt lokalsamfunnsutvikling og regional næringsutvikling.

Kapittel 3 er en redegjørelse for Norges fiskerihistorie, fiskenæringen og befolkningsutviklingen i Finnmark fylke.

Kapittel 4 tar for seg metodiske valg og refleksjoner og redegjør for mitt feltarbeid 2018 i Gamvik Kommune.

Kapittel 5 redegjør for teoretiske perspektiver som kan bidra til en forståelse for Gamvik som lokalsamfunn.

Kapittel 6 viser til innsamlet empiri fra feltarbeid, hvor jeg har forsøkt å trekke frem de viktigste sitatene fra mine informanter.

Kapittel 7 tar for seg en drøfting av de tre forskningsspørsmålene, med tanke på både problemstillingen og teoretisk rammeverk.

Kapittel 8 viser til en oppsummering av drøftingene rundt forskningsspørsmålene, samt en redegjørelse for avsluttende tanker om studien.

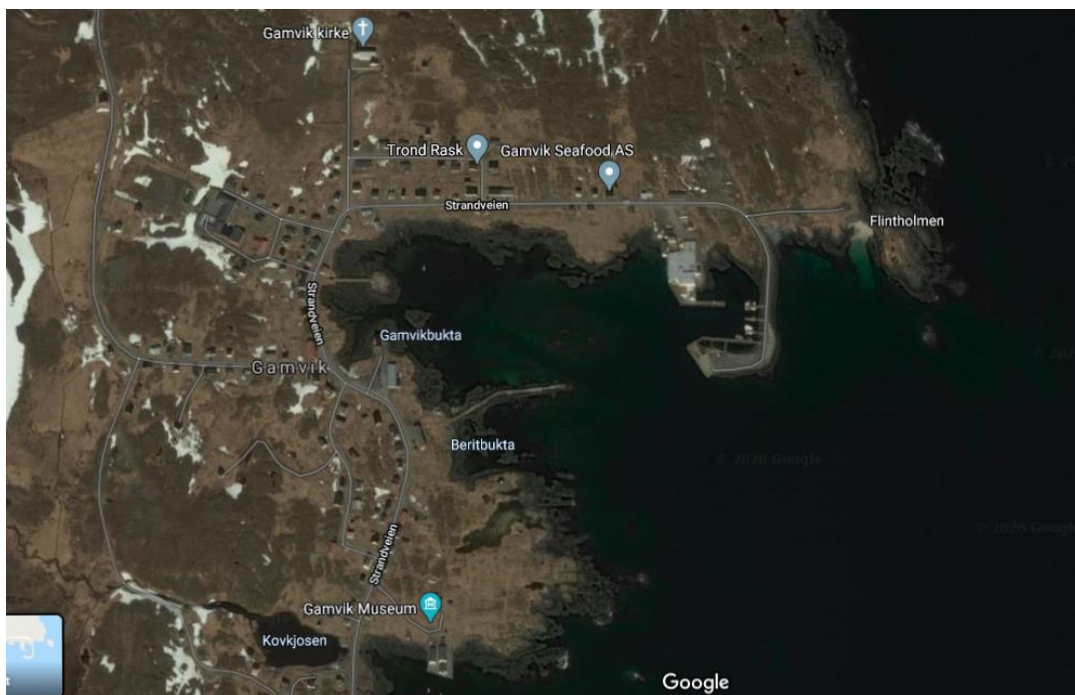
2 Kontekst

Figur 1: Oversikt over Finnmark, og Gamvik (kystverket.no)

Figur 2: Oversikt over Gamvik kommune (gamvik.kommune.no)

Figur 3: Oversikt lokalsamfunnet Gamvik. (google.maps.com)

2.1 Gamvik Kommune

Gamvik kommune i Finnmark er Europas nordligste fastlandskommune. Kommunen med 1146 innbyggere per. 3 kvartal 2019 (SSB) ligger på østsiden av Norkynshalvøya, og grenser til Berlevåg og Tana kommune i sydøst, Lebesby kommune i vest, Barentshavet i nord og Tanafjorden i øst. Kommunen ble i 1914 en egen kommune, da daværende Tana herred ble delt i tre (Gamvik kommune, 2016). Kommunen består av tettstedene Gamvik, Skjånes, Langfjordnes, Nervei og Mehamn, hvor befolkningen i all hovedsak er bosatt i Mehamn og Gamvik. Mehamn er kommunens største tettsted, administrasjonssenter for kommunen, holdested til flyplassen og havn for Hurtigruten (Dalfest, 2009). Mehamn huser omtrent 800 av de fastboende i kommunen, mens Gamvik har omtrent 219 innbyggere. De resterende 130 innbyggerne i kommunen er fordelt utover de mindre områdene Skjånes, Langfjordnes og Nervei. Omtrent 337 av de 1146 fastboende i kommunen er innvandrere, hvor 189 er arbeidsinnvandrere. Kjønn- og aldersmessig er menn i alderen 20-64 høyest representert i kommunen, med hele 63 flere menn enn kvinner i samme aldersgruppe(SSB). Arbeidsmessig er det flest som jobber innen sekundærnæringer; 138, mens det i primærnæringene jordbruk, skogbruk og fiske jobber 125 personer. Arbeidsledigheten i kommunen har ifølge

framtidinord en av de høyeste økningene i Troms og Finnmark per. 1 januar 2020 (Haug, 2020). I 2018 var arbeidsledigheten i aldersgruppen 15-74 år på 2,6% (SSB).

Spor etter bosetting forteller at det er bodd folk på Nordkynhalvøya i over 10.000 år. I hovedsak er det reindrift, fiske og jordbruk som har lagt livsgrunnlaget for halvøyas fastboende og sesongarbeidere. Nær tilgang til gode fiskefelt og gode havner har bidratt til økonomisk gunstige fiskevær i Gamvik kommune. Spesielt på tettstedene Gamvik, Skjånes og i fjorddistriktet finner vi det vi i dag kan se på som tradisjonelle, men moderniserte fiskevær. Mehamn har også vært et viktig sted for fiske i kommunen. Rundt 1900 drev den kjente hvalfangeren og oppfinneren Svein Foyn hvalstasjonen i Mehamn. Fabrikken var den første av sitt slag i Finnmark, men ble i 1903 ødelagt av fiskere under Mehamnoppøret og fabrikken ble aldri bygget opp igjen (Gamvik kommune, 2016). Dagens Mehamn er fremdeles dominert av fiskeindustrien og som fiskemottak. Havnen i Mehamn har de siste årene blitt betydelig oppgradert, med blant annet bygging av en molo på 100 meter i indre havn i 2012, og en molo på 60 meter i ytre havn i 2018. Utbygningen har ført til bedre liggeforhold for fiskeflåten og andre båter (Askheim). En av hjørnesteinsbedriftene i Mehamn er fiskebedriften Finnmark Fisk AS. I 2017 ble det kjent at Arne Hjeltnes, rikskjendis og næringslivsmann, skulle overta fiskebruket i Mehamn for å drive videre etter Hermann Pettersen, med formål om å drive «engroshandel med fisk, skalldyr og bløtdyr» (Kyst og Fjord, 2017). Hjeltnes og co ønsket å satse på fisk produsert lokalt på kaia i Mehamn, samt solid merkevarebygging. Overtakelsen av fabrikken ble tatt godt imot av det lokale næringslivet, og det kunne leses i flere lokalaviser at «Arne Hjeltnes var redningen».

Et annet fiskebruk som i de senere årene er blitt overtatt av nye eiere er det siste gjenlevende fiskebruket i tettstedet Gamvik. Tettstedet Gamvik er et fiskevær først nevnt skriftlig i 1518, med beliggenhet ut mot Barentshavet, svært nært rike fiskefelt. Fiskeværet har fra rundt middelalderen vært et av de viktigste ut mot ishavet. Grunnet trang og værutsatt havn har været tapt terreng til Mehamn og Kjøllefjord. Tradisjonelt sett har fiskenæringen vært veldig viktig for lokalbefolkningen og fiskeværet Gamvik, men det har vist seg at det ikke alltid har vært lett å drive fiskebruk i Gamvik. På det meste var det 14 fiskebruk og 1000 innbyggere i det lille lokalsamfunnet, men mot slutten av 1980-90-tallet gikk det nedover med næringen. Mellom 1995 og 2008 gikk det siste gjenlevende lokale fiskebruket i Gamvik konkurs hele 6 ganger, og lokalsamfunnet stod i fare for å forsvinne (Jørgensen, 2018). På det mørkeste falt

innbyggertallet helt ned til 100 fastboende. Husene var tomme, det var ingen arbeidsplasser, barnehagen var lagt ned og butikken og skolen stod også i fare for å legges ned. Tettstedet valgte derfor, som forsøk på å redde lokalsamfunnet, å satse på turisme. Området har gode ferskvanns- og havfiskemuligheter, fine overnattingsplasser og flotte severdigheter. En av de mest kjente turistattraksjonene i kommunen er Slettnes fyr. Fyret ligger tre kilometer nord for Gamvik og er det nordligste fastlandsfyret i verden. Fyret ble bygget i 1905, ødelagt i -44 og gjenreist i 45-48 (visitnordkyn). Fyret ligger i naturharde omgivelser, omringet av fascinerende landskap og historie. Fyret tilbyr overnatting, lokal mat i en liten kafe i et hus ved siden av selve tårnet, samt diverse markerte turløyper som fører turister forbi blant annet flott utsikt. Det finnes også gamle steingjerder og en mystisk labyrint og rester av gammel bosetning (Gamvik kommune, 2016). Turisme var ikke nok for å redde bygda og lokalsamfunnet, som i stor grad var basert på tyske bobilturister. Disse la ikke spesielt mye penger igjen, hverken i form av mathandel eller overnatting. I 2012 kom heldigvis redningen fra om lag 1000 km vest for Norge. Noen islendere tok over fiskebruket i Gamvik og de skulle satse stort.

2.2 Fra Island til Gamvik

Den globale finanskrisen i 2008 traff Island hardt. De tre islandske bankene Kaupthing, Landsbanki og Glitnir gikk alle konkurs da staten hadde for liten pengebeholdning til å dekke bankenes gjeld, slik en del andre land gjorde (Lie, 2016). Krisen gikk hardt utover arbeidsplasser og næringslivet på Island, spesielt i fiskeindustrien. Krisen førte blant annet til høye kvotepriser, noe som igjen gjorde at mange islandske fiskere valgte å «flykte» fra Island. En av de som i 2010 dro fra Island for å prøve fiskelykken i Norge var Albert Mar Eggertsson. Albert kom til Norge i 2010 og startet på bar bakke i Kongsfjord i Berlevåg kommune. Han hadde med seg egne båter fra Island og leide et fiskebruk, noe som ganske fort viste seg å være for lite. Daværende Sædis AS, som i 2018 byttet navn til Gamvik Seafood AS, etablerte seg i Gamvik i 2012. Her leide de i første omgang fiskebruket som i mange år hadde stått tomt, før de i 2014/15 kjøpte anlegget. Her startet bedriften opp med mottak av fisk, delvis fra egne fartøyer, som bedriften bearbejdet og solgte til et godt betalende marked i Europa og Amerika. Forretningsideen til Gamvik Seafood AS består av høy kvalitet i alle ledd, god kapasitet, høy teknologi og egneide båter. Gamvik Seafood AS samarbeider i

dag med Gamvik Kystfiske AS om aktiviteten på bruket. Gamvik Kystfiske AS ble i 2018 startet opp av islandske Haraldur Árni Haraldsson som i over 15 år har jobbet sammen med Albert i fiskeribransjen. Gamvik kystfiske AS står for ansvaret for fiskeflåten, mens leveransen av fisken går til Gamvik Seafood AS, som drifter produksjonen av sjømat på bruket. Gamvik Seafood samarbeider også med lokale fiskebåter eid av innbyggere i området, samt salgsselskaper for å få solgt fisken (Bergli, 2017).

Vanskelig tilgang til lokal arbeidskraft førte til at bedriften fra begynnelsen leide inn folk fra et baltisk bemanningsbyrå de første to driftsårene, og hadde per 2017 98% baltisk arbeidskraft som ble avlønnet etter norsk tariff. Da Albert Mar Eggertson kom til Norge i 2012 startet han med svært lite kapital, men har etter etableringen av bedriften oppnådd svært gode resultater hvert eneste år, og ble i 2014 kåret til årets Gasellebedrift i Finnmark. Bedriften investerte tidlig i flere nye og større båter og fikk i 2018 en leveranse fra England på en ny 15-meters båt. Bedriften omsatte i 2016 for 71,2 millioner kroner, betalte 3,83 millioner i skatt og økte egenkapitalen med 8,88 millioner kroner. I 2018 var omsetningen av bedriften økt til 79,5 millioner kroner (Proff.no).

Lønnsutbetalingen fra Gamvik Seafood AS utgjorde i 2016 9,8 millioner kroner.

Lokalsamfunnet Gamvik var i ferd med å legges ned før Gamvik Seafood AS tok over fiskebruket. Befolkningen har etter 2012 økt fra 100 fastboende til rundt 200 stykker, og butikken økte fra 2012-2015 omsetningen fra 4,25 til 5,42 millioner (Bergli, 2017).

Arbeidskraften på bruket er i 2019 i stor grad fortsatt baltisk og islandsk, med innslag av lokal arbeidskraft fra Norge. Bedriften arbeider ikke lengre i like stor grad med innleid arbeidskraft fra bemanningsbyrå, eller sesongarbeidere, som i starten. Bedriften opererer med helårsdrift, samt faste ansatte, som i stor grad er bosatt i og skatter til Gamvik kommune.

Bedriften trekkes i ofte frem som redningen til lokalsamfunnet Gamvik, hvor det i mange år gikk veldig dårlig. Bedriften har bidratt til at befolkningen igjen stiger, barnehagen og skolen er ikke lagt ned, og heller ikke butikken. Regjeringen fremmer i stortingsmelding nummer 5 et mål om «regional balanse gjennom vekstkraft, likeverdige levekår og bærekraftige regioner i hele landet.» Det nevnes også viktigheten for å legge til rette for arbeidsplasser, vekstkraft og bosetting i distriktene (Regjeringen, Meld. St. 5 (2019–2020)). Gamvik kommune ville spesielt i 2012 vært et utmerket eksempel på at regional- og distriktpolitikken i Norge ikke

nødvendigvis er så enkel. I 2020 derimot er Gamvik et eksempel på at lokalsamfunnene er mulig å redde, hvis det legges til rette for arbeidsplasser, bosetning og næringsutvikling.

2.3 Problemfelt

Plan- og bygningsloven er den øverste rammeverket i norsk planlegging, hvor formålsparagrafen blant annet uttrykker at loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner, gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger og konsekvenser for miljø og samfunn, samt at det skal tas hensyn til barn og unges oppvekstvilkår. Plan- og bygningsloven pålegger ethvert kommunestyre i Norge å utarbeide og vedta en kommunal planstrategi, hvor formålet er å klargjøre og gjøre rede for prioriteringer av hvilke planoppgaver kommunen bør starte opp eller videreføre. Dette gjøres for å legge til rette for ønsket planmessig utvikling i kommunen. Den kommunale planstrategien utarbeides på bakgrunn av nasjonale forventninger. Nasjonale forventninger har som rolle i det norske plansystemet å fremme en bærekraftig utvikling, samt å samle mål, oppgaver og interesser som regjeringen forventer at fylkeskommunene og kommunene legger en særlig vekt på i planleggingen fremover (Solvik).

Den samlede kommunale planstrategien består av en kommuneplan som omfatter en samfunnsdel og en arealdel. Kommuneplanens samfunnsdel har som hovedhensikt å fremme *«bedre og mer helhetlig planlegging for en bærekraftig samfunnsutvikling»* (Miljøverndirektoratet, 2016), og arealdelen har som hensikt å vise sammenhengen mellom fremtidig samfunnsutvikling og arealbruk.

Gamvik Kommune sin planstrategi for 2016-2019 ble av Gamvik kommunestyre vedtatt i 2017. I planstrategien fremmer de blant annet en rekke temaplaner hvor næring og befolkning inkluderes. Under befolkningsutvikling skrives det at folketallet i Gamvik tradisjonelt har ligget på mellom 1600 og 1700 innbyggere, men at det mellom 1980-1990 viste en klar nedgående tendens. De trekker frem at hele fylket i denne perioden opplevde en klar befolkningsnedgang og at omstillingen innen fiskeri og fiskeindustrien er en klar hovedårsak. Etter nedgangsperioden på 80- og 90-tallet var befolkningstallet på det laveste nede på 991 innbyggere i kommunen i 2011. Fra 2011 til 2016 viser strategien til en økning på 148

personer, hvor 83 av disse var i aldersgruppen 20-66. Strategien viser til en klar sammenheng mellom befolkningsvekst og arbeidsinnvandring, noe som fra 2012 i stor grad kan skyldes etableringen av Gamvik Seafood AS (Gamvik kommune, 2017).

I planstrategiens næringsdel viser kommunen til en solid økning i både antall bedrifter i primærnæringen med 43 i 2009 til 80 i 2016. Antall sysselsatte i primærnæringene i kommunen har også vokst, fra 2008 til 2015 er antallet gått fra 70 til 81, i 2019 har dette tallet steget til 119 (Gamvik kommune, 2017).

Videre trekker kommunen paralleller mellom fiskenæringen og befolkningsveksten i kommunen. *«Folketallsøkningen de siste årene kommer av stor arbeidsinnvandring fra utlandet. De fleste av disse arbeider i fiskeindustrien/i fiskerirelatert virksomhet. Dette betyr at folketallet i stor grad er avhengig av hva som skjer i fiskeriene – både naturlige svingninger i fiskebestandene, markedstilgangen samt de overordnede politiske beslutninger som påvirker næringen.»* (Gamvik kommune, 2017).

Gamvik kommune vedtok også i 2015 en handlingsplan for næringslivet i kommunen. Her skriver de om viktigheten av å sikre eksisterende arbeidsplasser i kommune, samt å skape flere attraktive arbeidsplasser som både tiltrekker seg nye innbyggere, og bidrar til å holde på de som allerede bor i kommunen. Handlingsplanen for næringsutviklingen trekker også frem fiske og fiskeforedlingen som kommunens grunnstein for næringsvirksomhet. De skriver at fiske i stor grad sikkert også i fremtiden vil forbli grunnsteinen i næringslivet i kommunen, men trekker også frem den tøffe omstillingen næringen har hatt. Kommunen skriver videre at de ser viktigheten i å satse på både gamle og nye næringer, samt de yngste kreftene, som kan bidra til å øke og stabilisere innbyggertallet. *«En kan se at det vil være vanskelig å opprettholde dagens aktivitet i samfunnet dersom en ensidig satser på fiskerinæringen.»* (Gamvik kommune, 2015).

Opgavens formål kan plasseres under temaene regional næringsutvikling og lokal samfunnsutvikling. De norske myndighetene er opptatte av å fremme begge deler for utvikling, spesielt i distriktene. Regjeringen skriver om lokal samfunnsutvikling at attraktive lokalsamfunn er for verdiskapningen i Norge svært viktig.

«Kommunene har ansvar for å sikre gode levekår og et likeverdig tjenestetilbud lokalt, og skal samtidig være en pådriver for lokal samfunns- og næringsutvikling. Målet er å holde på innbyggerne som kommer til kommunen, og å tiltrekke seg nye.»(Regjeringen, 2018)

Den generelle utfordringen for småsamfunnene i landet er å være attraktive nok til at folk ønsker å bosette seg der. Tilgang på arbeid, bosted, tjenester, kulturopplevelser, friluftsliv, samt fysisk og sosialt nærmiljø bidrar til å skape attraktive lokalsamfunn. Regjeringen trekker frem at en del av innsatsen i regional- og distriktpolitikken handler om nettopp dette.

Utvikling av attraktive regioner og sentere både for folk og næringsliv, samt rekruttering av utenlandsk arbeidskraft. Regjeringen ønsker å fremme viktigheten av stedsutvikling, integrering av innflyttere og tiltak rettet mot tilflyttere i kommunene, spesielt blant mindre kommuner i distriktene (Regjeringen, 2018a).

Samfunnsutvikling er et stort begrep som blant annet omhandler stedsutvikling, omdømmebygging, arbeid med rekruttering og tilflytting, samt næringsutvikling, alt som i stor grad er aktuelt i Gamvik.

Regional næringsutvikling baserer seg ifølge regjeringen på å utnytte de regionale forskjellene til det beste for den enkelte regionen, samt å bygge videre på styrene regionene har. Regjeringen deler regional næringsutvikling i to, der næringsutviklingen i distriktsområdene ofte baserer seg på mindre arbeidsmarkeder, mindre variert næringsstruktur, små næringsmiljø, store avstander og et mindre nærmarked. Arbeidsplasser er en forutsetning for at regioner skal vokse. Regjeringen mener stabile og gode rammevilkår er viktig fremfor alt for at næringslivet skal kunne skape og ta vare på arbeidsplassene (Regjeringen, 2018b).

Lokalsamfunnsutvikling og regional næringsutvikling er to viktige faktorer for at både de små og de litt større samfunnene i Norge både skal overleve og være attraktive for befolkningen. Ifølge regjeringen.no ser regjeringen viktigheten i å bevare arbeidsmarkedene og attraktiviteten av de mindre lokalsamfunnene i Norge. Viktigheten av å fremme arbeidsplasser og næringsutvikling kommer frem som avgjørende for befolkningsvekst i distriktene. Bedrifter i vekstområdene bidrar i stor grad til akkurat dette. Bedrifter med mål om sysselsetting i, og skatt til kommunen vil i stor grad kunne bidra betydelig til vekst i distriktene (Regjeringen, 2018b). Gamvik Seafood AS er en slik bedrift. En bedrift i en liten

kommune der fraflytting har vært et reelt problem, og arbeidsplasser har vært i manko. Gamvik Seafood er i stor grad opptatt av å holde det meste av arbeidet innad i kommunen, noe som igjen bidrar til flere sysselsatte og større gevinst både til lokalbefolkningen og kommunen.

3 Norsk fiskerihistorie og fiskevær i Nord-Norge

Figur 4: Fiskefartøy utenfor Gamvik museum. Foto: Ane

For å forstå Gamvik som lokalsamfunn, og livet og utfordringene der er det viktig å se det som en del som en større samfunnskontekst. For bosettingen og fiskenæringen har sentralisering og fraflytting av større nasjonal tendens vært en viktig faktor. De relative store endingene i fiskeripolitikken siden andre verdenskrig har vært avgjørende årsaker til at fiskerisamfunn i spesielt Nord-Norge har de utfordringene de har i dag (Zachariassen og Christensen, 2014, s. 352-354). Jeg vil derfor i dette kapitlet ta for meg utviklingen innen norsk fiskerihistorie, samt problematikken for fiskevær i Nord-Norge. Dette delkapitlet omhandler den historiske konteksten og bakgrunnen for lettere å kunne forstå utfordringer i småsamfunn, spesielt med tanke på fiskerinæringen og sentralisering gjennom tidene i nord.

3.1 Fiskerihistorie fra start til «slutt»

Norsk fiskerihistorie går så langt tilbake som til tidlig steinalder, og den eldste næringsveien som kan påvises i Norden er fangst av sjødyr og fiske. De første bosetterne i Norge oppdaget

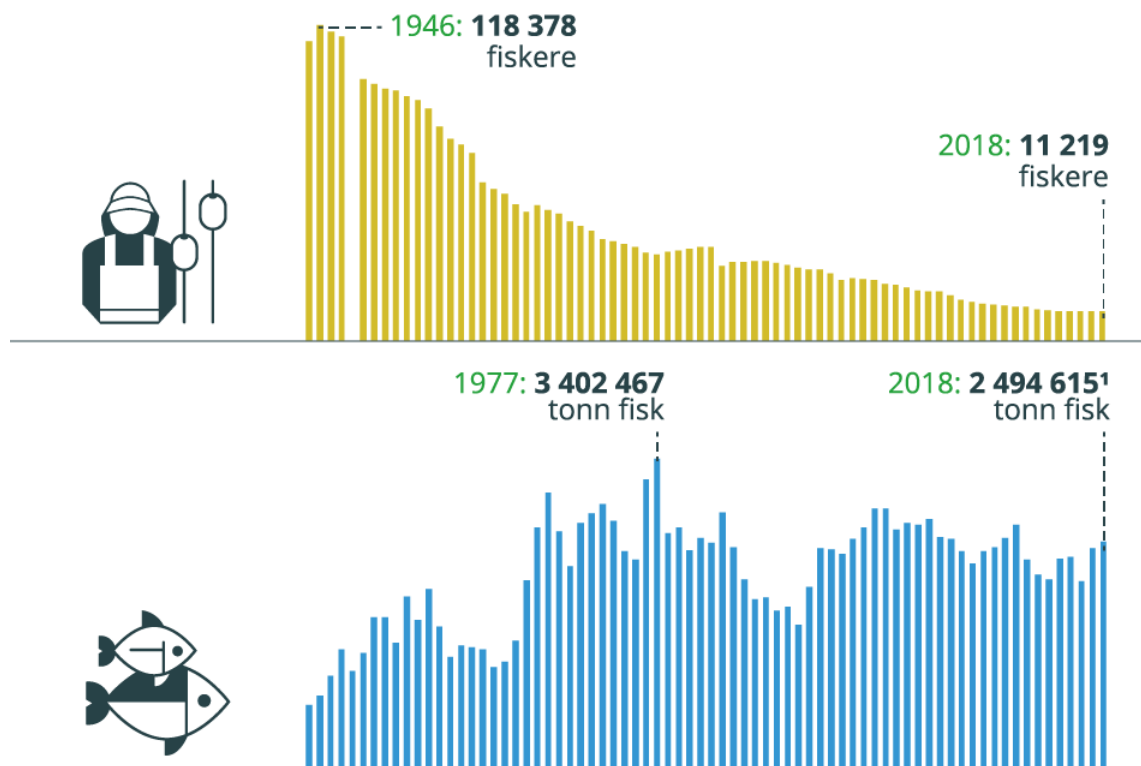
tidlig de store verdiene av fisk og sjødyr som fantes utenfor norskekysten, og undersøkelser av boplasser rundt om i Norge viser at det i steinalderen ble fisket både i havet, elver og vann. Fisk ble raskt en livsviktig resurs for menneskene i datidens Norge, og i løpet av 1000-tallet begynte man å omsette fisk som handelsvare innad i landet, og senere ut i resten av Europa. Naturlig nok foregikk det meste av fiske langs bosettinger ved norskekysten da det av praktiske årsaker var kort vei mellom fiskefeltene og land. Fisken ble fisket i havet, bragt tilbake på land, bearbeidet, og ofte tørket, før den ble sendt videre inn i Norge og andre byer i Europa. Handelen med fisk foregikk i stor grad basert på varebytte, hvor hver enkelt fisker byttet fra seg fisken til fordel for varer han selv trengte. Omsetningen og eksporten av den norske fisken fortsatte slik frem til første del av 1800-tallet da prisnivået på fisken steg grunnet krigsutbrudd i Europa. Fiskerne var i denne perioden mindre avhengig av handelsmannen og det oppstod lokale fiskeforhandlere langs hele kysten, som fungerte som et mellomledd mellom fiskerne og handelsmennene (Solhaug, 1983).

Mot slutten av 1800-tallet sank eksportverdien på fisk, og utbyttet av fiske var lavt for den enkelte. Dette bidro i stor grad til teknologisk endring i fiskenæringen. Utviklingen skjedde gradvis, med nye fangstmetoder, nytt utstyr og moderniserte motoriserte båter. På begynnelsen av 1900-tallet hadde over halvparten av fiskerne som drev med lofotfiske motoriserte båter. Fiskenæringen opplevde igjen en krisesituasjon under mellomkrigstiden grunnet manglende forhandlingsstyrke. Dette førte til at fiskerne begynte å organisere seg, og Norges Fiskarlag ble dannet i 1926. I 1929 kom sildeloven som gav enerett til omsetning, og i 1938 kom en statlig lov som garanterte minstepris på fisk (Solhaug, 1983).

Fiskenæringen hadde en spesielt god periode på begynnelsen av 80-tallet. Allerede 1. januar 1980 var kysten av Vest-Finnmark full av torsk og lodde, og skreiinnslaget, som ofte treffer i februar, var kommet tidlig grunnet gunstige temperaturer i Barentshavet og langs kysten. Dette skulle ikke vare, og i 1985-1988 var det en periode med 5 grader lavere temperatur i Barentshavet. Dette førte til at torsk og lodde trakk vestover mot Island, og islenderne opplevde et torsk- og loddefiske de aldri tidligere hadde hatt. I 1989 snudde det plutselig igjen med store mengder torsk og lodde fra Torsvåg i Troms til russergrensa. Arbeiderpartiet og fiskeriminister Oddlaug Pettersen bestemte at det ikke skulle fiskes en eneste lodde det året, og mot slutten av desember samme år, etter forhandlinger mellom norske og russiske embetsmenn og forskere, ble det forhandlet frem et historisk lavt kvantum på 90.000 tonn.

Grunnen til dette var at norske embetsmenn og forskere mente at bestanden av torsk og lodde var på et historisk lavmål i Barentshavet, noe flere mener er feil. Den norske siden kjørte hardt med sparekniven til stor fordel for russerne. Regjeringen la i 1989 frem kvotesystemet, et tenkt midlertidig system, som ble tatt i bruk fra 1. januar 1990 (Olsen, 2017).

Norges fiskeridepartement (i dag nærings- og fiskeridepartementet) ble opprettet i etterkrigstiden og i 1964 ble det underskrevet en avtale mellom Norges Fiskarlag og staten, som forplikter staten til å opprettholde lønnsomheten i næringen ved å gi årlig støtte. I årene etter avtalen var det likevel en nedgang i antall fiskere og i løpet av 15 år hadde antallet hel- og deltidsfiskere nesten blitt halvert. Ved starten av 2000-tallet var antallet sunket til omtrent en tredjedel (Hallenstvedt, 2019).

Figur: 5: Antall fiskere og oppfisket kvantum (SSB, 2019a)

Fiskerinæringen er likevel enda den dag i dag en av Norges viktigste eksportnæringer, til tross for redusert sysselsetting. Modernisering og sentralisering har bidratt til å gjøre næringen til en effektiv og ofte lønnsom næring. Flytransport av fisk bidrar til at fisken kommer ut i verden på rekordtid, selv når den er helt fersk. I dagens Norge har spesielt oppdrettsnæringen vokst raskt. Fersk oppdrettslaks, torsk, ørret og blåskjell selges i store kvanta over hele verden, og omtrent 95 % av all norsk sjømat eksporteres til over 150 land i verden (Hallenstvedt, 2019).

Nærings- og fiskeridepartementet har i dag som ansvarsområde å utforme en fremtidsrettet nærings- og sjømatpolitikk. «Departementet skal fremme norsk næringsliv og handel, og bidra til en bærekraftig forvaltning av fiskeri- og havbruksnæringen.» (Regjeringen, 2017).

3.2 Fiskevær, sentralisering og fraflytting

Som nevnt over er fiskeri en av Norges eldste næringer og av denne grunn vil det være naturlig å tro at bosettingsformen fiskevær også kan regnes som en de eldste. Et fiskevær er en bosettingsform som ligger langs kysten, nært fiskefelt, som hovedsakelig baserer seg på fiskeri og som fungerer som tilholdssted for fiskere. De tidligste moderne fiskesamfunnene ble ofte kalt rorvær. Rorvær baserer seg i større grad på midlertidig sesongbasert bosetning, med muligheter for vedlikehold av fartøy, hjell til tørke av fisk og mottak av fisk.

Fremveksten av rorvær skyltes det rike fiskeriet, og den årvisse vandringen til torsk, sild og sei mot norskekysten. Rorvær utviklet seg så fra sesongbaserte samfunn, til fiskevær med fast bosetning, mye grunnet blomstring i fiskenæringen (Johnsen, 2018).

Fiskevær i Norge er mest utbredt langs norskekysten fra Vestlandet til Finnmark, hovedsakelig helt i nord fra Lofoten til Øst-Finnmark. Dagens moderne fiskefartøy er mindre avhengige av de faste stasjonene på land og handelen av fiske foregår ofte i større fiskerihavner. Dette har ført til stor fraflytting, men også modernisering av enda aktive tradisjonelle fiskevær, samt utvikling av bygder og tettsteder. De tradisjonelle fiskeværene baserer seg i dag ofte på turisme, utleie av rorbuer og sesongbaserte ferieboliger for å overleve som lokalsamfunn (Johnsen, 2018). Nåtidens moderniserte fiskevær kalles gjerne for fiskerihavner. Definisjonen på en fiskerihavn er ifølge kystverket en «havn hvor staten har bygd infrastrukturer i form av moloer og utdypninger» (Kystverket).

I den nord-norske landsdelen har utfordringer omkring fraflytting, forgubbing og nedgang i fiskeri vært gjeldene siden 1970 (Zachariassen og Christensen, 2014, s. 352). På nasjonalt nivå har Norge vært igjennom en stor teknologisk og samfunnsmessig utvikling, som blant annet har innebåret industrialisering, modernisering og urbanisering. Fraflyttingstrenden fra småsteder til større steder ble under disse periodene forsterket. Flytting innenlands er ofte preget av livsfaser, der spesielt unge voksne mellom 18 og 30 år, flytter for blant annet utdanning, jobberfaring eller søken etter sosial kontakt (Sørli, 2012, s. 129). Det norske flyttemønsteret i etterkrigstiden er i stor grad preget av sentralisering, der spesielt unge voksne flytter fra perifere områder mot mer sentrale, heller enn omvendt (Sørli, 2012, s. 117). Langtidspåvirkningen av de unge voksnes flyttemønster påvirker ifølge Leknes, Løkken, Syse og Tønnesen (2018, s.5) fruktbarhetspotensiale til de mindre stedene. Tradisjonelt sett har fruktbarheten vært høyere på bygda enn i byen, men ved at de unge og fruktbare flytter mot byene blir barna født sentralt, og fruktbarheten har de siste 10 årene vokst i byene og sunket på bygda. Distriktene opplever ofte av denne grunn en sterk aldring, da de eldre ofte blir igjen på bygda når de unge flytter på seg (Leknes, Løkken, Syse og Tønnesen, 2018, s.5).

Framtidsutsikten til sentralisering og fraflytting fra småkommunene ser ifølge (Leknes, Løkken m. fl. 2018, s.25) ut til å fortsette omtrent vi har sett utviklingen de senere årene. Småkommunene vil miste flere av sine innbyggere, og byene vil tiltrekke seg flere. Sentraliseringen vil fortsette, spesielt blant de unge voksne, men vi kan også se en trend der ungdom ønsker å flytte tilbake til hjemmeplassen. En økning av arbeidsplasser i distriktene kan føre til at fraflyttingen sakker ned, og flere flytter tilbake. Et ønske om å ha familien nær og stedsattraktivitet er ifølge (Sørli, 2012, s.119) motivasjoner for mange som ønsker å flytte tilbake.

3.3 Fiskerieringen og befolkningsutvikling i Finnmark

Næringslivet i Finnmark er primært bygd opp av naturressurser og utnyttelsen av disse. Fylket er svært rikt på ressursene naturen gir, spesielt fisk og verdifulle mineraler i berggrunnen. Fra gammelt av har fiskerieringen vært primærnæringsen i Finnmark, og i dag er det anslått at omtrent 10 prosent av det tidligere fylkets bruttoprodukt kommer fra fiskerieringen.

Finnmark er det fylket i Norge som er mest avhengig av næringsen, og kystfiske av torsk har

vært det viktigste for sysselsettingen i Nord-Norge, inkludert Finnmark (Holm, Finstad og Christiansen, 2014, s. 188). Fylket er tilholdssted til spesielt store bestander av torsk, hyse, lodde, sild og reke, noe som er av de viktigste bestandene for norske fiskerier.

Fiskenæringen langs hele kysten har opp igjennom tidene vært gjennom flere endringer, og dermed også flere utfordringer. Den tidlige moderniseringen av fiskeflåten, tidvis mangel på bestand og flytting av handelspunkter har blant annet bidratt til å definert næringen de siste årene. Internasjonalisering av råstoffmarkedet, samt kvotesystemet fra 90-tallet og diverse reguleringer har hatt de største konsekvensene for fiskenæringen i Finnmark. Det tenkte midlertidige kvotesystemet fra 1990 rammet blant annet sjøsamene og fiskere med mindre båter. Flere sjøsamere kjemper fremdeles en kamp den dag i dag for å få tilbake rettighetene til fiske (Olsen, 2017).

Kvotesystemet har i årene etter 1990 høstet kritikk fra flere hold, blant annet fra aktive i fiskeryrket som mener systemet har ødelagt næringen. Det påstås at det tenkte midlertidige systemet har bidratt til å skvise ut yrkesfiskere med mindre fartøy, samt å privatisere en næring vi alle eier.

I dag er fiskekvotene for torsk regulert mellom trålerflåten og kystflåten. Trålerflåten har leveringsforpliktelser til spesifikke fiskemottak på land, noe som blant annet skal sikre arbeidsplasser og bosetningen langs kysten i fiskevær. Som tidligere nevnt er det bred politisk enighet i Norge om å sikre likeverdige levekår i hele landet, samt å holde på bosatte innbyggere i kommunene. I tillegg til regjeringens mål for samfunnsutviklingen stadfester to av de mest sentrale fiskerilovene; havressursloven § 1 «*Formålet med lova er (...) og å medverke til å sikre sysselsetjing og busetjing i kystsamfunna*», samt deltakerloven § 1 «*Formålet med denne lov er: å øke lønnsomheten og verdiskapingen i næringen og gjennom dette trygge bosetting og arbeidsplasser i kystdistriktene, og å legge til rette for at høstingen av de marine ressurser fortsatt skal komme kystbefolkningen til gode*»(Havressursloven, 2008). Formålet til fiskerilovene fastslår altså at fiskeri skal bidra til sysselsetting og bosetting i kystkommunene (Trondsen, 2013, s.345).

Hvis vi ser på realiteten og kritikken rettet mot fiskenæringen fra flere hold kan det se ut til at loven på god vei ikke klarer å oppnå sitt formål. I kystkommuner preget av forgubbing, fraflytting og sentralisering bidrar loven i liten grad til å trygge bosetting og arbeidsplasser,

samt medvirke til å sikre sysselsetting og bosetting. Trondsen (2013, s.356) peker på den institusjonelle organiseringen og maktfordelingen i fiskenæringen som en av grunnene til at loven ikke strekker til, og mener i stor grad at myndighetene står frem som et serviceorgan for mektige aktører, og at sysselsetting og bosetting kommer i fiskeripolitikkenes andre rekke. Sterke rederiinteresser med tilknytning til byråkrater i fiskeripolitikken styrer i stor grad myndighetsavgjørelsene omkring fiskeripolitikken.

Før privatiseringen av fiskeriet i 1990 kunne hvem som helst fiske og skape seg et overskudd, mens det i dag avhenges av kapital. Ungdom som ikke er en av de heldige 10 som hvert år får utdelt en såkalt rekrutteringskvote gratis, og som ønsker å starte som fisker, må kjøpe kvoter av rederier som gjerne har fått rettighetene gratis fra staten. Fokuset på en kapitaleffektiv fiskenæring har gått i disfavør torskefiskeren i kystsamfunnet, som ifølge (Maurstad, 1998) kan ses på som ryggstøtten i samfunnene langs kysten. Flere mener at resultatet av utviklingen innen næringen er blitt en økning i kvotemakt, færre fiskere, sysselsatte og bosatte i kystkommunene i Finnmark (Trondsen, 2013, s. 356).

Systemet har også høstet kritikk etter at reglene for kvotesalg ble endret i 2016. Fra kun å gjelde salg innad i fylket, til å kunne selge kvoter mellom Finnmark, Troms og Nordland. Bekymringer om at Finnmark sakte med sikkert skvises ut av næringen har kommet fra flere hold. NRK skrev blant annet noen måneder etter reglene ble endret at allerede da hadde Finnmark gått 13 kvoter i minus, Troms 6 kvoter i minus, og Nordland 19 kvoter i pluss, inkludert kvoter både med og uten fartøy (Horn, 2016).

3.4 Nord-Norge som «problem»

Fra et historisk perspektiv har Nord-Norge tidvis blitt behandlet som en mindre viktig del av Norge. I 1951 fremmet Gerhardsen-regjeringen «*Utbyggingsprogrammet for Nord-Norge*», etter at rapporten «*Problemet Nord-Norge*» fra 1947 antydte at landsdelen var særs uproduktivt (Husøy, 2019). Rapporten slo fast, selv om landsdelen var den som mellom 1815-1950 vokste raskest (Brox, 1989, s.76), at Nord-Norge kun bidra med 6,2% av nasjonalproduktet, tross en befolkningsandel på 12% (Grønås, Halvorsen, Torgersen, 1948, s. 9). Regjeringens program for Nord-Norge var samlede tiltak som skulle svare på diagnosene

stilt av samfunnsøkonomene (Fjæra, 2013), som blant annet innebar å unngå en spredt bosetting i nord, samt gjennomføring av sentralisering både av jordbruk og fiskenæringen.

Ottar Brox slår i «Hva skjer i Nord-Norge» fra 1966, et slag for regionen. Han beskriver her rasjonaliteten som var innebygd i fiskerbøndernes og andre bygdefolk sine lokale tilpassinger, en praksis som var preget av miljøvennlig ressursuttak og vedlikehold av lokalsamfunn (Husøy, 2019). Den spredte bosettingen langs kysten ble av regjeringen sett på som en forhindring for moderniseringen og utviklingen av Nord-Norge. Myndighetene ønsket å flytte nordlendingene vekk fra sine lokalsamfunn og fiskenæringen, og over i det de mente var en mer produktiv industrinæring (Husøy, 2019). Videre mente staten at dersom det ble færre fiskere ville det igjen bli mer fisk til de som ble igjen, noe som kunne gagne Nord-Norge. Fraflytting fra bygda var altså med dette ønskelig og uunngåelig slik staten så det (Fjæra, 2013). Brox mente derimot at nordlendingene ikke ville få det bedre om de flyttet, og argumenterte for at en heller burde legge til rette for den eksisterende næringsstrukturen, med fiskebonden i hovedsetet, som hadde fungert over mange år (Husøy, 2019). Brox mente videre at kystbefolkningen helt enkelt ønsket å fortsette og utnytte fiskeressursene slik de alltid hadde gjort, på den enkle måten. Istedenfor å bli proletariske arbeidstakere hos redere med moderne fiskebåter og trålere. Han avviste dermed at Nord-Norge var en primitiv landsdel (Fjæra, 2013).

Et grunnleggende poeng i boken var også at landsdelen besto av lokalsamfunn, og ikke næringer, slik han mente staten så det. Brox mener at dette innebærer at man ikke kunne forstå den økonomiske oppbyggingen i Nord uten å forstå hvordan de forskjellige virksomhetene var filtrert sammen i lokalsamfunnene (Fjæra, 2013). Brox mente (1966, i Meløe 2011: 73; Rossvær 2011: 101) at man ikke kunne beregne lønnsomheten i en enkelt virksomhet eller næring fordi de ulike næringsområdene som enten var knyttet til båten, fjøset, bruket eller slippen, alltid ville gripe inn i hverandre. Det skulle derfor ikke være mulig å rettmessig ta ut bit for bit og betrakte den løsrevet fra de andre (Fjæra, 2013). Brox mente altså at en helhetlig analyse av lokalsamfunnene, heller enn de av næringene, burde stå i senter for forskning på Nord-Norge. Analysene av det helhetlige lokalsamfunnet hadde ikke som målsetting å generalisere hele den nordligste landsdelen, men heller se på forskjellene mellom de ulike lokalsamfunnene og den ulike befolkningsutviklingen for å kunne forstå folkeflytting og avfolking (Husøy, 2019).

4 Metodiske valg og refleksjoner

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for oppgavens forskningsdesign med utgangspunkt i vitenskapsteori og prosessanalyse, samt grunnlaget for hvordan jeg har tilegnet meg informanternes perspektiver og rasjonaliteter. Jeg vil gå inn på omstendighetene rundt mitt feltarbeid og gå litt inn på hvordan det er å være forsker i ukjent område. Videre vil jeg redegjøre for det etiske rammeverket for forskerrollen og metodiske refleksjoner jeg har hatt i ettertid av feltarbeidet.

4.1 Forskningsdesign

4.1.1 Vitenskapsteori

Denne oppgaven bygger på det vitenskapsmetodiske samlebegrepet sosialkonstruktivisme som beskriver en rekke teoretiske tilnæringer ofte brukt i samfunnsvitenskapen om menneskers oppfattelse av verden. De teoretiske tilnærmingene beskriver en virkelighetsforståelse som formes kontinuerlig av opplevelser og situasjoner hvert enkelt individ erfarer. Denne oppgaven har som formål å utforske hvordan en bestemt bedrift påvirker et bestemt lokalsamfunn, på befolkningen, kommunen og økonomiens prinsipper.

4.1.2 Prosessanalyse

Prosessanalyse er en sosialantropologisk tilnæringsmåte inspirert av sosialantropologen Fredrik Barth sin forskning, som legger vekt på individer, handlinger og endringer i samfunn. Prosessanalyse kan ses på både som en teori, og en metodisk tilnærming til felten. I denne delen av oppgaven vil jeg ta for meg ulike syn på hva en prosessanalyse er, og knytte den opp mot min case Gamvik. Professor i antropologi Reidar Grønhaug arbeidet i sin tid med å videreføre de sentrale delene av Fredrik Barths prosessanalyse. Han hadde et ønske om å utvikle en deskriptiv prosedyre for å fange inn forholdet mellom form og prosess, og dermed utvide det prosessanalytiske formatet. Grønhaug gir nøye rede for de prosedurale reglene han mener bør være til stede for at man skal kunne oppdage det som skal analyseres. De prosedurale reglene innebærer hvordan den sosiale virkeligheten skal oppdages og beskrives. Dette blir av Grønhaug (i Vike, 2010) forklart med en lokalitet, og noe som håndteres.

«Et sosialt felt – for eksempel lokalitet – kan identifiseres ved å se på relativ varighet i interaksjon mellom et begrenset antall personer i et begrenset rom som samtidig deler felles sosiale fora og håndterer en serie oppgaver. Dette skaper gradvis økende kompleksitet, former for informasjon som anvendes på tvers av situasjoner, og et sett av felles, sentrale hendelser, og et potensial for spenning og konflikt» (Vike, 2010)

Det sosiale feltet i min oppgave er Gamvik, og det er dermed det som er lokaliteten hvor de deler felles sosiale fora og håndterer de samme oppgavene. Informantene i Gamvik er de handlende aktørene i denne studien, og de representerer det sosiale feltet og sysselsettingssystemet.

4.2 Valg av metode, og forskningsprosess

«Den kvalitative forskningen er forpliktet på en menneskelig verden av meninger og verdi og interesserer seg for menneskelige aktørers egne perspektiver og beretninger om denne verden»(Brinkman & Tangaard 2010:12)

Valg av metodisk tilnærming til oppgaven falt naturlig på det kvalitative, dette både av egen interesse og tilknytningen til det samfunnsvitenskapelige feltet. Den kvalitative forskningen baserer seg på et ønske om å «...representere menneskelig erfaring i tekst, ord og bilder»(Brinkman&Tangaard 2010:13).

4.2.1 Feltarbeid

Sommeren 2018 foretok jeg et feltarbeid i lokalsamfunnet Gamvik, med bakgrunn i mitt forskningsprosjekt om stedet. Et feltarbeid er en metode for å oppnå kunnskap om mennesker og samfunnsliv, og kan beskrives som en overgripende kvalitativ metode som kan danne ramme om en hel rekke andre metoder og teknikker (Hastrup, 2015). Ved hjelp av feltarbeidet ønsker man gjennom forskjellige metoder, gjerne intervju og observasjoner, å identifisere den verden som studeres. Verden består blant annet av relasjoner, kjensgjerninger, erfaringer, fortellinger og forestillinger som hver og en har sin egen fylde. Denne fylde er viktig for

forståelsen av et samfunn og sammenhengen her. Fylden er ofte en form for felles erfaringer og forventninger innenfor institusjonelle rammer.

«Feltarbeidet er en metode man bruker for å få kunnskap om hvordan selvfølgeligheter oppstår, vedlikeholdes eller endres innenfor rammene av konkrete sosiale fellesskap.»
(Hastrup, 2015).

18. juni 2018 tok jeg melkeruta fra Tromsø til Mehamn flyplass i Gamvik kommune, med et lite mellomstopp i Hammerfest. Før jeg dro hadde jeg fått kontakt med en informant og husvert gjennom initiativtakeren til masteroppgave om Gamvik, og skulle få bo der gratis gjennom bidrag til hundepass. Jeg ble hentet av vedkommende på flyplassen før vi tok den 19 km lange veien til det lille samfunnet Gamvik. På veien mot Gamvik kjørte vi forbi store sletter uten særlig vegetasjon, flokker med reinsdyr og en enslig liten hytte her og der. Da vi omsider kjørte inn i lokalsamfunnet ble vi møtt av boliger på begge sider av veien og havet rett ut på høyre side. Vi kjørte forbi Gamvik museum og nærbutikken, før vi svingte til venstre opp en av få avstikkerveier i bygda. Vi kom til et hus ganske likt alle andre i det lille samfunnet. Inne i huset var det en diger, men utrolig søt og snill hund. Denne hunden skulle jeg passe på dag og kveldstid mens eieren var i Mehamn i sammenheng med jobb. Det første jeg gjorde etter å ha satt fra meg tingene mine på det rommet jeg skulle tilbringe de neste nettene på, var å ta meg en tur rundt i lokalsamfunnet for å kjenne litt på følelsen av å være i Gamvik for første gang. Selv om dette var helt i starten av sommeren, en tid jeg forbinder med sol og varme var det absolutt ikke sommerstemning i Gamvik denne dagen. Vinden blåste kaldt fra nord, himmelen var fylt av skyer og temperaturen var ikke på noe særlig mer enn 12 grader. Jeg gikk nedover veien mot butikken; et hvitt bygg med rødt tak og utsikt utover havet. Like ved, på venstre side, sto det et rødt tårn med tilhørende brygge, hvor det lå et par båter og noe som så ut som fiskeutstyr. Jeg fortsatte bortover veien til venstre forbi et rødt bygg jeg i ettertid har skjønnet er herredshuset i Gamvik, nå oppkjøpt av fiskebrukets eiere. Jeg gikk forbi et inngjerdet område bestående av to flagg, og et stort minnesmerke med påskriften «*minne over omkomne sjøfolk og fiskere fra Gamvik, reist av Gamvik fiskarlag 1981*». Hvis jeg så forbi minnesmerket, mot havet og den andre enden av lokalsamfunnet kunne jeg se det jeg vet er fiskebruket. Jeg bestemte meg for å gå videre bortover mot fiskebruket. På veien gikk jeg forbi flere bolighus, de fleste så ut som de var bebodde, før jeg kom til flere hvitmalt bygg på høyre side. Området til bedriften Gamvik Seafood AS består i

tillegg til disse byggene av en god del containere, masse fargerike kasser og masse biler. Jeg turte ikke å bevege meg inn på området, men snek til meg noen få bilder av bruket før jeg bevegde meg litt videre på veien, og gikk forbi noe som så ut som en søppelplass på venstre side. Søppelplassen besto blant annet av noe som så ut som en svært værutsatt og ødelagt gammel fiskebåt.

Dag nummer to bestemte jeg meg å pakke sekken og gå bortover mot Slettnes fyr. Været var dårlig, det var tykk tåke og regn i luften. Gåturen er en 45 minutters tur forbi lokalsamfunnets skole, skytebane og langs milevis med sletter uten ett eneste tre. Jeg gikk forbi flere reinsdyr på veien og kom etter hvert til en liten rasteplass med informasjon om naturreservatet Slettnes. Det var kun rett før jeg kom til fyret at jeg faktisk kunne se det. Området bestod av det røde og hvite fyret, 7 andre bygninger, og et båtanlegg og brygge ned mot havet. Bølgene slo hardt inn mot land denne dagen, og jeg kan godt skjønne at stedet er og har vært gjennom tidene svært værutsatt der det ligger rett ut mot Barentshavet.

Figur 6: Slettnes fyr i tåka. Foto: Ane

Dag nummer tre bestemte jeg meg for at jeg måtte gå innom fiskebruket for å snakke med daglig leder. Jeg hadde tidligere, før avreise på feltarbeidet, kontaktet vedkommende via mail

uten å få svar. Derfor gikk jeg denne dagen bortover mot fiskebruket, gikk noen runder ute på veien i nervøsitet og motet meg kraftig opp, før jeg fant ut at jeg bare måtte hoppe i det. I det jeg gikk inn på området kom det en mann ut av ett av byggene til høyre. Jeg forsøkte å få hans oppmerksomhet, og prøvde meg på norsk da jeg fortalte om mitt ærende. Det viste seg at han var en av de utenlandske arbeiderne på bruket og han kunne vise meg inn til administrasjonen. Der ble jeg møtt av to islandske kvinner bak flere dataskjermer. På delvis stotrende engelsk fikk jeg sjanglet meg frem til hvorfor jeg var der og om daglig leder kanskje kunne ha tid til et intervju med meg om bruket i løpet av de neste 8 dagene. Jeg fikk beskjed om at daglig leder kunne ha tid til intervju kl. 10:00 dagen etter, noe jeg lettet takket ja til.

Jeg begynte dag nummer 4 med en liten spasertur sammen med hunden rundt om i nabolaget, og opp mot Gamvik kirke. Kirken er en arbeidskirke fra 1958, tegnet av Gudolf Blakstad og Herman Munthe-Kaas. Kirken er den nordligste kirken på fastlands Europa. Jeg tok en runde rundt kirken, og kom på baksiden over en flott utsikt mot Slettnes fyr. Turen gikk så videre mot mitt midlertidige hjem for å forberede meg til intervjuet av daglig leder. Rett før klokken halv 10 tok jeg på meg skoene og tok fatt på den rundt 10 minutters lange turen bort til Gamvik Seafood AS sine lokaler. Som dagen før stod jeg ute på veien for å samle både tankene og motet før jeg gikk inn på området. Da jeg banket på kontorbygget ble jeg møtt av en smilende, dog ganske travel daglig leder. Vi bestemte oss for å sette oss inn på pauserommet på bruket. Rommet var utstyrt med langbord, kjøkken og fin utsikt mot havet. Daglig leder forteller at hun helst ser at intervjuet foregår på engelsk, da hun enda ikke er helt komfortabel på norsk. Jeg spør om jeg kan ta opp intervjuet på lydbånd, noe hun sier seg villig til å være med på. Vi snakker i rundt en time hvor samtalen går overaskende lett. Jeg takker for meg og får beskjed om å sende en mail hvis det skulle være noe mer jeg lurer på. Kvelden bruker jeg foran tv-en sammen med min husvert. Han forteller om oppveksten i Gamvik, fiskebruket og om livet slik det er blitt etter etableringen. Videre anbefaler han meg også å snakke med en eldre dame som ifølge han har bodd i Gamvik store deler av sitt liv. Han mener hun kan ha mye interessant å komme med.

Neste dag tar jeg rådet til min husvert, og går for å banke på hos den eldre kvinnen. Jeg står ved utgangsdøren, forsøker både å banke og ringe på, men ingen åpner. Jeg gir til slutt opp og går tilbake til huset. Jeg forteller til husverten at det ikke var noen som åpnet, hvorpå han spør hvilken dør jeg banket på. Han sier så at det er vanlig i det lille lokalsamfunnet at folk går inn

den første døren for så å banke på og eventuelt åpne dør nummer to. Dette er for meg ekstremt unaturlig, og en veldig ukjent kultur. Jeg forsøker igjen, gjør som husverten sier og får beskjed av en kvinnestemme om å komme inn. Jeg tror jeg aldri har blitt tatt varmere imot av en fremmed i hele mitt liv. Nybakte wienerbrød og te ble fort satt frem på bordet før hun fortalte om livet i Gamvik både før og etter etableringen av Gamvik Seafood. Vel tilbake i huset der jeg hadde tilholdssted sendte jeg mail til kommunen for å høre om de hadde mulighet til å snakke med meg. Jeg fikk som svar tilbake at de hadde en representant som kunne tilpasse seg mine muligheter til å ta turen til Mehamn.

Dag nummer 6 er det såpass fin vær at jeg bestemmer meg for å ta sykkelen fatt til Slettnes fyr, i håp om å se fyret i litt mindre tåke. Denne dagen var det en god del flere biler og gående på veien mot fyret, mange av typen bobil fra Tyskland, noe også min husvert sa at de ofte har mange av på sommeren. Vel fremme ved fyret finner jeg ut at kafeen ved siden av fyret er åpent. Jeg tar turen inn, spiser en vaffel med brunost, mens jeg ser ut mot bølgene på havet. Senere på dagen tar jeg en tur innom butikken, noe jeg forsøkte å gjøre hver dag, i håp om å komme i kontakt med noen som kunne fortelle meg litt om hvordan livet i Gamvik er og har vært.

Jeg leste litt om historien til Gamvik før jeg dro dit, og visste at tyskerne under andre verdenskrig anla et kystfort i Gamvik som ledd i forsvaret mot invasjon via sjøveien. Fortet var en del av «Atlantehavsveggen», som bestod av ca. 1250 anlegg, og som strakte seg fra Biscaya til den daværende finsk-russiske grensen ved Barentshavet. De fleste av disse anleggene er i dag ødelagte grunnet fare for mennesker og dyr, men det er enda noen igjen, blant annet ikke så langt unna lokalsamfunnet. Jeg tok en tur opp til et av områdene der det enda ligger ruiner av dette anlegget, hvor det blant annet var rester av det jeg tror har vært en form for kanon. Jeg tok etter gåturen rundt ruinene en tur til butikken der jeg møter husverten sittende utenfor butikken sammen med noen jeg får vite er tidligere innbyggere i Gamvik. Husverten forteller om mitt prosjekt, og som så mange andre forteller de gjerne om egen tid i Gamvik, og hvordan de ser på dagens utvikling som utenforstående.

Figur 7: Ruiner etter tysk bunkers. Foto: Ane

Dag nummer 8 bestod blant annet av fotballkamper på tv med husverten. Det var VM i fotball denne sommeren, noe jeg egentlig ikke interesserer meg noe for, men det var en fin anledning til å få snakket med husverten om det jeg måtte lure på. I løpet av denne dagen kom det også innom to bekjente av husverten, som også gjerne snakket om lokalsamfunnet Gamvik. Vi snakket blant annet om rusproblematikken både i Mehamn og Gamvik, samt de mørke årene for Gamvik som lokalsamfunn etter nedleggelsen av det siste fiskebruket i 2008.

Nest siste dagen i Gamvik brukte jeg til noe av det jeg lenge har vært veldig glad i å gjøre, nemlig fotografere. Jeg tok beina fatt, og gikk til motsatt ende av lokalsamfunnet Gamvik enn det jeg de siste 9 dagene omtrent daglig hadde gjort. Mot utkanten av Gamvik, forbi butikken, ligger både Gamvik museum og et tidligere hotell. Nedover mot havet fant jeg både en lite

brukbar brygge, en lang steinmolo med god utsikt både innover mot Gamvik og utover mot fiskebruket, dog ikke denne dagen grunnet været, samt diverse rester av fiskeutstyr. Videre tok jeg turen mot Gamvik museum der jeg fant flere fotomotiv av gamle, delvis ødelagte fiskebåter, trolig satt opp til utstilling.

Figur 8: Uferdig brygge? Foto: Ane

Figur 9: Gamvik museum. Foto: Ane

Figur 10: Tidligere fiskebåt? Foto: Ane

Figur 11: Steinmolo. Foto: Ane

Siste dag i Gamvik begynte tidlig på. Jeg hadde fått beskjed av husverten dagen før at vi begge kunne få lov til å sitte på med postmannen fra Gamvik til Mehamn tidlig den dagen hvis vi møtte opp nede på butikken til et bestemt tidspunkt. Planen min for dagen var å utforske Mehamn, snakke med kommunen og fly tilbake til Tromsø. Min husvert skulle denne dagen på arbeid i ett av hotellene i Mehamn. Jeg fikk derfor lov til å plassere ting, samt oppholde meg, i et av hotellets stuer så lenge jeg ønsket den dagen. Jeg hadde på forhånd funnet på kart hvor kommunesenteret i Mehamn skulle ligge, men gikk uansett mot bygget i god tid. Jeg fikk snakke med en representant fra kommunen i ca. en time før vedkommende måtte avslutte grunnet tannlegetime i Alta. Jeg gikk dermed tilbake til hotellet, via noen omveier, for å se litt hvordan det så ut i Mehamn. Jeg satt på hotellet i noen timer og hadde fått beskjed av husverten at det lureste ville være å ta taxi til flyplassen. Jeg bestemte meg for, tross regn, heller for å ta en spasertur. Jeg undervurderte nok avstanden, samt tilretteleggingen for fotgjengere fra Mehamn til flyplassen. Ca. 7 minutter inn i min gåtur stoppet det en bil bak meg og til min store overraskelse tilbød seg å kjøre meg til flyplassen. Jeg takket høflig ja, og angret absolutt ikke på det da det ca. 2 minutter etter begynte å regne enda mer. Vel fremme ved flyplassen, omtrent 3 korte minutter etter jeg ble plukket opp, gikk jeg inn, gjennom den

minste sikkerhetskontrollen jeg noen gang har sett, og satte meg ned på en benk. Omtrent to minutter etter at jeg hadde satt meg ned kommer det en ung kvinne og setter seg ved siden av meg. Hvis det var noe jeg ikke trodde kom til å skje i Gamvik var det akkurat dette, jeg møtte en jeg kjente fra Tromsø. I et av de minste flyene jeg har sittet i satt vi to klemte inn bakerst helt tilbake til Tromsø.

4.2.2 Intervju

Intervjuet er i human- og samfunnsvitenskapen blitt en svært utbredt forskningspraksis, spesielt med hensikt å tilegne seg kunnskap om menneskers livssituasjon, deres meninger, holdninger og opplevelser (Tanggaard & Brinkmann, 2015). Det kvalitative intervjuet er en godt egnet metode for å oppnå tilgang til menneskers forståelse av både omgivelser de befinner seg i og seg selv (Thagaard, 2013, s. 58). Denne forståelsen har jeg sett på som vesentlig for å besvare min problemstilling, samt mine forskningsspørsmål og av disse grunner har jeg valgt det kvalitative intervjuet som en av mine metoder til mitt forskningsprosjekt. I tiden før mitt feltarbeid, og min empirinnsamling i Gamvik, forsøkte jeg å utarbeide en litt generell intervjuguide med bakgrunn i det jeg hadde innsamlet av informasjon omkring situasjonen i Gamvik. Intervjuguiden viste seg i intervjusituasjon til dels å ikke stå helt til mål, og intervjuene endte mye av denne grunn med å bli semistrukturerte intervju. Et semistrukturert intervju er ikke på lik måte som et strukturert intervju like planlagt på forhånd, med fullt nedskrevne spørsmål. Det semistrukturerte intervju har gitt meg som forsker muligheten til å tilpasse intervjusituasjonen og spørsmålene etter hvert som informanten beskrev sin situasjon. Intervjumetoden er svært bred, noe som igjen krever gode forkunnskaper for felten. Intervjumetoden har åpnet for at jeg som forsker har vært situert i egen forskning, og kan dermed ha påvirket intervjusituasjonen (Tangaard & Brinkmann, 2015).

Målet for intervjuene har vært å få tilgang til hvordan informantene selv tiltaler egne opplevelser av en bestemt hendelse og situasjon i eget liv (Tangaard & Brinkmann, 2015, s. 20), og gjennom dette gjøre rede for synspunkter og oppfattelser. Problemstillingen og forskningsspørsmålene har vært formulert i den hensikt å forstå innbyggerne i Gamvik sitt syn på bedriften Gamvik Seafood AS sin etablering i samfunnet. Intervjumetoden har vært nyttig i

dette prosjektet, da den har gitt mulighet til å ta for seg enkeltindividers oppfatning av bedriften, omverdenen og ulike situasjoner tilknyttet lokalsamfunnet (Tangaard & Brinkmann, 2015, s. 20).

Under mitt feltarbeid i Gamvik foretok jeg også en god del feltsamtaler, som ifølge Aase og Fossåskaret (2014, s. 31) kan beskrives som ikke-planlagte intervju, som en slags dagligdags prat. Feltsamtaler kan gi svar på spørsmål man ikke hadde tenkt på (Aase og Fossåskaret, 2014, s. 32). Tjora (2013), trekker også frem det han kaller snøballmetoden i sammenheng med feltsamtaler. Snøballmetoden går ut på at en som forsker drar nytte av informantene sine nettverk, spesielt med tanke på hvis feltsamtalen ikke gir tilstrekkelige informasjon og dermed følges opp med spørsmål om samtalepartneren hadde tips til andre en kunne snakke med. Feltsamtalen har gitt meg som forsker bredere kunnskap om lokalsamfunnet, bedriften, historien og befolkningen i Gamvik.

4.2.3 Observasjon

Observasjonsmetoden er en av de fremste kvalitative metodene spesielt innen sosialantropologien. Metoden går især ut på de menneskelige aktørers handlinger og interaksjoner i ulike praktiske situasjoner (Rautaskoski, 2015). Det vil si at forskeren både deltar og observerer individer i det samfunnet som forskes på, men kan også kun dreie seg om observasjon. Å observere går ut på at man følger med og skriver ned det som foregår i samfunnet rundt en. I en deltakendeobservasjonsituasjon tar forskeren ofte del i hverdagslivet, og dermed diverse aktiviteter og hendelser i samfunnet. Under mitt feltarbeid i Gamvik levde jeg i de 10 dagene hos en av innbyggerne i lokalsamfunnet, og tok på en svært begrenset måte del i det daglige livet i lokalsamfunnet. Min bruk av observasjon kan derfor til dels beskrives som deltakende-observasjon, men jeg vil påstå at det i all hovedsak går under observasjon på avstand. Jeg gikk rundt i bygda og fikk en form for forståelse av hvordan innbyggerne bruker sitt lokalsamfunn. Hvor de lokale møtestedene er og hvor stor aktiviteten i samfunnet var på daglig basis. Observasjoner handler i stor grad om hvordan mennesker handler, og interaksjonen deres med det materielle og sosiale miljøet, noe som kan bidra til en bredere forståelse av hvordan individene fungerer i lokalsamfunnet (Rautaskoski, 2015).

4.2.4 Dokumentinnsamling

Før påbegynt feltarbeid forsøkte jeg ved hjelp av internett å skaffe meg et slags overblikk over Gamvik som lokalsamfunn og kommune, samt fiskebruket og deres bakgrunn. Dette ble gjort ved innsamling både av historie om stedet, avisartikler, videosøk og offentlig dokumenter som planer og oversikter over bedriftens fremgang. Dokumentinnsamling bidrar i det store og hele til en bedre forståelse for oppgavens kjerne og er et godt førstevalg på metode før det videre bestemmes hva slags tilnærming som skal brukes både til feltet og metoden.

4.2.5 Utarbeiding av intervjuguide

For å komme til et svar på problemstilling og forskningsspørsmål ble det før utførte intervju, utarbeidet intervjuguide. En intervjuguide kan være mer eller mindre styrende for intervjuet, detaljert og teoristyrkt, avhengig av det metodologiske rammeverket og forståelsen man har for hva intervjuet skal svare på (Tanggaard og Brinkmann, 2015, s. 28). Intervjuguidene er utarbeidet tematisk (Tanggaard og Brinkmann, 2015, s. 31), med tanke på de ulike informantene. De forskjellige intervjuguidene har ulike spørsmål på bakgrunn av arbeid og funksjon, samt en felles delvis intervjuguide for tilfeldige individer i lokalsamfunnet. Deler av informantene ble derfor strategisk utvalgt (Thagaard, 2013, s. 60), på bakgrunn av en antakelse om at ulike informanter med forskjellige funksjoner i lokalsamfunnet og kommunen bedre kunne gi uttrykk for sine erfaringer gjennom en tilpasset intervjuguide. Under de planlagte sitt-ned intervjuene ble det brukt båndopptaker, samt skrevet notater underveis, med godkjennelse fra informantene.

4.2.6 Kategorisering

«Data (blir) ikke passivt samlet inn, men blir aktivt produsert av forskeren» (Aase og Fossåskaret, 2014, s. 129). Dette viser til et sosialkonstruktivistisk syn, der det er en overgang mellom forskeren sine egne inntrykk og observasjoner til den presenterte dataen (Husøy, 2019).

Transkribering av intervju ble gjort så fort som mulig etter utførte intervju. Transkriberingene er skrevet på bokmål, samt forsøkt oversatt og skrevet ned så likt den muntlige fremtoningen som mulig. Sitatene er finskrevet, og inkluderer tegnsetting som «(...)» som representerer hopp i råmaterialet for å få frem de viktigste poengene fra sitatene.

I analyseprosessen ble informantene sine utsagn kategorisert etter tema basert på problemstilling og forskningsspørsmål. Temaene bestod blant annet av bedriften sin betydning for lokalsamfunnet, bedriftsmodellen, samt oppvekstsvilkår, fraflytting og fremtiden. Ifølge Thagaard (2009, s.151) kan man se på kategorisering både som ordnende eller som en begrensning. Formålet med kategoriseringen er å ordne, skape en oversikt og få en bedre forståelse for det innsamlede datamaterialet. Prosessen fra intervju til kategorisering viser til en interaksjon mellom forskeren sin forståelse og tendenser i datamaterialet (Thagaard, 2009, s. 151).

4.2.7 Valg av informanter

Informantene er valgt ut på bakgrunn av det jeg før og under feltarbeidet tenkte kunne gi en god forklaring på problemstilling og forskningsspørsmål. Kontakten med informantene ble i første omgang utført per e-post, men grunnet liten respons fra noen oppsøkte jeg også noen under mitt feltarbeid i Gamvik. Snøballmetoden ble også brukt. Informantene er valgt ut på bakgrunn av det jeg så på som de viktigste institusjonene i samfunnet, samt tilfeldige beboere i lokalsamfunnet etter brukt snøballmetode.

Informantene er alle over 25, og en blanding av kvinner og menn. De er anonymisert etter eventuell institusjon, kjønn, samt om de er utflytter eller har ytret sine meninger på sosiale media.

Representert gruppe	Anonymiserte informanter
Gamvik Seafood AS	Daglig leder Gamvik Seafood
Gamvik kommune	Representant kommunen
Lokalsamfunnet	Mann 1 Mann 2 Mann 3 Mann 4 Kvinne 1 Kvinne 2 Kvinne 3 Kvinne 4 Kvinne 5 Kvinne 6
Utflyttere	Utflytter 1
Sosiale media	Sosiale medier 1 Sosiale medier 2 Sosiale medier 3 Sosiale medier 4 Sosiale medier 5 Sosiale medier 6

4.3 Forskningsetikk

I denne oppgaven ble det muntlig gitt informert samtykke, informasjon, samt tilbud om utdypende informasjonsskriv og sitatsjekk. Informantene ble informert om at intervjuene ville bli tatt opp på lydbånd for videre bruk i oppgaven, samt at deltakelsen var basert på

frivillighet og muligheten til å kunne trekke seg (Thagaard, 2013, s.26). Informert samtykke, konfidensialitet og åpenhet er viktige prinsipper innen forskning (Thagaard, 2009).

Fullstendig anonymitet er i små samfunn der «alle kjenner alle» svært vanskelig (Aase og Fossåskaret 2014, s. 213). Det hadde i dette tilfellet vært mulig å anonymisere stedet, noe det bevisst er valgt å ikke gjøre, da det kunne ha forårsaket viktig forsvunnet kontekst for oppgaven.

Ingen av spørsmålene rundt etableringen av Gamvik Seafood AS eller forretningsmodellen er noe nytt for hverken innbyggerne i bygda eller bedriften selv. Om intervjuguidene hadde inkludert mer sensitive spørsmål hadde det blitt mere anonymisering.

I et av intervjuene kom det frem noe informanten fortalte om, men som vedkommende ikke ønsket at skulle bli en del av oppgaven. Dette er ikke tatt med.

4.4 Metodiske refleksjoner i ettertid

Utgangspunktet for oppgaven var i første omgang hvilke ringvirkninger bedriften bidro med til lokalsamfunnet i form av arbeidsinnvandring og arbeidsintegrering, før det gikk opp for meg at bedriften i seg selv var det som gjør lokalsamfunnet Gamvik til et spesielt sted. Da jeg dro på feltarbeid i 2018 hadde jeg en forutinntatt forståelse om at ringvirkningene av bedriftsetableringen i Gamvik var positive. Dette fikk jeg i stor grad bekreftet.

Det faktum at jeg aldri har interessert meg for fisk og fiskerisamfunn, og har hatt så godt som ingen kunnskap om forskningsområdet fra før kan ses på både som en fordel og en ulempe. Jeg hadde få forforståelser om hvordan livet i Gamvik kunne være, samt i hvor stor grad fiskeindustrien påvirker det lille samfunnet, sett vekk ifra det jeg leste på forhånd. Begrepet fordommer er et begrep innen hermeneutikken, som blir sett på som den bagasjen man som blant annet forsker, bruker for å forstå verden. Fordommer er en naturlig del av vårt samfunn som blant annet Gadamer (1989, i Høyberg, 2004) bruker for å forklare at vi som forskere ikke kan ha en ren, objektiv og fordomsfri forskning. Vi undersøker aldri et sosialt fenomen uten en form for forutinntatt forståelse, fordi våre meninger alltid bygger videre på en allerede

tillært forståelse av verden (Højberg, 2004). Jeg vil likevel påstå at mitt møte med felten er forsøkt gjort så uavhengig som mulig, selv med det jeg måtte ha av tillærte fordommer.

Tilnærmingen til felten i Gamvik og forhåndsutarbeidede intervjuguider kan ha gjort forskningen mangelfull, mye grunnet mangelfull forkunnskap. Sett i ettertid har det både vært mangler og spørsmål som av ulike grunner ikke har vært relevant for oppgaven. Andre informanter, som unge, arbeidsinnvandrere og flere ansatte ved fiskebruket kunne belyst problemstillingen og forskningsspørsmålene ytterligere. Dårlig utarbeidet intervjuguide og manglende forkunnskaper kan ses på som en svakhet ved oppgaven.

5 Teoretisk rammeverk – lokalsamfunn, fiskerisamfunn og tidligere forskning

5.1 Introduksjon

Attraktive lokalsamfunn, fiskerisamfunn, og sted- og næringsutvikling kan studeres ved en rekke innfallsvinkler. I denne studien er lokalsamfunnet Gamvik det sosiale systemet som undersøkes, hovedsakelig etter en prosessanalytisk tilnærming. En prosessanalytisk tilnærming er inspirert av den norske sosialantropologen Fredrik Barths modell, som har navnet generativ forklaringsmodell. Den generative forklaringsmodellen kombinerer aspekter fra blant annet Homans, Goffmanns perspektiver, spillteori og generell systemanalyse. Modellen kan i større grad enn andre kombinere flere forhold og samspillet mellom dem, og forsøker også å nyansere debatten om hvorvidt aktøren er rasjonell. Til grunn for Barths modell ligger forståelsen om at sosiale fenomen påvirker samfunnet, og er et produkt av sosiale aktørers strategier for å utnytte tilgjengelige muligheter og nettverk (Barth, 1978). Modellen er også blant annet kalt et interaksjonssystem, noe som igjen fremhever modellens utgangspunkt i hvordan samhandling mellom aktører generer endring. Fundamentet i modellen er handling, noe som kan ses på to måter, bakover mot handlingens hensikt og fremover mot dens tolkning. Hensikten er ofte basert på individet, men fortolkningen er i stor grad et resultat av kollektiv samhandling (Brox, 1998).

«Determinantene i slike prosesser er (...) aktørenes verdier, hva de er ute etter, målet for deres strev, det som gir beslutninger retning» (Brox, 1998, s. 64)

Modellen legger i korte trekk spesielt vekt på individer, handling og endringer i studien av samfunn, eller som Barth selv skriver i *Scale and Social Organization*(1978); «Large scale society takes place between people».

5.2 Lokalsamfunn

I dagligtalen bruker vi ofte begrepet lokalsamfunn om små steder der «alle kjenner alle», men begrepet defineres og brukes på ulike måter og i ulike sammenhenger. Det blir ofte brukt i

sammenheng med områder eller samfunn under kommunenivå, f.eks bydeler, bygder eller grender (Haugen&Villa, 2016). I store norske leksikon defineres lokalsamfunn som et «sted og sosialt miljø innenfor et mindre område» (Kjølsrød, 2014). I et samfunnsvitenskapelig perspektiv beskrives et lokalsamfunn som et fysisk avgrenset område der fysisk nærhet gir samhandling, og at felles opplevde oppgaver eller problemer bidrar til å skape lokale institusjoner (Aarsæther, 2014, i Haugen&Villa, 2016). Innbyggerne i et lokalsamfunn har en oversikt over hverandre og de angår hverandre på forskjellige vis. Dette vil dermed si at forståelsen for lokalsamfunn kan forbindes med strukturelle og sosiokulturelle dimensjoner knyttet til størrelse, sosial samhandling og tilhørighet (Haugen&Villa 2016). Et lokalsamfunn beskrives ofte med begreper som verdier, sosiale nettverk, fellesskap, samhandling, identitet og holdninger, men Haugen og Villa trekker også frem den såkalte «romantiske» forståelsen av et lokalsamfunn. De beskriver det stabile, tette fellesskapet, som kan overse interessekonflikter, uensarter, sosial ulikhet og makt på ulike nivå. Her trekker de også frem noe av det som kanskje er det viktigste for mange innen et lokalsamfunn. I blant annet konflikter vedrørende ressursbruk og utvikling, kan mobilisering i lokalsamfunnet bidra til at lokalsamfunnet står sterkere i møte med storsamfunnet. Ved at lokalsamfunnet står samlet i en felles problemforståelse, i eksempelvis mot nedleggelse av skole og butikk, står de samlet mot en felles trussel, og kan dermed skape sterkere sosiale bånd. Interessen for lokalsamfunnet kan spores helt tilbake til de tidligste sosiologene, og interessen står like sterkt i samfunnsvitenskapen i dag. Spesielt interessen for utvikling og forandring, og dermed de ulike sosiale, kulturelle og økonomiske konsekvensene det bringer med seg.

I overgangen fra det tradisjonelle samfunnet til det moderne ble også lokalsamfunn «rammet». Spesielt blant forskere lå det en sterk bekymring over hva som kunne bli tapt i denne prosessen. Tönnies (1957[1887]) i Haugen og Villa (2016) beskrev det tradisjonelle samfunnet som et fellesskap som var preget av solidaritet og samhold, i motsetning til det moderne bysamfunnet hvor de sosiale relasjonene bar preg av forretningsmessige relasjoner og svakere sosiale bånd. Det tradisjonelle samfunnet ble sett på som et ideal med tette og nære relasjoner mellom mennesker med solidaritet, trygghet og tilhørighet. Urbanisering ble av mange sett på som en trussel mot dette ideelle samfunnet. Av Schieflo (1990) i Haugen og Villa (2016), blir den moderne urbaniserte formen for samfunnet og dets sosiale relasjoner sett på som overfladiske og formaliserte. Forståelsen for forskjellene og likhetene mellom de rurale og urbane samfunn, har i dagens moderne samfunn bidratt til en oppfatning om at

rurale samfunn er umoderne og stillestående. Konformitetskrav og sosial kontroll begrenser enkeltindividens individuelle frihet (Haugen&Villa, 2016).

Thuen og Wadel (1978) argumenterer for at lokalsamfunnsforskning ikke må havne i den fellen hvor samfunn beskrives ut ifra forhåndsbestemte normativ eller kvalitative definisjoner om hva det er. Hva som genererer det lokale samfunnet må finnes gjennom å isolere ulike aktører, samhandlingsformer og verdier på det bestemte stedet.

5.3 Sted

Når du slår opp i NAOB (Det norske akademis ordbok) er sted definert som ‘substanti, et avgrenset område, en plass, hvor noe befinner seg eller foregår.’ Begrepet sted brukes og forsåes som begrepet lokalsamfunn på mange forskjellige måter og i mange sammenhenger. De fleste vil nok påstå at begrepet sted er en god del bredere enn begrepet lokalsamfunn. Stedsteori tar for seg mange av de definisjonene og spørsmålene om hva et sted er. Dette inkluderer «hva et sted er, hva det betyr for de som bor der eller besøker det, hvordan det endres eller vedlikeholdes, og ikke minst hvem som har makt til å forme steder» (Aure, 2015). Stedsteori forsøker å belyse blant annet tre viktige spørsmål; 1. Hva er sted? 2. Hvordan kan sted forsåes? 3. Hvordan skapes sted? (Aure, 2015).

Selv om begreper som stedsutvikling og omdømmebygging er blitt sentrale begreper i både politikken og i næringslivet i dag er det først i nyere samfunnsvitenskapelig forskning sted er satt på dagsorden. Begrepet ble tidligere sett på som et ord av dagligtalen som ikke trengte teoretisk definisjon. Spesielt innen planlegging, politikk, økonomi og lokalt utviklingsarbeid er begrepene sted og stedsutvikling svært aktuelt (Berg m.fl, 2015).

Begrepet sted brukes som sagt på mange ulike måter, blant annet som et konkret geografisk avgrenset områder av ulike størrelser, og i mer abstrakte sammenhenger. Til tross for dets mange betydninger, er begrepet sted et relativt uproblematisk begrep i hverdagslig kommunikasjon. Et rom, et hus, gressplenen utenfor skolen, skogen like ved der du vokste opp, en by eller en bygd, alt dette kan defineres som sted. Sted er en viktig del av menneskers liv, og utgjør rammene rundt det daglige livet. Stedet representerer både muligheter og begrensninger, samt at det ofte har stor symbolverdi, og dermed høy påvirkningskraft for oss

mennesker. Sted er sosialt konstruert, virkelighetsforståelsen er i konstant forandring, og formes av opplevelser individet selv har og befinner seg i, i sammenheng med stedet. Et sted er ingen 'objektiv beholder', ei heller statisk, de *skjer* gjennom prosesser som er med på å vurdere og omskape steder (Thuen, 2001). Dette vil altså si at sted er noe som er i konstant forandring og som formes ut ifra menneskelig aktivitet og opplevelse.

I Berg m.fl 2015 trekkes Agnew (1987) tre hovedforståelser om sted frem. De mener at de tre forståelsene om sted – location, sense of place og locale, fortsatt danner et nyttig utgangspunkt for en drøfting av stedsbegrepet.

5.4 Sosiale sysselsettingssystemer

«Mye av sysselsettingen i kyst-Norge er avhengige av at det drives fiske(...) Dette indikerer at tiltak for å styrke fisket, indirekte blir en støtte til øvrige virksomheter. Det tilsier også at en her kan oppnå ringvirkninger av en art og et omgang som ikke like lett kan realiseres på andre måter» (Wadel og Jentoft, 1984, s.10). Wadel og Jentoft beskriver i boken *I samme båt* en virkelighet der moderne teknologi bidrar til å avfolke både fiskenæringen og kyst-samfunn avhengig av inntektene fra fiske. «*Uten fiskeinntektene forsvinner også den øvrige lokale næringsvirksomheten*» (Wadel og Jentoft, 1984, s.10). De forklarer at det med liten sannsynlighet vil styrke lokalsamfunnet og forhindre fraflytting. Om en annen næring, som for eksempel oljenæringen, tar over. Alternativet vil høyst sannsynlig være stagnering og fraflytting fra lokalsamfunnene (Wadel og Jentoft, 1984, s.10).

Begrepet sysselsetting brukes av Jentoft og Wadel (1984) som systemteori der det forsøkes å avdekke hvilke prosesser som bestemmer det generelle sysselsettingsnivået i et samfunn. For å identifisere hvordan sysselsettingssystemet er satt sammen, er koblingene mellom ulike etater, som helse-, sosial- og trygdevesen, og andre institusjoner i lokalsamfunnet avgjørende (Jentoft og Wadel, 1984, s.185). Det systematiske innen sysselsettingssystemet handler derfor ikke kun om de økonomiske båndene mellom de ulike aktørene, men også de sosiale (Husøy, 2019).

Wadel og Jentoft (1984) beskriver i boken *I samme båt* det de kaller for det sosiale samspillet i fiskerimiljøene hvor det som skjer med den ene, får konsekvenser for den andre. Det er en

gjensidig avhengighet i fiskerisamfunnene, der fiskerne må innordne seg etter hverandre, og etter virksomhetene på land. Dette sosiale systemet kaller de i boken for et sysselsettingssystem. I et større perspektiv kan sysselsettingssystemer lokaliseres både regionalt, nasjonalt, kontinentalt og på lokalt nivå (Husøy, 2019). Systemet kan også identifiseres på ulike måter, fra enkelte hushold eller lokalsamfunn, til bransjer og næringer (Jentoft og Wadel, 1984, s. 11). Forfatterne ser altså på fiskerisamfunn som organiske sysselsettingssystem med en sterk og gjensidig avhengighet mellom hushold, fiskeflåte, fiskeindustrien og annen lokal virksomhet (Jentoft og Wadel, 1984, S.186). I denne oppgaven er det nettopp dette som er interessant. Denne gjensidige avhengigheten mellom de forskjellige virksomhetene og fiskenæringen i lokalsamfunnet. Hva skjer hvis en del av systemet faller fra?

I et fiskevær omfatter sysselsettingssystemet husholdet, fartøyet, tilvirkningsbedriften, servicebedrifter og skolen. Hver og en av enhetene avhenger av hverandre, og aktiviteten griper inn og danner forutsetninger for de andre. Hva fartøyet gjør får konsekvenser både for mottaket og motsatt. Påvirkningslinjene er mange, går i forskjellige retninger, og påvirker blant annet husholdningens sysselsettingsmuligheter, som igjen påvirker det lokale servicetilbudet. Tidvis ubalanse i systemet kan forekomme, og vil dermed påvirke de andre. For eksempel kan bedriftens atferd påvirke ved blant annet å redusere arbeidstilbudet for husholdenes medlemmer, og vanskeliggjøre avtaksmulighetene for fiskerne (Jentoft og Wadel, 1984, s.14).

Jentoft (2012, s.306) viser til en liknende teori om samsvaret mellom de ulike institusjonene i et lokalsamfunn og den tidligere forståelsen av det nordnorske samfunnet, som fremdeles kan være styrende for det som skjer i landsdelen (Husøy, 2019). Jentoft viser videre til perspektivet i Jentoft og Wadel (1984, s.180-3) hvor det menes at hvert lokalsamfunn må forstås ut ifra sin egen kontekst og systematiske analyser av lokalsamfunn. Jentoft (2012, s.306) sier også at hvis det politiske synet for lokalsamfunn går ut på å bevare og utvikle, vil sektorer og næringen være et middel, men hvis det politiske målet er motsatt vil småskala fiskesamfunn ses på som både ulønnsomme og ineffektive.

Fiskegarnet trekkes av Jentoft (2012, s.307), frem som en mulig metafor for lokalsamfunnet, og avhengigheten mellom ulike institusjoner. Han skriver at menneskene i samfunnet kan ses

på som knutene, og trådene er de sosiale relasjonene som binder folk sammen. Helheten på fiskegarnet danner lokalsamfunnet, og dersom en tråd ryker vil trådene som binder folk sammen ikke finne nok feste, og hullene i garnet vil bli større enn knutene. Jentoft vil med dette vise at konsekvensene vil være at systemet rakner, og rekrutteringen til fiske vil svikte. Sammenhengen i fiskerisamfunnene er som fiskegarn-metajoren. Det er ikke kun relasjoner mellom mennesker, men også funksjonene til de forskjellige som utgjør samholdet. I denne oppgaven vil fiskegarnet representere Gamvik, hvor Gamvik Seafood, skolen og butikken ville vært tau. Hvis ett av disse tausene ryker, vil det være svært vanskelig for resten å klare seg. Hullet ville blitt for stort, og lokalsamfunnet ville ved stor sannsynlighet kollapse, slik det var på vei mot å gjøre.

Jentoft (2004) trekker også frem begrepet institusjon for å beskrive samspillet mellom de ulike aktørene i samfunnet. Han skriver at fiskeriet er en institusjon dannet av flere institusjoner, som blant annet familier, firmaer, sosiale nettverk, lokalsamfunn og offentlige tjenester. Han forklarer begrepet som et system med delte symboler, som religion, språk, lov og vitenskap. En institusjon kan blant annet være markeder, staten og sivile samfunn. Videre mener han at disse institusjonene er for et fiskerisamfunn, like viktig som fisken og fiskeren. Institusjonene binder oss, som enkeltindivider, til samfunnet. Institusjoner er noe vi deler som en felles opplevelse, det gir en felles sosial identitet og felles referanserammer. Jentoft skriver også at institusjoner kan ses på som et aspekt ved kulturen, der det er et felles sett med vaner, regler og verdier (Jentoft, 2004, 138-139).

5.5 Nordnorsk flyttemønster

Sentralisering er en stadig økende trend blant unge nordlendinger. Flyttemønsteret i landsdelen er stort sett preget av distrikt til by, og større tettsteder mottar hvert år et stort antall innflyttere fra distriktene (Fjæra, 2013). Ifølge samfunnsviterne Nils Aarsæther og Toril Nyseth (2011) kan man for å beskrive befolkningsutviklingen i Nord-Norge dele den opp i tre deler som representerer ulike utviklingsforløp. Kunnskapsbyer, industribyer og steder med fiskeritilknytning. Kunnskapsbyene er steder som i perioden mellom 2000-2009 var gjenstand for sterk befolkningsvekst, industribyene har enten vært preget av stabilitet eller nedgang, og fiskerisamfunnene opplever i stor grad betydelig nedgang (Fjæra, 2013). Selv om

fiskerisamfunnene i utgangspunktet besitter de økonomiske forutsetningene for at da kan være attraktive og vekstkraftige, sliter mange av de med å opprettholde et visst befolkningstall (Aarsæther og Nyseth, 2011, s. 59-60). Aarsæther og Nyseth (2011, s. 59) mener denne utviklingen er en tydelig illustrasjon på at befolkningsvekst ikke kun har med et steds størrelse å gjøre. Veksten påvirkes også av hvilke nærings- og inntektsgrunnlag som er etablert på den bestemte plassen.

40 år etter Ottar Brox ga ut boken «*Hva skjer i Nord-Norge?*», ga Morten Strøknes ut en bok med samme tittel. Boken, som kan bli sett på som en frittstående etterfølger, er en historisk gjennomgang av utviklingen og endringene i Nord, i årene etter publiseringen av boken til Brox (Husøy, 2019). Strøknes, som Brox, mener at utviklingen til fiskerieringen er gått feil vei. Til forskjell fra Brox mener derimot Strøknes at utviklingen ikke skyldes dårlige økonomiske tider i like stor grad. Unge mennesker ønsker i økende grad å bo der det både er flere folk, og flere og bedre tilbud, noe Strøknes trekker frem som en større faktor for flytting enn det økonomiske. Han peker på at ungdom hovedsak reiser av egen fri vilje og lyst, men at det også tilsynelatende kan komme av en samfunnsmessig påvirkningskraft (Strøknes, 2006).

Ungdom i Norge er i dag privilegerte med muligheten til å ta en utdanning.

Utdanningsrevolusjonen har gjort videre skolegang allment tilgjengelig (Brox, 2011), noe som er en viktig bidragsyter til at flere bygder i den nordligste landsdelen opplever tap av de yngre generasjonene (Fjæra, 2013). Unge nordlendinger er i dag omtrent pålagt å ta muligheten de har til å flytte, utdanne seg, og bruke sjansen det har til å utvikle seg personlig (Husøy, 2019). Strøknes (2006, s.71) mener denne muligheten er et resultat av velferdsstaten, og den rikdommen og moderniteten den bringer med seg. Ifølge Brox (2011, s.158) fører utdanningssystemet stort sett ungdommen bort fra hjemstedet, og muligheten til allmenn utdanning har ikke ført til en tilsvarende forbedring av jobbmulighetene i distriktene. Høyere utdanning forutsetter som oftest at individet befinner seg på en sentral lokasjon (Fjæra, 2013), og mulighetene etter endt utdanning er ikke nødvendigvis særlig store på en mindre plass. De dominerende yrkene på 60-tallet krevde lite eller ingen formell utdanning (Fjæra, 2013). I dag kommer man omtrent ikke utenom en form for utdanning og utdanning fremstår dermed ifølge Strøknes (2006, s.72) ikke bare som et privilegium, men også et normativt krav. Kramvig (2011) påpeker at i det moderne kunnskapssamfunnet blir kunnskap og utdanning

ansett som nøkkelen til et fremgangsrikt liv og at det derfor er blitt et slags krav, med press, og redsel for ikke å lykkes, til å ta høyere utdanning, heller enn en vennlig oppmuntring.

Johnsen, Vik og Sønvisen (2013, s.314) trekker frem endringer i verdier og oppfatninger som en mulig annen forklaring på nedgangen i fiskenæringen, og ikke nødvendigvis spesifikke reguleringer. Videre peker de også på at det kan være et ønske fra familien om heller å leve et sikrere og mer stabilt liv. En av grunnene til at det er forsøkt å gjøre om fiske fra et sesongbasert yrke til helårs er ønsket om trygghet og stabilitet for fiskerne (Husøy, 2019). En ulempe med fiskeryrket har lenge vært uforutsigbarheten, uregelmessige arbeidstider, periode vekke fra hjemmet og svingende inntekt, det har altså vært vanskelig med det «vanlige» familielivet. Dette kan som sagt også påvirke fiskerinæringen i en negativ retning, da det tradisjonelt sett har vært en sesongbasert næring, noe som har betydd lange og tunge arbeidsdager og uker, og mye usikkerhet i periodene utenom sesongen.

5.6 Konsekvensteori

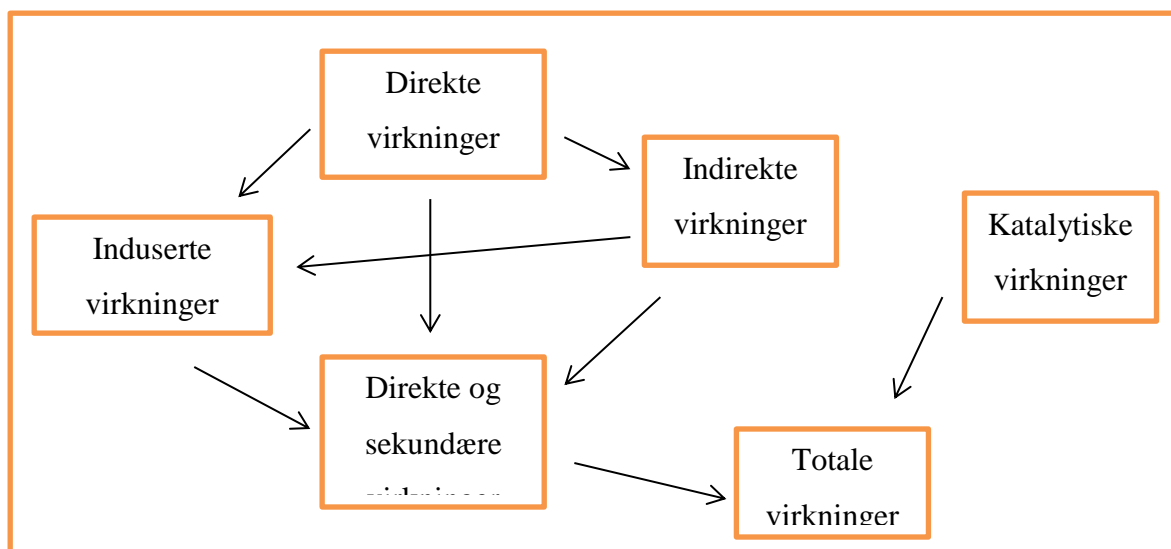
Konsekvensteori bygger på at enhver handling er forbundet med konsekvenser eller ringvirkninger. Det er disse konsekvensene eller ringvirkningene som er avgjørende for hvordan noe blir. En ringvirkning er en effekt hvor noe begynnende kan følges utover i flere partier. Ringvirkninger kan tenkes på som når en stein kastes i havet og det kommer ring på ring med bølger rundt det området. Dette er ringvirkninger i fysisk form. Ringvirkninger brukes ofte som et begrep i makroøkonomi, men er så vidt nevnt i det samfunnsvitenskapelige feltet også som en litterær metafor. I sosiologi kan ringvirkninger observeres i hvordan sosiale interaksjoner kan påvirke situasjoner som ikke er direkte relatert til den innledende interaksjonen og i veldedige aktiviteter hvor informasjon kan spres og overføres fra fellesskap til fellesskap for å utvide virkningen. Begrepet ringvirkninger er et abstrakt begrep uten en særlig definisjon i samfunnsvitenskapen, men beskriver hvordan våre handlinger, og ikke-handlinger lager en slags gjenlyd i den fysiske, og den sosiale verden. I et lite samfunn kan for eksempel en nyåpnet bedrift skape ringvirkninger i samfunnet. Disse ringvirkningene kan blant annet være arbeidsplasser til befolkningen, noe som igjen påvirker økonomien til stedet. En slik ting kan skape flerdimensjonale ringvirker i det sosiale system på et sted. For enkeltindivider kan det være vanskelig å legge merke til forskjellige konsekvenser av

handlinger og dermed også ringvirkninger en selv bidrar til i det sosiale systemet. De fleste av menneskers handlinger foregår usett i de daglige rutinene våre og ringvirkningene av disse handlingene kommer ofte på mikronivå, men noen handlinger påvirker også samfunnet på makronivå. I dagens samfunn er miljøkrisen svært aktuelt. Forskere hevder at denne krisen kan ses på som en ringvirkning av menneskeheten, land, selskaper og enkeltindividers handlinger (Cooper, 2017). Max Weber mener derimot at enkeltindividers handlinger ikke kan ses på som helt selvvalgt. «*In the great majority of cases actual action goes on in a state of inarticulate half-consciousness or actual unconsciousness of its subjective meaning. The actor is more likely to “be aware” of it in a vague sense than he is to “know” what he is doing or be explicitly self-conscious about it. In most cases his action is governed by impulse or habit*» (Weber i Rousseau 2002).

Weber påstår her at mennesker ofte handler ut ifra vaner og impulser. Ofte i en slags halvbevisst tilstand, uten en egentlig subjektiv betydning

I det globale samfunnet vi lever i dag må vi sette pris på, og ta konsekvenser på både mikro- og makronivå. Enkeltindividers handlinger får ikke bare konsekvenser for det nære sosiale systemet, men også for hele kloden. Sosiologen Norman Long (2003) skriver at «*particular social interactions and decisions have a ripple effect on more distant social arenas, or over time create emergent sets of relations that form larger-scale systems or fields of action*». Long forklarer her at sosiale interaksjoner og beslutninger har konsekvenser for fjerne sosiale arenaer, og at de med tiden kan skape nye sett av relasjoner, som skaper større systemer eller handlingsfelt. Et enkeltindivids handlinger og beslutninger påvirker ikke kun den nære sosiale arenaen vedkommende befinner seg i, men også i en større skala.

Økonomene Kjærland, Mathisen og Solvoll presenterer i en artikkel et rammeverk for gjennomføring av ringvirkningsanalyser til en ringvirkningsmodell. Modellen har som formål å vise de ulike virkningene, og deres sammenheng i en samfunnsmessig analyse av næringer, eller enkeltbedrifter, der regionale virkninger vektlegges. Modellen omfatter seks kategorier med virkninger. Disse er induserte, direkte, indirekte, direkte og sekundære, de katalytiske og de totale virkningene. Modellen viser også hvordan disse seks henger sammen.

Figur 12: Virkningsmodell. (Figur 1 fra Kjærland, m.fl. 2012)

De direkte virkningene er de driftsavhengige virkningene som kan knyttes til virksomheten av for eksempel Gamvik Seafood. Dette innebærer antall ansatte, lønn, og avgifter, samt omsetning fordelt på virksomheter osv.

De indirekte virkningene viser virkningene for underleverandørene, og genereres av etterspørselen de direkte virkningene fører med seg.

De induserte virkningene viser hvordan en bedrift bidrar til økt aktivitet og sysselsetting i en region. Dette fører dermed til økte inntekter, både indirekte og direkte, som igjen fører til økt privat og offentlig konsum.

De katalytiske virkningene defineres ved at næringen eller virksomheten påvirker andre virksomheter i valg om lokalisering.

Hvis vi ser på modellen fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv kan vi på mange måter sammenlikne modellen med det Jentoft og Wadel (1984) skriver om det sosiale samspillet mellom ulike virksomheter, og den gjensidige avhengigheten mellom dem. Vi kan også trekke frem Jentoft (2012) sin metafor på fiskegarnet, der hvis et av tauene ryker vil resten av garnet ikke ha den samme funksjonen som før. Modellen viser til de ulike ringvirkningene av for eksempel en bedrift. Bedriftens ringvirkninger er blant annet økt sysselsetting og økt lønn, som igjen har en virkning på resten av samfunnet.

Kjærland, Mathisen og Solvoll (2012) viser i artikkelen til en ringvirkningsanalyse gjort av NHO om bedriften Snøhvit. Analysen viser til at bedriften i driftsfasen vil etterspørre varer og tjenester til en verdi av 550 millioner kroner årlig, hvorav 80 millioner kroner kan knyttes til bedrifter i Finnmark. Det er anslått at sysselsettingseffekten vil ha en økning på 460 årsverk i Finnmark, hvor direkte sysselsetting utgjør halvparten. Det anslås også at de årlige skattene og avdragene i 2025 kan finansiere mer en 7800 kommuneansatte eller over 40 000 barnehageplasser.

Ringvirkningene til en såpass liten bedrift som Gamvik Seafood vil ikke vise like høye tall, men modellen og analysen gjort av NHO kan vise en generell sysselsettingseffekt for bedrifter. Denne effekten kan også lokalsamfunnet Gamvik ha nytte av, dog på et litt lavere nivå.

5.7 Økonomisk antropologi

Økonomisk antropologi er en subdisiplin innen sosialantropologi som omhandler menneskelig økonomisk atferd. Disiplinen har som hensikt å sammenlikne ulike økonomiske systemer, ikke bare avgrenset til penge- og markedsorienterte økonomier, men som en større del av samfunnet. Forskningen går ut på studier av produksjon, fordeling, utveksling av varer og tjenester og forbruk. Økonomisk antropologer forsker også på økonomisk endring og utvikling gjennom studier av økonomi gjennom flere tidsepoker, samt samspillet mellom økonomi og andre institusjoner som for eksempel religion og politikk (Fosshagen, 2015).

Subdisiplinen kan bidra til å se på sammenhengen mellom det økonomiske og det sosiale. I hvilken grad, og hvordan store økonomiske forskjeller eller endringer påvirker det sosiale i et samfunn. Økonomisk antropologi studerer økonomien som en del av samfunnet, enten det er snakk om penger, tjenester eller utveksling av varer (Fosshagen, 2015).

6 Stemmer fra Gamvik

«Fiskebruket var konkurs og hadde vært det i noen år. Skolen stod i fare for å bli lagt ned. Butikken gikk ikke rundt(...)» - Kvinne 1

På det aller meste var det 14 fiskebruk i det lille lokalsamfunnet Gamvik. Det siste gjenlevende bruket gikk i perioden mellom 1995 og 2008 konkurs hele 6 ganger. Arbeidsplassene forsvant, og befolkningstallet minsket drastisk. På det aller mørkeste var befolkningen i lokalsamfunnet nede på 100 fastboende. Som sitatet over viser var det fare for at både skolen og butikken skulle stenge, barnehagen var allerede blitt stengt. Nå er befolkningstallet oppe i over 200 personer fra rundt 15 forskjellige land. I denne delen av oppgaven vil jeg vise de viktigste funnene fra datainnsamlingen. Det har vært utført et feltarbeid med intervjuer fra representanter fra fiskebruket og kommunen, samt befolkningen i lokalsamfunnet. Det er dette, samt dokumentinnsamling, som utgjør grunnlaget for å svare på oppgavens problemstilling. Jeg har valgt å presentere datamateriale tematisk, der jeg først vil vise til informantene sine erfaringer omkring Gamvik Seafood A/S som bedrift, og hvilke ringvirkninger etableringen av bedriften har gjort for lokalsamfunnet. Har bedriften bidratt til lokalsamfunnsutvikling og forhindring av døende lokalsamfunn? Deretter vil jeg presentere funn som kan si noe om hvorvidt forretningsmodellen til Gamvik Seafood A/S er overførbart til andre liknende lokalsamfunn.

6.1 Gamvik Seafood A/S sin betydning for Gamvik

«Islenderne berget Gamvik fra fraflytting. De får til det ingen andre har klart tidligere.» - Kvinne 6

Som tidligere nevnt har fiskenæringen vært en viktig næring for hele Finnmark fylket i mange hundre år og er enda en av primærnæringene for fylket. Næringen har dog ikke alltid klart seg like bra av ulike årsaker, og antall sysselsettere har periodevis gått opp og ned. Dette har, langs kysten av Finnmark, ført til økt fraflytting, nedleggelse av bedrifter og mangel på

arbeidsplasser. Dette var også tilfellet i Gamvik før bedriften Gamvik Seafood A/S etablerte seg på bygdas fiskebruk i 2012.

«Når Gamvik var på det aller aller mørkeste så kom det en gjeng fra Island og overtok fiskebruket her(...) En skikkelig gavepakke til Gamvik.» - Kvinne 1

Bedriften har siden etableringen levert meget gode tall, år etter år, og har kun økt siden etableringen. I 2014 hadde bedriften en omsetning på 43 millioner, i 2016 solgte de for 71 mill og i 2018 økte omsetningen til nesten 80 millioner kroner (proff.no). I 2016 utbetalte bedriften 9,8 millioner kroner i lønn til sine 45 ansatte, noe som igjen mest sannsynlig har bidratt til å øke omsetningen på blant annet butikken:

*«Vi har doblet folketallet og doblet omsetningen på butikken. Det har vært fantastisk.»
- Kvinne 1*

Lokalsamfunnets befolkning har omtrent utelukkende vært positive til etableringen av bedriften, og flere sier de ser på etableringen som en redning for bygda:

«Om islenderne ikke hadde kommet, så hadde alle måttet flytte.» - Kvinne 2

Flere av mine informanter har beskrevet en optimisme blant befolkningen i lokalsamfunnet og en glede over at bygda er kommet til live igjen etter en tung periode med nedleggelse av fiskebruk og barnehage, samt vurderinger om andre nedleggelser.

«Det er kommet en optimisme i bygda.» - Kvinne 2

Generelt uttrykker folk at de setter stor pris på Islenderne i Gamvik Seafood og det bedriften har bidratt med for lokalsamfunnet.

Ane: *«Hvordan vil du beskrive stemningen her i dag?»*

Kvinne 1: *«Veldig bra. Optimisme og positivitet sprer seg jo fort. Når det går veldig bra på fiskebruket, går det veldig bra på butikken og i bygda.»*

Informantene har et klart positivt syn på etableringen av Gamvik Seafood, noe som stemmer godt med inntrykket som ble gjort før feltarbeid. På spørsmål om de negative konsekvensene av etableringen, og økt innvandring, nevner flere et problem kommunen har med narkotika.

«Vi har jo fått et, det gjelder vel ikke bare Gamvik, men også Mehamn og kanskje hele kommunen, som et mulig resultat av arbeidsinnvandring, et stort narkotikaproblem» -

Representant kommunen 1

Narkotikaproblemet nevnes av flere informanter, hvor flesteparten i stor grad nevner cannabis.

«Det er mye rusmidler(...)Veldig mange som røyker cannabis.» - Kvinne 2

Avstandene i Finnmark fylket er store. Nærmeste politistasjon til Gamvik ligger i Mehamn, hvor den i dag har en åpningstid på 4 timer, 2 dager i uken. Ikke bare en gang har det stått skrevet i landets aviser om bekymringer og frustrasjon over lite tilstedeværelse fra politiets sin side flere steder i Finnmark, deriblant Gamvik. Senest i mai 2019 skriver avisen i Finnmark en artikkel om når politiet ikke kommer. Her trekker de blant annet frem drapet på Gísli Thor Thorarinnsson, i Mehamn den 27. april 2019. Ambulansepersonellet var de som først kom til stedet, men etter regler måtte de vente på politiet før de kunne ta seg inn i boligen. Politiet har selv bekreftet overfor NRK at de ankom stedet 53 minutter etter at første nødmelding kom (Sandvik, 2019).

Politiets tilstedeværelse er også tema blant informantene når det kommer til narkotikaproblematikken i lokalsamfunnet.

«Det er klart at det også er et resultat av den her politireformen. Vi har jo ikke politi i det hele tatt i mange tilfeller. Vi er på mange måter et 'lovløst' samfunn» -

Representant kommunen 1

Videre beskriver også flere tilfeller der de har vært i utrivelige situasjoner med åpenlyst salg av ulike narkotiske stoffer, og det er flere som har vært inne på det store spekteret av narkotiske stoffer det er mulig å få tak i i Gamvik.

«Det skjer ganske åpenlyst også. Det er nesten sånn at jeg ikke går ut i Mehamn, fordi jeg synes det er utrivelig. Det er ikke så hyggelig å møte på folk som har blandingsrus og sånne ting.» - Representant kommunen 1

Tidligere ordfører Trond Einar Olaussen i Gamvik Kommune sa i 2019 til Dagbladet at;
«Etter at politifolkene dro herfra, opplever vi et mer brutalisert samfunn, hvor folk ruser seg

på alt mulig rart, tyr til mer brutal vold, og hvor folk mister alle sperrer på hva som er galt. Den preventive effekten det har å ha politi som har tilholdssted i Mehamn er borte.»

Kommunen svarer på spørsmål om de har satt i gang noen tiltak mot problemene at de har diskutert, men ikke kommet frem til noen tiltak som er satt eller skal settes i gang.

Sett bort i fra narkotikaproblemene som nevnes i en eventuell sammenheng med arbeidsinnvandring, er positiviteten i kommunen og lokalsamfunnet stor. Permanente bosettere er ikke de eneste som har følt på og lagt merke til endringene i samfunnet. Fraflyttere fra kommunen følger også med.

«Det er mange som ser opp til bedriften og hva de gjør for Gamvik.» - Fraflytter 1

6.1.1 Tilflytting, barn og oppvekstvilkår

Gamvik, som resten av Finnmark, har i flere år hatt problemer med fraflytting fra kommunen, og spesielt fra tettstedet Gamvik. De senere årene har kommunen gått fra et folketall på 995 i 2010 til 1169 per 1. kvartal 2019. (SSB) Mange av de nye beboerne som har bosatt seg i lokalsamfunnet Gamvik er arbeidere på fiskebruket, og familiene deres. På Gamvik Seafood er de ansatte fra 9 forskjellige nasjoner hvorpå de aller fleste kommer fra Island, Estland, Russland og Polen. I Gamvik kommune kan de skilte med 22 forskjellige nasjonaliteter. Arbeidsinnvandring til Finnmark er ikke noe nytt. Gjennom tidene har små og store steder i fylket vært avhengig av arbeidskraft utenfra for å få bedrifter og lokalsamfunn til å gå rundt.

«(...)for oss så er det veldig naturlig med tilflytting og arbeidsinnvandring. Man er avhengig av det i et fiskevær eller så hadde det rett og slett ikke gått rundt her. Det har vært sånn i generasjoner. Så vi er veldig godt vant til arbeidsinnvandring og det det fører med seg å ha så mange nasjonaliteter samlet på et så lite sted.» - Mann 4

Fiskebruket bidrar til arbeidsplasser, som igjen bidrar til at befolkningen vokser og bruker midler i lokale bedrifter:

Ane: «Har du noen formening om hvordan bedriften bidrar til kommunen, og da spesielt lokalsamfunnet Gamvik?»

Representant kommunen 1: «Altså all aktivitet genererer jo ny aktivitet og det er klart at de bidrar jo med at du har fått et stabilt folketall i Gamvik.»

Eierne av Gamvik Seafood har i løpet av sin tid i Gamvik kjøpt og pusset opp hus i området. Ifølge bedriften har flere av deres ansatte enten leid eller kjøpt hus av bedriften. Flere har også flyttet familiene sine til bygda, eller har planer om det på lengre sikt.

Ane: «Vet du om noen av deres ansatte har bosatt seg, kjøpt hus og brakt med seg familien sin hit?»

Daglig leder Gamvik Seafood: «Ja, det er to som har kjøpt hus også er det en som leier hus av oss med familien sin. To små barn og en til på vei.»

Informanten forteller her om tre av arbeiderne på fiskebruket som har tatt med seg familiene sine for permanent å flytte til Gamvik. Den ene personen leier et hus av bedriften, og er en av de heldige som har fått et sted å bo. Boligsituasjonen i Gamvik har omtrent snudd i løpet av årene etter bedriftens oppstart. I 2012 stod flesteparten av husene i Gamvik tomme, men i 2020 er det nesten blitt vanskelig for nyinnflyttede å skaffe seg bolig.

En av mine informanter uttrykte seg på sosiale medier i 2019 om bolysten i Gamvik kommune grunnet Gamvik Seafood:

«Det er bolyst i Gamvik. Fiskebruket Gamvik Seafood går så det suser. Tett på 80 mill i omsetning i 2018. Bedriften gjør store investeringer i utstyr. Nye fartøy kommer og optimismen blomstrer. Det sitter over på vedlikehold og renovering av bygg. Det er nå boligmangel i Gamvik.» - Mann 2

Barn er noe av det spesielt positive nesten alle informantene mine har tatt opp når de snakker om ringvirkninger og positivisme i bygda. Det nevnes blant annet fra en representant på skolen at:

«Jeg tror det (barn) er veldig viktig for å holde liv i bygda. Unger er livet i bygda vil jeg jo si, også det at det skaper liv og røre. Det er kjempeviktig.» - Kvinne 5

Kvinne 5 nevner også at slik ting ser ut nå er de veldig positive for fremtiden, spesielt med tanke på det stigende familielivet, og antall barn i lokalsamfunnet:

«Vi har unger i barnehagen, og vi har unger på skolen, og det er veldig viktig for oss.»

FNs bærekraftsmål snakker om tre kategorier, hvor sosiale forhold er en. Kategorien er den minst omtalte av de tre, men minst like viktig ifølge FN. I de nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging for 2019-2023 legger regjeringen vekt på viktigheten av å skape en bærekraftig samfunnsutvikling, sikre sosial rettferdighet og god folkehelse. Sosialt bærekraftige samfunn handler om samfunn preget av tillit, trygghet, tilhørighet og tilgang til goder som arbeid, utdanning og gode nærmiljø (FHI, 2020). Barn og ungdom er en ressurs for et bærekraftig lokalsamfunn. Et lokalsamfunn uten barn er et sakte døende lokalsamfunn. Attraktive lokalsamfunn er samfunn der barn og ungdom har muligheter som skole, barnehage og fritidsaktiviteter i tillegg til trygghet. Fiskebredriften har bidratt til en sikrere økonomi i lokalsamfunnet og dermed også trygghet for barn og unge.

«(...)også blir det mer unger. Det er jo veldig fint å se gravide og med barnevogn ute. Også begynner folk å pusse opp husene sine. Det sprer seg veldig. Det er helt nydelig.» – Kvinne 2

Ønsket om å flytte tilbake til Gamvik grunnet trygghetsfølelsen og opplevelse av egen barndom har også blitt nevnt av flere. Representant 1 fra kommunen nevner egne barn og tidligere uttalelser om at de aldri hadde tenkt til å flytte tilbake til hjemstedet. Da de selv skulle få barn hadde tonen endret seg. Friheten, tryggheten og mulighetene for barn er noe av det som nevnes som positivt med barneoppdragelse i kommunen.

«Tok opp familien med unger og alt, og så liksom det at ungene, den friheten de hadde her. Ungene trivdes, og ikke minst det å ha et nettverk rundt seg som de ikke hadde i en by.» - Representant kommunen 1

Kritikk mot fiskebedriften har i stor grad vært rettet mot prosenten av ikke-lokal arbeidskraft. Gamvik Seafood sine ansatte er en gruppe på ca. 45 personer med nasjonaliteter tilhørende over 7 land. De største gruppene kommer fra Island, Estland og Polen. Ifølge daglig leder ved fiskebruket hadde de per juni 2018 to nordmenn arbeidende ved bruket, samt noen flere stasjonert på fiskebåtene. Finnmark har alltid vært avhengig av arbeidsinnvandring for at de små samfunnene skal gå rundt, men det har ofte vært slik at arbeiderene kommer, jobber og så drar hjem til familiene sine igjen. Denne trenden kan også være farlig for små samfunn, hvor arbeiderne ikke legger noe igjen i samfunnet.

«Jeg tror nok at det har vært ganske stor gjennomtrekk der, så folk har nok kanskje ikke blitt så veldig godt kjent med noen. Men noe annet som er positivt med Gamvik Seafood, det er jo også det at de har hatt et boligbehov og de har jo kjøpt opp en god del i Gamvik. Hus hvor tilstanden var dårlig og at de så har pusset opp og brukt en god del penger på. For å ha boliger til sine ansatte.» - Representant kommunen

Denne trenden kan se ut til å ha snudd i Gamvik med tiden. I begynnelsen av bedriftens levetid var det mye innleid arbeidskraft fra utlandet, derimot er det nå er flere som har bosatt seg i kommunen. Lokalbefolkningen sier selv i stor grad at de er glade for deres nye medborgere. Flere nevner at det alltid har vært sånn og at de er fullstendig avhengig av dem.

«Ja, sånn har det vært i generasjoner egentlig. Og vi er helt avhengig av det for at ting skal fungere her.» - Mann 4

En annen nevner også gleden med å møte så mange nye mennesker og nye kulturer og ser positiviteten med å bli eksponert for det fremmede.

«Vi si synes det er veldig bra. Vi tror det er veldig bra for ungen å få oppleve andre kulturer og språk. De kan lære mye av hverandre. Det tenker jeg er viktig når man blir eldre.» - Kvinne 5

6.1.2 Nå vs. da

Som tidligere nevnt har flere informanter trukket frem gleden av sin egen oppvekst i lokalmiljøet i Gamvik. Både friheten og tryggheten i samfunnet er viktige verdier for de som har flyttet tilbake, og de som har bodd her fast.

«Litt av den friheten vi hadde (da vi vokste opp her), det har ungene fortsatt» - Mann 4

Forskjellen på lokalsamfunnet da og nå baserer seg i stor grad på antall bosatte og sysselsatte i samfunnet. Kvinne 5 vokste selv opp i Gamvik på 70-tallet.

«Ja, da jeg gikk her (på Gamvik skole) var vi en del flere elever. 58 da jeg gikk ut. Da hadde vi også 2 butikker, eget posthus, eget bibliotek, og diverse. Og det er jo borte, men vi har heldigvis den flotte butikken.» - Kvinne 5

I dagens Gamvik er det kun skolen og butikken igjen av disse fasilitetene. På dagens Gamvik barne- og ungdomsskole går det ca. 12 elever, noe som er en stor forandring fra 70-tallet, men også en god del flere enn da Gamvik var på sitt aller mørkeste før fiskebruket slo seg ned.

Dagens butikk drives og eies av ekteparet Synøve og Torfinn Vassvik. De kjøpte opp butikken i 2002 etter å ha flyttet hjem til Gamvik fra Oslo. Etter fiskebrukets nedleggelse i 2008 gikk også butikken svært dårlig. I 2010 vurderte ekteparet om de skulle legge ned butikken, men fant ut at de måtte satse en liten stund til. De forteller til nettstedet FriFagbevegelse at de siden 2010 har doblet omsetningen i butikken, og at det er mye takket være Gamvik Seafood. Synøve Vassvik forteller at:

«I ett lite samfunn som Gamvik lever vi alle i en symbiose. Alle er avhenging av alle, og alle har en viktig rolle i et slikt samfunn, hver på sin måte. Når noen trenger hjelp til noe, er det alltid noen som trår til. Slikt sveiser ett fiskevær sammen. Men uten skole, barnehage, butikk og fiskebruk, er det vanskelig å få positiv samfunnsutvikling. Hadde vi ikke hatt butikken, så hadde vi ikke hatt fiskebruk. Hadde vi ikke hatt fiskebruket, så hadde vi ikke hatt butikken.»

Videre legger ektemannen Torfinn Vassvik til at:

«Vi lever i symbiose med fiskebruket. Vi er avhengig av at de handler hos oss, så for dem er vi åpne 24/7.»

Kommunens representant nevner også denne symbiosen i samfunnet, hvis en ting forsvinner, forsvinner fort andre på rekke og rad.

«For å holde liv i et samfunn så er det jo bestandig sånn at når skolen forsvinner så begynner samfunnet å gå nedover. Da forsvinner butikken, og når butikken blir borte forsvinner arbeidsplasser og sånne ting, og så dør samfunnet ut.»

Informant kvinne 1 har bodd i Gamvik i lang tid. Hun husker godt da det var snakk om å legge ned butikken. Hun, som mange andre, vurderte da om de måtte flytte fra lokalsamfunnet og inn mot Mehamn. Uten mulighet for å handle nært hadde det vært vanskelig for henne og mange andre å fortsette å bo i Gamvik.

«Bo her uten butikk er ganske håpløst» - Kvinne 1

Butikken er ikke bare en butikk for innbyggerne i Gamvik. Butikken ble i 2018 bygd om til både å være butikk, samt en liten kafe. Butikken er blitt, og har vært for mange tidligere, bygdas møteplass. Bygget der butikken og kafeen ligger brukes til mye forskjellig i løpet av året. På en såpass liten plass er det viktig med naturlige møteplasser, som butikken.

«Det er veldig viktig på en liten plass å møtes. Vi bruker å arrangere konserter, utstillinger, ungdomsklubb og barnebursdag. Ordentlig forsamlingshus. Det er viktig å ha.» - Kvinne 1

6.1.3 Fiskebedriftens forretningsmodell

Sammenliknbare fiskekjøpere fra Lebesby til Vardø i 2014-2016 oppnådde en gjennomsnittlig fortjenestemargin på 2,5%. Gamvik Seafood satt samme periode igjen med 16,8% (Bergli, 2017). Er det noe med forretningsmodellen som gjør at Gamvik Seafood gjør det så mye bedre?

Ikke bare i lokalsamfunnet Gamvik har de hatt problemer med fraflytting og nedleggelse av fiskebruk, også i kommunesenteret Mehamn har det vært problemer. I 2014 la det Kjell Inge

Røkke eide selskapet Havfisk ned fiskebruket i Mehamn, til store protester fra befolkningen. I 2016 ble bruket oppkjøpt av næringslivsmann og TV-profil Arne Hjeltnes. Han var med på å starte Finnmark Fisk AS, en bedrift som etter planen skulle produsere filletpakninger av fisk med topp moderne utstyr. I 2018 ble den såkalte «Hjeltnes-kvota» avskaffet. Ifølge iFinnmark skulle «ordningen gjelde fra 2018, og ha en varighet på to år. Det ble satt av 3000 tonn torsk per år. Det er 250 båter som har fisket på denne ordningen, men kvantumet er likevel ikke utnyttet.» I 2019 solgte bedriften lakse-linen, flere ansatte ble permittert og bedriften er preget av underskudd. Årsaken skal være som følge av lite kvanta av fisk inn til kai. Bedriften har i ettertid vært offer for diverse rykter om nedleggelse av bedrift. Ledelsen i Finnmark Fisk gikk derimot ut mot ryktene samme år; «Ryktene om vår død er betydelig overdrevet.» (Jenssen, 2019).

På spørsmål om hvorvidt kommunen har noen tanker om hvorfor både Gamvik Seafood AS og på det tidspunktet Finnmark Fisk ser ut til å klare seg bedre enn tidligere bedrifter sier de:

«(...)Det er snakk om et sted i retning av det vi vil. Hvor at arbeidsplassene ikke er så sesongbetont, som kanskje fiskeindustrien har vært de siste årene. At man kan få, det er viktig for oss at det er stabile arbeidsplasser. At du har arbeidsplasser som, at folk har arbeid hele året.» - Representant kommunen

Til forskjell fra hvordan situasjonen så ut før, og forskjeller på måten å drifte, forteller de blant annet om saltfiskkongen Hermann Pettersen, som i sin tid driftet Norway Seafood i Mehamn, hvor bedriftsmodellen var basert på andre ting.

«Det var veldig mye basert på sesongarbeid, og det var veldig mye basert på at her henter man inn folk som jobber i en kort periode, altså i sesong. Da jobber de gjerne 12 timer i døgnet og står på. Det er folk som kommer hit, som vil tjene penger på kort tid, jobbe mye også reiser de herifra. En sånn arbeidsplass er ikke interessant for de som bor her og det er så enkelt som det. Når du bor her og etablerer deg så vil du gjerne ha en jobb som du kan gå på om morgenen og komme hjem igjen om ettermiddagen. Du vil leve et liv utenom jobben, men det er klart at hvis du bare får bedrifter som baserer seg på full produksjon i sesongene, med en arbeidstokk som er villig til å jobbe opptil 16 timer i døgnet, så skjer det ikke så veldig mye i samfunnet.» - Representant kommunen 1

I Mehamn har de også merket oppsving i arbeidslivet og lokalsamfunnet etter etableringen av Finnmark Fisk. Til forskjell fra Gamvik Seafood, hvor flesteparten som jobber er arbeidsinnvandrere, arbeider det flere nordmenn på bruket.

Ane: «Vet du om det er mange lokale som jobber ved Finnmark Fisk?»

Representant kommunen: «Ja, du kan si det at alle, stort sett alle som jobber på Finnmark Fisk er etablert her på en eller annen måte. Enten at de leier en leilighet, at de har meldt flytting hit, og at de ja, det er også mange som er. Og det er jo det vi ønsker.»

Forretningsmodellen til fiskebedriften Gamvik Seafood er noe som nevnes både av informanter fra lokalsamfunnet, daglig leder og diverse dokumenter og nyhetsartikler på nett. Modellen baserer seg ifølge daglig leder ved bruket seg på moderne utstyr, kapasitet og kvalitet.

«Vi har høy teknologi, god kapasitet og veldig høy kvalitet.» - Daglig leder Gamvik Seafood

Kommunen trekker også frem forretningsmodellen til bedriften som en av grunnene til at de klarer seg såpass bra, i tillegg til det indirekte eierskapet over 'egne båter'.

Ane: «Har kommunen noen tanker om hvorfor denne bedriften klarer seg såpass bra, når andre før ikke har klart seg like bra?»

Representant kommunen: Nei altså det, det har vel også med den forretningsideen de har. Det er nok det ene. Også har det også med at de har, i forbindelse med etableringen også er for, kan du si, sikra råtilgang, via at dem har indirekte egne båter. Det er nok en av grunnene til at de lykkes. Og at de jobber veldig hardt. Noen onde tunger vil nok si at de lykkes fordi de ikke betaler det de skal betale til arbeiderene.»

Gamvik Seafood AS har tre autoline fartøy som leverer til seg. Autoline er et mekaniseringssystem for linefiske som består av et langt snøre der det med jevne mellomrom er festet fortommer med kroker. Fartøyene er ofte spesielt bygget for helårsfiske (Hallenstvedt & Nygaard). Alle de tre båtene, Alis Lind, Selma Drøfn og Austhavet er under 15 meter, og eies av bedriften Gamvik Kystfiske. Bedriften eies og styres av islendere med tilknytning til Gamvik Seafood. Bedriften kan ses på en slags søsterbedrift til Gamvik Seafood, hvor båtene eies og drives av Gamvik Kystfiske, men hvor råmaterialet leveres til Gamvik Seafood hvor det bearbeides videre.

I gruppen 'oppslagstavle for innbyggere i Gamvik' skrives det stadig om Gamvik Seafood AS, samt diskuteres hvorvidt bedriftsmodellen er en vinnende faktor eller ei. Det blir også skrevet diverse hyllester til bedriften som blant annet fra da bedriften skaffet seg det spesialbyggede autoline fartøyet Selma Drøfn i 2018.

«Gratulerer Haraldur og Gamvik Seafood. Det skal bli en sann glede å følge utviklingen av nybygget. Leveransene fra Selma Drøfn vil bety mye for Gamvik som sted - og for skatteinntektene til Gamvik Kommune.» - Sosiale medier 1

Bedriften ble ofte nevnt i sammenheng med båtene, forretningsmodellen og gleden over å ha bedriften i Gamvik. Det skrives blant annet:

«Utmerket driftskonsept» - Sosiale medier 2

«(...) tror suksessfaktoren ligger i samarbeidet mellom fiskebruk og båt.» - Sosiale medier 3

«Islenderne i Gamvik har forstått at samarbeidet der begge tjener er løsningen for at det i fremtiden skal være lys i husene.» - Sosiale medier 4

Det diskuteres også diverse grunner til hvorfor det går så godt i Gamvik, hvor problemer med kvalitet i næringen er en av dem oftest nevnte. De skrives at det i norsk fiskeindustri har vært problemer med slurv og dårlig kvalitet i mange år, samt at fiskekjøperne kun har vært ute etter kvantitet og ikke kvalitet. I Gamvik satser de stort på kvalitet, noe islandske fiskere i stor grad er kjent for å gjøre. Denne tillitten mellom mottak og kjøper bidrar til at kjøperen kommer tilbake gang på gang for å kjøpe et produkt han vet er bra.

«Det må investeres i å bygge tillit at man kan levere den samme høye kvaliteten hver gang. Det er denne tilliten islenderne har bygget opp over tid. Her er de superproffe i Gamvik.» - Sosiale medier 6

Denne kampen om kvalitet er på mange måter blitt Gamvik Seafood sitt varemerke. De selger topp kvalitet fisk i store kvanta til både England, USA og andre land utenfor Norge.

På spørsmål til daglig leder ved fiskebruket om hvorfor de tror det går så bra med deres bedrift, og ikke de andre som tidligere har forsøkt seg tas det også her opp kvaliteten på fisken.

«Den største grunnen er at vi følger den planen vi hadde fra starten, som er å produsere fiskefileter av høy kvalitet. Fra måten fisken kuttet på og helt til den forlater bygget. Og som jeg har forstått det, så er det ikke så veldig mange filetfabrikker her, men det ser ut som det begynner å bli flere. Det er trist at fisken forlater området før den er kuttet, at den heller bare sendes videre i hel form. Det kunne vært flere arbeidsplasser hvis fisken blir fisket og bearbeidet her.» - Daglig leder fiskebruket

Også blant informantene trekkes kvaliteten på fisken, samt samarbeidet mellom båt og mottak opp som noen av grunnene til at det går så bra.

«De hadde med seg båter og mannskap, arbeidere, og satset på høy kvalitet av fersk fisk og høy teknologi.» - Kvinne 1

Gamvik Seafood baserer seg på helårsdrift, høy teknologi, god kvalitet, samt nært samarbeid med eieren av fiskebåtene, det er blitt en suksesshistorie i Gamvik. Som nevnt over trekker daglig leder ved fiskebruket frem viktigheten for samfunnet at fisken bearbeides lokalt. I mange samfunn langs norskekysten leveres fisken til mottak i mindre samfunn, men fraktes bort til større fabrikker for videre bearbeiding. Ved disse tilfellene skapes det ikke like mange arbeidsplasser som hvis fisken bearbeides lokalt.

6.1.4 Fremtiden til lokalsamfunnet

«Det har vært utallige nedturer med både havn og fiskebruk, men nå er det medvind i Gamvik.» - Mann 5

Fremtiden til Gamvik kan se lysere ut enn det store deler av fortiden har vært. Både i avisartikler, på sosiale medier, under samtaler og intervju har det omtrent utelukkende vært positive tanker om fremtiden.

Ane: «Hvordan ser du på fremtiden til Gamvik?»

Kvinne 4: «Nei den tenker jeg er lys. Vi vokser jo i innbyggertall og tidligere i år ble vi kåret til den mest attraktive utkantkommunen å bo i. Det er bra og det handler om at vårt næringsliv, folketallet, bosetningen. Og mange av våre nye landsmenn driver egne bedrifter(...) De er en del av samfunnet vårt.»

Fiskebedriftens ledelse ser også på fremtiden til Gamvik som svært lys.

Ane: «Ser du en lys fremtid for Gamvik?»

Daglig leder: «Ja, det gjør jeg. Siden flere av de som jobber for oss har bestemt seg for å bo her permanent, flere kjøper hus, de får barn og slikt, så jeg tenker ja absolutt. (...) det beste ville vært hvis vi alle kan lære norsk, så kan vi snakke sammen, vi og de norske som allerede bor her. Jeg håper det går.»

Bruketts egne planer for fremtiden innebærer utvidelse i form av nye båter, en som kom i 2018, og forhåpentligvis flere og lengre båter som kan stabilisere driften ved bruket. Daglig leder nevner brukets forfatning da de tok over, og forteller at planen videre også inkluderer en fortsettelse på prosjektet om å renovere byggene på eiendommen. Videre vil de fortsette å satse på topp moderne utstyr for best mulig resultat, større båter som kan selge mer enn de små, samt en større filetkuttemaskin.

På spørsmål om egen fremtid i Gamvik svarer daglig leder at den ser lys ut. Vedkommende er selv vokst opp på et lite sted på Island og trives veldig godt i Gamvik av mange grunner, deriblant følelsen av det rolige livet. Til forskjell fra en by, der livet ofte oppfattes som travelt, er livet i Gamvik stille og rolig utenom arbeidshverdagen. Vedkommende innrømmer at det er blitt mer jobb enn det planen først var, men håper at det snart blir muligheter for å

nyte stillheten litt oftere. Daglig leder forteller at de føler seg veldig godt tatt imot av lokalbefolkningen i Gamvik. Det fortelles at de ikke hadde blitt boende i lokalsamfunnet om de ikke hadde følt seg velkommen, men slik som ting ser ut nå har de ingen planer om å flytte på seg. Vedkommende forteller også at de gjerne kunne tenke seg å «bli gamle» i Gamvik.

7 En drøfting av en bedriftsetablering i et sysselsettingsystem

Utgangspunktet for denne oppgaven, problemstillingen «*hvilke konsekvenser har etableringen av Gamvik Seafood AS hatt for lokalsamfunnet Gamvik?*» har dannet grunnlaget for datainnsamling sammen med forskningsspørsmålene. Målet med oppgaven er å finne ut hvis og hvordan etableringen til bedriften Gamvik Seafood har påvirket lokalsamfunnet Gamvik. I denne delen av oppgaven har jeg valgt å ta utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene for å kunne besvare de hver for seg, samt den overordnede problemstillingen.

7.1 Hvilke ringvirkninger kan ses i lokalsamfunnet Gamvik som følge av bedriften Gamvik Seafood AS sin etablering, og gode økonomiske fremgang?

I denne delen av drøftingen har jeg valgt å fokusere spesielt på nøkkelordene barn, ungdom, skole, butikk, nedleggelse og befolkningsutvikling. Jeg ønsker i denne delen å se på de fysiske ringvirkningene etableringen av Gamvik Seafood har bidratt med i lokalsamfunnet Gamvik. Gamvik har vist seg å være et lokalsamfunn avhengig av fiskebruket. Fiskebruket genererer aktivitet i bygda, og uten det kan det se ut til at bygda er utsatt for å rammes av nedleggelse og fraflytting.

7.1.1 Gamvik som sysselsettingsystem

Jentoft og Wadel (1984) trekker frem begrepet sysselsettingssystemer for å forklare sammenhengen mellom de forskjellige institusjonene i fiskerisamfunn. De presenterer en systemteori der det forsøkes å avdekke hvilke prosesser som bestemmer det generelle sysselsettingssystemet i fiskerisamfunnet. Forfatterne forklarer fiskerisamfunn som et organisk sysselsettingssystem der det er gjensidig avhengighet mellom de ulike institusjonene i samfunnet. Disse institusjonene kan blant annet være hushold, fiskeflåten og fiskebedriften. Flere av mine informanter nevner denne avhengigheten. Informant kvinne 1 forteller om tiden da det siste gjenlevende fiskebruket i Gamvik hadde vært konkurs i noen år. Hun forteller om

både skolen og butikken som på grunn av fiskebrukets konkurs gikk svært dårlig. Fiskebruket er i et fiskerisamfunn en sentral del av samfunnet og har historisk sett har ofte vært en av stedets største arbeidsplasser. Et fiskevær uten fiskebruk vil uten en annen form for primærnæring mest sannsynlig avgubbes og forsvinne. Wadel og Jentoft (1984) viser til hvordan tidligere politiske syn og handlinger har fremstilt Nord-Norge som et problem, basert på næringsvirksomheten i fiske. Jentoft og Wadel peker på at hvert og et lokalsamfunn må analyseres ut ifra egne premisser, og ikke bare som en del av landsdelen. Jentoft (2012) trekker frem dette perspektivet, og skriver at hvis det politiske synet er å utvikle fiskenæringen vil de små tradisjonelle fiskerisamfunnene ses på som ineffektive og ulønnsomme, men hvis målet er å bevare og utvikle lokalsamfunnene vil næringen være et middel. Gamvik kan ses på som et av disse små og tradisjonelle fiskerisamfunnene, der fiskerinæringen nok har blitt sett på som både ineffektiv og ulønnsom, men som har snudd trenden.

Jentoft og Wadel (1984), påpeker også at næringen ikke kan avleses som ineffektiv, og hvor betydningsfull den er for lokalsamfunnet ut ifra antallet fiskere, da mye av sysselsettingen i kyst-samfunnene er avhengig av næringen. Jentoft og Wadel trekker også frem et mulig alternativ til en styrket fiskenæring, men mener at det i liten grad er grunn til å tro at dette vil kunne bidra til lokalsamfunnet på samme måte som fiskeriet.

Uten fiskebruket gikk befolkningstallet i lokalsamfunnet Gamvik ned til bare 100 innbyggere, hvor det i dag, etter etableringen, er steget til over 200 stykker. Uten fiskebruket gikk aktiviteten i lokalsamfunnet drastisk ned, og både butikken og skolen ble vurdert nedlagt. Ifølge butikkens eiere Synøve og Torfinn Vassvik lever de i en slags symbiose med fiskebruket, og nevner at alle er avhengig av alle. Dette viser til det Jentoft og Wadel (1984) mener om den gjensidige avhengigheten mellom de ulike institusjonene i lokalsamfunnet. Representanten for kommunen nevner også at «(...) all aktivitet genererer jo ny aktivitet (...)», noe som igjen kan vise til de ulike institusjonenes atferd, og hvordan den kan påvirke de andre i dette nettet av gjensidig avhengighet (Jentoft og Wadel, 1984, s.14). Som Jentoft og Wadel (1984) nevner er påvirkningslinjene mange. De går i mange forskjellige retninger, og hele systemet henger sammen. Jentoft (2012) prøver ved hjelp av en metafor basert på den franske sosiologen Raymond Boudon sine begrep «funksjonelle» og «interavhengige» å forklare dette sosiale systemet (Husøy, 2019). Metaforene han bruker er «fotballag» og

«busskø». Busskø-metajoren går ut på en ensidig konkurranse, uten sosialt fellesskap. Fotballag-metajoren viser til det motsatte, et samarbeid mellom de ulike individene (Husøy, 2019). Et lokalsamfunn kan ses på som et fotballag. Det bærer preg av samarbeid og arbeidsfordeling, der alle er en del av det sosiale fellesskapet. Hvis et fotballag mister en spiller kan det i stor grad minske sjansen laget har til å vinne kampen. Slik kan vi også se på et lokalsamfunn; mister samfunnet en «spiller», vil det sosiale fellesskapet minskes.

Denne metajoren kan sammenliknes med lokalsamfunnsdefinisjonen til Haugen og Villa (2016, s.18). Et lokalsamfunn er samhandlinger mellom personer som kjenner en form for tilknytning til stedet og som har en felles problemforståelse og forpliktelser. Et lokalsamfunn beskrives av Aarsæther (2014), som et fysisk avgrenset område der fysisk nærhet gir samhandling, og at felles opplevde oppgaver eller problemer bidrar til å skape lokale institusjoner. Et lokalsamfunn er altså preget av samhandling mellom ulike individer og institusjoner, og en felles avhengighet på tvers av hverandre. Kvinne 2 trekker frem denne avhengigheten i form av en uttalelse hvor vi kan forstå at lokalsamfunnet er avhengig av bedriften: «*Om islenderne ikke hadde kommet, så hadde alle måttet flytte*». Denne uttalelsen deler hun med mange som en slags felles oppfatning av stedets identitet uten fiskebruket. Gamvik uten fiskebruk er et dødt Gamvik. Gamvik er avhengig av aktivitet på fiskebruket for at lokalsamfunnet skal gå rundt.

Jentoft (2012) trekker også frem fiskegarn som en metafor på denne avhengigheten. Menneskene i samfunnet kan ses på som knutene, mens de forskjellige sosiale relasjonene er trådene som binder folk og samfunnet sammen. I denne oppgaven kan vi se på fiskebedriften Gamvik Seafood, butikken, skolen og barnehagen som forskjellige knuter. Befolkningen i lokalsamfunnet er de ulike trådene. Hvis en tråd eller en knute ryker, vil resten av garnet ikke fungere i like stor grad som hvis garnet er like helt. Bruken av garnet vil måtte endres, og garnet vil slites og bli ødelagt fortere.

Mitt generelle inntrykk etter feltarbeid er at metajoren fiskegarn kan overføres til lokalsamfunnet Gamvik. Den siste gjenlevende fiskebedriften gikk konkurs mange ganger i årene før Gamvik Seafood tok over, og stemningen i lokalsamfunnet var ikke spesielt positiv. Som flere av mine informanter nevner gikk det svært dårlig for Gamvik i tiden før etableringen, og det har i ettertid gått mye bedre. Fiskebrukets knute ble i 2008 ødelagt, og

dermed hadde tauene og resten av garnet problemer med å finne feste. Det kan altså argumenteres for at Gamvik er avhengig av de ulike institusjonene for å fungere som et lokalsamfunn, som et fiskegarn er avhengig av alle knuter og tau. I Gamvik har jeg undersøkt fiskebruket, men også skolen og butikken som viktige deler av sysselsettingssystemet.

7.1.2 Skolen i Gamvik

Skolen i lokalsamfunnet kan også ses på som en av knutene i dette metaforiske garnet. Uten skolen kan det være vanskelig for samfunnet å gå rundt. De fleste samfunn er avhengig av en skole i nærområdet for å holde på barnefamilier og for å tiltrekke seg nye.

Gamvik barne- og ungdomsskole har i 2020 12 elever og 6 ansatte fordelt på 10 trinn. Skolen har flere ganger vært gjenstand for debatt, og senest i januar 2020 fikk kommunaldirektøren av Gamvik kommunestyre i oppdrag om å se på hvordan man kan drive skolene rimeligere enn det de gjør i dag. Lokalbefolkningen i Gamvik gikk dermed ut med en bekymring om nedleggelse av skolen, noe det i flere år har vært en debatt rundt. Ifølge Inga Mandal (SV) er det ikke flertall i Gamvik kommunestyre for å legge ned noen skoler i kommunen, men ifølge Ragnhild Vassvik (Ap) stod det i saksfremlegget at målet er å redusere antall skoler. Videre sier hun til radionordkapp at «*Gamvik har hatt en veldig positiv utvikling de siste ti årene. Skole og barnehage er noe av det viktigste for at man skal få positiv næringsutvikling i Gamvik.*» (Elde, 2020)

I mitt intervju med representanten fra kommunen spurte jeg direkte om hvordan kommunen så på skolen. Flere jeg snakket med i lokalsamfunnet nevnte størrelsen på skolebygget, som blant annet huser et svømmebasseng, og store ledige arealer en skole med 12 elever ikke har bruk for. Det nevnes blant annet at skolebygget kanskje heller kunne blitt brukt til andre formål, og at det eventuelt ble bygget en ny og mindre skole. Representanten for kommunen forteller at temaet er tatt opp utallige ganger, men at det er ganske ømtålig tema. Det er blitt snakket om eventuelt å etablere et studie, eller en folkehøyskole, med fokus på natur, biologi, økologi eller noe relevant til Gamvik. Dette kunne bidratt til diverse ringvirkninger i lokalsamfunnet. Blant annet kunne folketallet gått opp, dog kun i perioder, og omsetningen på blant annet butikken kunne steget ytterligere. Det er ifølge representanten ingen planer om en slik forandring, mye fordi det er et såpass ømtålig tema, og at lokalbefolkningen holder veldig

fast i skolen. «*Det skal være for alle, ikke ta fra oss skolen*». Skolen er også en aktør for arbeidsplasser i lokalsamfunnet, med blant annet egen rektor, selv om den ikke kan regnes som en stor aktør på kommunenivå. Skolen er som nevnt en del av lokalsamfunnets fiskegarn. Hvis skolen forsvinner vil det være vanskelig med blant annet en fortsettelse på en positiv samfunnsutvikling, som butikkeier Synøve Vassvik nevner i intervju med nettstedet FriFagbevegelse.

Flere av mine informanter har nevnt viktigheten av skolen i samfunnet, som deriblandt representanten fra kommunen. Representanten nevner at for å holde liv i bygda er det veldig viktig med en skole. Hvis skolen forsvinner vil også etter hvert bygda forsvinne. Skolen ble vurdert nedlagt etter flere år med få elever, nedgang i befolkningen og ingen aktivitet ved bruket. Uten en skole i lokalsamfunnet vil eventuelle barn bosatt i samfunnet måtte dra utenfor de trygge rammene av sitt lokalsamfunn, eventuelt vil barnefamiliene måtte flytte på seg for å få en bedre tilgang til skole.

Haugen og Villa (2016) mener forståelsen for et lokalsamfunn kan forbindes med strukturelle og sosiokulturelle dimensjoner knyttet til størrelse, sosial samhandling og tilhørighet. Videre trekker de frem begrepene verdier, sosiale nettverk, fellesskap, samhandling, identitet og holdninger, men også den «romantiske» forestillingen der det stabile og tette fellesskapet ofte nevnes for å forklare et lokalsamfunn.

Et fellesskap baserer seg på en felles forståelse av hva «vi» er, og hvor vi befinner oss sammen. Et fellesskap er avhengig av ulike aktører der individer kan skape seg identitet til stedet, sosiale nettverk og holdninger. Uten en form for møteplass, som en skole er, vil det kunne være vanskelig for fellesskapet, og den felles stedsidentiteten, å leve videre. Tilhørigheten til egen lokalsamfunn vil kunne bli svekket hvis barn må dra utenfor eget lokalsamfunn for å kunne gå på skole, og det vil ikke lengre være det «stabile».

Her kan vi også trekke frem beskrivelsen av begrepet institusjon fra Jentoft (2004). Ulike institusjoner i samfunnet inkluderer blant annet fiskebruket, butikken og skolen. De ulike institusjonene er ifølge Jentoft like viktig for et fiskerisamfunn som selve fiskenæringen. Disse institusjonene er noe individene i samfunnet deler som en felles opplevelse, som gir en felles identitet og felles referanserammer. Hvis en av disse institusjonene forsvinner, som for eksempel skolen, vil den felles identiteten, og den felles opplevelsen, forandres.

Et samfunn uten en skole vil ikke i like stor grad tiltrekke seg nye tilflyttere, og befolkningsveksten vil igjen stagnere. Aarsæther og Nyseth (2011, s. 59) mener befolkningsveksten ikke kun har med et steds størrelse å gjøre, men også hvilke nærings- og inntektsgrunnlag som er etablert på den bestemte plassen. Et sted uten skole vil være mindre attraktivt som lokalsamfunn av flere grunner, og det kan blant annet gå ut over både nærings- og inntektsgrunnlaget for enkeltindivider.

7.1.3 Butikken

«Bo her uten butikk er ganske håpløst». – Kvinne 1

En annen knute i det metaforiske garnet er butikken. Den gjensidige avhengigheten mellom butikken og resten av aktørene i lokalsamfunnet nevnes også av eierne Synøve og Torfinn Vassvik. De snakker begge om å leve i symbiose med fiskebruket. *«Alle er avhengig av alle, og alle har en viktig rolle i et slikt samfunn(...) Hadde vi ikke hatt butikken, så hadde vi ikke hatt fiskebruket. Hadde vi ikke hatt fiskebruket, så hadde vi ikke hatt butikken.»*

Jentoft (2004) sin forklaring rundt begrepet institusjoner i likhet med skolen, og så brukes om butikken. Hvis institusjonen butikk forsvinner vil også det forandre den felles identiteten for lokalsamfunnet. Som Jentoft nevner er disse institusjonene like viktig for lokalsamfunnet som fiskebedriften selv er. Dette nevnes også av flere av mine informanter. Som kvinne 1 nevner over er det vanskelig å leve i samfunnet uten en butikk.

Butikken kan også ses i sammenheng med de indirekte og de induserte virkningene fra et ringsvirkningsperspektiv. De indirekte virkningene til fiskebedriften Gamvik Seafood viser til de økonomiske virkningene for institusjonene rundt bedriften. De bedriftene Gamvik Seafood bruker penger hos vil kunne øke omsetningen. De induserte virkningene fra bedriften viser i stor grad til den økte aktiviteten, og sysselsettingen i lokalsamfunnet. Den økte aktiviteten kan bidra til å øke både offentlig og privat konsum i samfunnet. Dette kan bidra til å styrke butikken og resten av aktørene i lokalsamfunnet, noe det også ifølge informant kvinne 1 har gjort: *«vi har (...), doblet omsetningen på butikken(...)»*. Hun nevner også avhengigheten mellom de forskjellige institusjonene i bygda: *«Når det går veldig bra på fiskebruket, går det veldig bra på butikken»*.

Representanten for kommunen snakket også om butikken som en viktig aktør i samfunnet. Vedkommende mener at hvis butikken forsvinner vil også arbeidsplasser og liknende forsvinne, og det vil etter hvert ende med at samfunnet dør ut. Vi kan ut ifra både informantene, spesielt Jentoft sitt begrep institusjon, og metaforen fiskegarn, anta at hvis islenderne ikke hadde tatt over fiskebruket ville butikken bli lagt ned. Dette ville videre forårsaket at både skolen og andre samfunnsmessige aktører mest sannsynlig ville fulgt butikkens eksempel. Uten hverken skole, butikk eller fiskebruk hadde lokalsamfunnet Gamvik hatt svært få muligheter for både arbeidsplasser og videre sysselsetting. Som informant kvinne 2 påpekte, ville lokalbefolkningen i Gamvik ved stor sannsynlighet måtte ha flyttet fra lokalsamfunnet hvis Islenderne ikke hadde kommet.

Jeg vil med dette påstå at ringvirkningene fra etableringen av Gamvik Seafood for både skolen og butikken kun har vært positive. Bedriften har bidratt til å øke og opprettholde lønnsomheten til butikken, og har for skolen bidratt til økende antall elever.

7.1.4 Barn og ungdom

«(...), (barn), er veldig viktig for å holde på liv i bygda».

Omtrent hver eneste av mine informanter har snakket om viktigheten av å ha barn og ungdom i lokalsamfunnet. Barn og ungdom er en ressurs for et bærekraftig lokalsamfunn og samfunnsutvikling. Familier med barn som bosetter seg i lokalsamfunnet blir ofte boende lengre, og de bidrar i stor grad både til elevvekst i skolen og i barnehagen.

Barnehagen ble som følge av fiskebrukets nedleggelse og fraflytting, lagt ned, men er grunnet tilflytting av barnefamilier startet opp igjen. Skolen ble vurdert nedlagt, men er i dag i drift med 12 elever. Det er nærliggende å tro at effekten av fiskebrukets etablering har ført med seg en tilflytting av barnefamilier som ved høy sannsynlighet ikke ville skjedd uten. Daglig leder ved bruket har som sagt nevnt at det er flere av deres ansatte som har flyttet med seg familien sin til Gamvik, og som etter 2018 har fått flere barn. Jeg vil anta at bedriftens etablering har hatt positiv effekt på sysselsettingssystemet, mye som følge av tilflytting av barnefamilier.

7.1.5 Befolkningsvekst

«Dersom ingenting blir gjort, er det grunn til å vente at utviklingen i retning av stadig færre fiskere og avfolkning vil fortsette» (Jentoft og Wadel, 1984, s.10). Fraflytting er som tidligere nevnt ikke noe nytt problem for småstedssamfunn i Finnmark. I Gamvik kommune sank befolkningstallet stort mellom 2002 og 2011. I 2002 var tallet på 1234 personer, og hadde i 2011 sunket til 991 (SSB).

Fraflytting i lokalsamfunnet kan ses på som en ringvirkning av tidvis ubalanse i samfunnet. Fiskebedriften Gamvik Seafood etablerte seg i Gamvik i 2012 etter mange mørke år i samfunnet. Befolkningstallet gikk nedover, og flere begynte å vurdere om de måtte flytte fra bygda som var på vei til å dø ut.

Små steder i Finnmark har omtrent alltid vært avhengig av arbeidsinnvandring for å få samfunnet til å gå rundt. Også i Gamvik har det omtrent alltid vært arbeidsinnvandring, og så lenge informant mann nr. 4 kan huske.

Kommunen forteller også om avhengigheten av arbeidsinnvandring. På spørsmål om hva som vil skje hvis arbeidsinnvandrerne kommer får jeg til svar at de alltid kommer tilbake. Arbeidsinnvandring er ifølge vedkommende ikke noe nytt i seg selv, men at det stadig kommer nye grupper. På 80- og 90-tallet var det en del tamilere i kommunen, som nå alle har forsvunnet mot større byer. Det har også vært en del grupper med både finner, svensker og indere. I dagens Gamvik er arbeidsinnvandringen i stor grad dominert av grupper fra Øst-Europa og Island. Kommunens representant forteller at det i starten av etableringen til Gamvik Seafood var en god del innleid arbeidskraft, men at det i dag for det meste er faste ansatte på bruket.

Daglig leder ved Gamvik Seafood har som nevnt før, fortalt om ansatte som har valgt å bosette seg permanent i lokalsamfunnet. Flere både med barn fra tidligere, og med barn på vei. Denne befolkningsutviklingen har for Gamvik vært svært positiv, og strengt nødvendig for å holde liv i lokalsamfunnet. Uten de nye landsmennene fra både Island og Øst-Europa ville den resterende befolkningen i Gamvik mest sannsynlig ha flyttet, og Gamvik kunne, som så mange andre fiskevær, ha fått status forlatt.

Jeg vil argumentere for at etableringen av bedriften i stor grad har bidratt til å styrke og opprettholde befolkningstallet, mye grunnet bedriftens metode å drifte bruket på. Bedriften har i stor grad selv valgt å bearbeide fisken til filet, og har planer om enda flere muligheter for bearbeiding. Bearbeiding på bruket vil si at behovet for arbeidskraft lokalt øker. Dette bidrar i det store og hele til ringvirkninger på tvers av lokalsamfunnet, hvor både det økonomiske og det sosiale påvirkes.

7.1.6 Oppsummering

I denne delen av oppgaven har jeg forsøkt å svare på forskningsspørsmål nummer 1: *Hvilke ringvirkninger kan ses i lokalsamfunnet Gamvik som følge av bedriften Gamvik Seafood AS sin etablering og gode økonomiske fremgang?*

I den anledning har jeg trukket frem Gamvik som sysselsettingsystem og den gjensidige avhengigheten mellom de ulike aktørene i lokalsamfunnet. Det er en stor sannsynlighet for at lokalsamfunnet i dag hadde vært fraflyttet om islenderen, eller noen andre, ikke hadde startet opp produksjonen ved mottaket i Gamvik. Jeg vil påstå at den gjensidige avhengigheten Wadel og Jentoft (1984) snakker om også gjelder for Gamvik. Skolen, butikken og befolkningsveksten i samfunnet er avhengig av produksjon på bruket for at de skal kunne gå rundt, ha nok elever, og i det hele tatt vokse. Som eier av butikken Synøve Vassvik selv sier, «vi lever i en symbiose med fiskebruket».

7.2 Hvordan ser lokalbefolkningen på bidraget bedriften gjør for lokalsamfunnsutvikling, og er de positive til fremtiden?

I denne delen av drøftingen ønsker jeg å se på de psykiske virkningene av bedriften Gamvik Seafood sin etablering i lokalsamfunnet Gamvik. Her har jeg i min empiri sett spesielt etter nøkkelord omkring følelser, positivisme og tanker om fremtiden.

7.2.1 Et mørkt og dystert samfunn

Som nevnt flere gang så det svært mørkt ut for lokalsamfunnet Gamvik i tiden før bedriften Gamvik Seafood etablerte seg i samfunnet. Flere av mine informanter har brukt ordet ‘mørke’ i beskrivelsen av hvordan stemningen var i lokalsamfunnet i ettertid av diverse nedleggelse ved fiskebruket. Kvinne 2 forteller om en dyster hverdag, og poengterer at hun selv var nært ved å flytte fra samfunnet. I denne perioden vil jeg påstå at omdømmet til stedet var nokså dystert. Et sted i seg selv er så mangt, men i denne oppgaven er stedet Gamvik. Et sted er en viktig del av menneskers liv, og utgjør rammeverket i det daglige. Et sted presenterer både muligheter og begrensninger, alt avhengig av hvilket sted det er snakk om. Gamvik i 2011 vil jeg påstå var, for de fleste, et sted med flere begrensninger enn muligheter, og de få mulighetene som enda var igjen var på vei mot å forsvinne. Et sted har høy symbolverdi for oss mennesker, og de bærer også med seg stor påvirkningskraft for det enkelte individ. Et sted flere ser på som ‘mørkt’, vil i stor grad kunne utvikle seg til å bli ‘mørkt’. Steder er sosialt konstruert, og virkelighetsforståelsen for stedet er i konstant forandring. Jeg vil argumentere for at hvis befolkningen ser på stedet som negativt, i den form av mørkt, vil dette spre seg i samfunnet, og det vil derfor bli den felles virkelighetsforståelsen for stedet (Thuen, 2001).

Stedet Gamvik ble et mørkt sted for befolkningen, uten noen særlige andre muligheter enn å flytte derfra. Da islenderne kom til Gamvik i 2012 hadde de en annen virkelighetsforståelse for stedet. De så på stedet som en mulighet. En mulighet til å drifte en planlagt bedrift i lang tid fremover. Denne virkelighetsforståelsen av stedet er, ved hjelp av gode resultater og en suksessfull forretningsmodell, blitt en bredere virkelighetsforståelse for befolkningen i Gamvik. Stedet er blitt et optimistisk sted, med positive utsikter mot fremtiden. Gamvik er og vil fortsette å bli, formet ut ifra menneskelig aktivitet og opplevelser, noe som i 2020 er flere positive enn negative aktiviteter og opplevelser.

7.2.2 Optimismen blomstrer i Gamvik

Da jeg var på feltarbeid i Gamvik spurte jeg flere om hvordan de i 2018 så på stemningen i bygda. Kvinne 1 sa den gangen at «(stemningen er) *veldig bra. Optimisme og positivitet sprer seg jo fort*». Denne oppfatningen vil jeg si representerer hver og en av de jeg møtte, og snakket med i lokalsamfunnet. Den positive oppfatningen av lokalsamfunnet er i sterk

kontrast til hvordan lokalbefolkningen beskrev det tidligere mørke og dystre samfunnet. Det kan virke som lokalsamfunnet har fått en kollektiv totalforandring på tankene om lokalsamfunnet etter etableringen av bedriften.

Ut ifra de jeg har snakket med, og det jeg har lest både i media og på sosiale media er det flere ord som gjentar seg gang å gang. Jeg vil blant annet trekke frem både fantastisk, nydelig og veldig bra. Dette viser seg som en gjentakende oppfatning av hvordan stemningen i bygda nå er.

Ifølge Thuen (2001) er steder i konstant forandring, og formes ut fra menneskelig aktivitet og opplevelser. Dette skjer gjennom prosesser som er med på å vurdere og omskape stedet. I Gamvik sitt tilfelle vil jeg påstå at bedriftens etablering har bidratt til en slik prosess. Da Gamvik var på sitt mørkeste var det en virkelighetsforståelse i bygda om denne mørkheten. I ettertid av etableringen, og gjennom denne prosessen, har virkelighetsforståelsen forandret seg til det positive. Jeg vil argumentere for at bedriftsetableringen har bidratt til en omskaping av stedet.

7.2.3 Bedriftens status i lokalsamfunnet

En av mine informanter omtalte under intervju at hun ser på etableringen av Gamvik Seafood som en skikkelig gavepakke til lokalsamfunnet. En annen omtaler bedriften som en livredder for samfunnet, og en påstår at bedriftens etablering har berget lokalsamfunnet. Bedriftens status i lokalsamfunnet oppfatter jeg som omtrent utelukkende positiv, hvor de aller fleste priser etableringen. Uten den er den generelle oppfatningen i området at deres lille fiskevær ville vært enda en på statistikken over fraflyttede i Norge.

En annen forteller om at det er mange som ser opp til bedriften, og det de gjør for lokalsamfunnet. Denne positive følelsen på etableringen er noe også de ansatte ved fiskebruket har fått kjenne på. Daglig leder ved bruket forteller at hvis de ikke hadde følt seg såpass velkommen som det de gjør ville de vurdert å pendle frem om tilbake til mottaket i Gamvik, heller enn å bosette seg der permanent. Daglig leder forteller at da de først etablerte seg i Gamvik var det nok en liten skepsis, da så mange som tidligere hadde forsøkt å få til god drift på bruket ikke hadde klart det, men at de raskt oppfattet en optimisme og positivitet på

etableringen. Vedkommende forteller at de har fått høre av lokalbefolkningen at de håper at bedriften klarer seg, og at flere har kommet bort for å si at de er så glade for at de har etablert seg i Gamvik. Daglig leder forteller om en økende positivitet og at de selv ser ringvirkningene i samfunnet i form av blant annet oppussing av hus i nabolaget. Vedkommende forteller at de er fullt klar over at både butikken og skolen ble vurdert nedlagt, og forteller at de er veldig glade for å kunne være med på å bidra til at det ikke har skjedd, og forhåpentligvis å unngå at det skjer i fremtiden. Daglig leder trekker spesielt frem at de føler seg veldig godt mottatt, og svært velkommen i Gamvik.

Omtalen om bedriften både i media og sosiale medier forteller om den samme positiviteten. Som en av mine informanter skriver på sosiale medier i 2019 er det bolyst i Gamvik. Det har ført til fokus på både vedlikehold og renovering av bygg, og at det nå er blitt boligmangel i Gamvik. Kanskje det er plass til et utbyggingselskap i det lille fiskeværet for å få flere bosatt?

7.2.4 Fremtiden

Daglig leder av fiskebruket ser selv på fremtiden både til egen bedrift og lokalsamfunnet som svært positiv. Planen til bedriften var i 2018 å fortsette utviklingen av bedriften til å kunne huse enda bedre utstyr, og dermed utvikle et produkt av enda høyere kvalitet. Noen få måneder etter at jeg var på feltarbeid i Gamvik fikk bedriften enda et fiskefartøy til sin daglige bedrift, til stor glede for flere. Denne skulle etter planen både bidra til større omfang av råmateriale, og stabilisere helårsdriften. Bedriften ønsker også tillatelse til å anskaffe og drifte fiskefartøy over 15 meter, for enda mer stabil drift gjennom året.

Fremtiden er noe et flertall av de jeg har snakket med i Gamvik ser på som svært lys. Etter en mørk tid er optimismen endelig tilbake, og den håpes å vare i lang tid fremover.

Ane: Ser du en lys fremtid for Gamvik?

Daglig leder: Ja, det gjør jeg.

Daglig leder trekker spesielt frem det at flere av deres ansatte har bosatt seg permanent i Gamvik som en spesielt gunstig ringvirkning for fremtiden til lokalsamfunnet. Ønsket om å lære norsk for å føle seg som en enda større del av samfunnet sitter sterkt i flere av de ansatte,

blant annet daglig leder selv. Vedkommende forteller om en god forståelse for språket, men vanskeligheter med selv å få uttrykt seg. Vedkommende forteller i tillegg til de lyse utsiktene til livet i Gamvik og Norge, også om et stort ønske om å bli gammel i Gamvik. Et ønske som nok også bor i flere av lokalsamfunnets befolkning.

7.2.5 Oppsummering

I denne delen av oppgaven har jeg gjort et forsøk på å drøfte forskningsspørsmål nummer 2: *Hvordan ser lokalbefolkningen på bidraget bedriften gjør for lokalsamfunnsutvikling og er de positive til fremtiden?*

Befolkningen i Gamvik har snakket om det tidligere ‘mørke’ som var lokalsamfunnet i tiden mellom siste konkurs, og etableringen til islenderne. Denne virkelighetsforståelsen satt i store deler av befolkningen, og kan knyttes til stedets daværende identitet. Stedet var på vei mot å bli fraflyttet, som så mange andre fiskevær i Norge.

I ettertid av Gamvik Seafoods etablering er stemningen i lokalsamfunnet snudd helt. Det er ikke lengre noen som snakker om stedet som ‘mørkt’, ei heller om faren for at stedet blir fraflyttet. Optimismen har begynt å blomstre i bygda, og den generelle innbyggeren priser bedriftens etablering.

Jeg vil påstå at fremtiden til både bedriften og lokalsamfunnet ser lys ut, samt at Gamvik Seafood kan ha bidratt til å redde lokalsamfunnet i mange år fremover.

7.3 Er Gamvik Seafood AS sin forretningsmodell relevante for andre sammenliknbare lokalsamfunn i Finnmark?

I denne delen av oppgaven ønsker jeg å se på bedriftsmodellen til Gamvik Seafood, og hvordan denne eventuelt kan overføres til andre relevante sammenliknbare lokalsamfunn i Finnmark. Hva går bedriftens modell ut på, og hvorfor brukes den ikke av andre?

Jeg har valgt å bruke Bugøynes som et eventuelt annet lokalsamfunn for å se om bedriftsmodellen til Gamvik Seafood kan være relevant for lokalsamfunnet.

7.3.1 Gamvik og Bugøynes

Figur 13: Oversikt over Gamvik og Bugøynes (google.maps.com)

Bugøynes er et lite fiskevær i Sør-Varanger kommune i Øst-Finnmark. Det lille fiskeværet ligger 100 kilometer vest for Kirkenes, og huset om lag 200 personer i 2011. Lokalsamfunnet består i dag av postkontor, pub, lokalmuseum, kirke, restaurant, barnehage, eldrecenter og barne- og ungdomsskole med 17 elever (Husøy, 2019).

De to små lokalsamfunnene Gamvik og Bugøynes har mye liknende historie å se tilbake på. I Gamvik gikk som kjent fiskebruket konkurs flere ganger mellom 1995 og 2008, og lokalsamfunnet var som følger av dette på vei mot en mørk fremtid. Befolkningstallet sank og både butikken og skolen ble vurdert nedlagt. Bugøynes opplevde mange av de samme problemstillingene da en regelendring i fiskenæringen truet med å mørklegge bygda. Lokalsamfunnet hadde tidligere hatt en tråler tilknyttet fiskebruket, som var forpliktet til å levere fisk til bruket. Regelendringen førte til at tråleren ikke lengre var forpliktet til å levere

til Bugøynes, men heller kunne levere andre steder. Bugøynes mistes dermed de viktige leveringene av fisk, og det topp moderne fiskebruket, og hjørnesteinsbedriften i bygda, gikk konkurs i 1987, og ble i 1989 tvangssolgt på auksjon. Dette førte til stigende arbeidsløshet og fraflytting, som både i Gamvik og andre kystsamfunn i Finnmark. Bugøynes mistet livsgrunnlaget, og fremtiden så mørk ut, med en arbeidsledighet på over 45 prosent. Et forsøk på å bedre fremtiden til de om lag 300 personene som bodde i Bugøynes på den tiden gjorde den lille plassen i 1989 kjent over hele landet. Innbyggerne satte inn en annonse i Dagbladet der de lurte på om det kunne være interesse i kommuner sør i Norge for å ta imot 300 nye innbyggere. Aksjon Bugøynes fortalte om feilslått politikk, byråkratisk rot og mangel på politisk vilje for å redde både fiskebruket og arbeidsplassene i bygda (Husøy, 2019).

VIL NOEN TA IMOT OSS?

Finnes det et sted sør i Norge som kunne tenke seg en befolkningsøkning på ca. 300 mennesker?

Vi som spør er innbyggerne i fiskeværet Bugøynes i Øst-Finnmark som nå er gått lei. De siste årene har vært en stadig kamp for å opprettholde bosetningen.

Grunnen er resultatene av feilslått fiskeripolitikk, noen som bl.a. førte til at fiskerbruket – vår hjørnesteinsbedrift – ble slått konkurs i 1987. I løpet av de to årene som har gått har ingen klart å starte opp fiskebruket igjen. Dette skyldes byråkratisk rot og manglende vilje blant byråkrater og politikere. (Faktisk diskuterer de ennå hvem som eier bruket!).

Nå føler vi at tiden er inne til å legge alt bak oss, og starte på nytt et annet sted. Vi vil unngå å bli utbrent og utslitt i vår kamp for tilværelsen til ingen nytte. Vi vil bruke kreftene et sted hvor vi kan jobbe for en framtid for oss selv og våre barn. Vi ønsker å flytte samlet – samholdet blant folk i Bugøynes er sterkt.

Den voksne del av befolkningen har variert yrkesmessig bakgrunn. Både når det gjelder faglig kompetanse og pågangsmot har vi mye å gi. 50 barn i skolepliktig alder følger med.

Vi er interesserte i å flytte til et sted sør for Trøndelag. Selv om det for tiden kan være vanskelig med arbeidsplasser også der så lar vi oss ikke skremme. Vi kan hjelpe til med å skaffe nye arbeidsplasser.

Skriftlig henvendelse til:

Aksjon Bugøynes
9935 Bugøynes
Telefon 085/90 220 el. 90 360 (arb), 085/90 219 (priv)

Figur 14: Annonse Dagbladet, 15. august 1989.(Tommasen, 2018)

Aksjonen var egentlig ikke ment som et ønske om å flytte fra Bugøynes, men heller et stort rop om hjelp, og et ønske om å bli boende. Annonseren var ment å fange oppmerksomheten til journalister, som kunne bidra til å legge press på politikere og byråkrater. Annonseren skapte

rabalder i norsk presse, noe som bidro til at søkelyset ble rettet mot Bugøynes og regionale utfordringer i området (Husøy, 2019).

De store og direkte endringene lot derimot vente på seg, og ting bedret seg ikke i Bugøynes helt med det første. Som i Gamvik var det en mørk tid i Bugøynes etter fiskebrukets nedleggelse. I Gamvik kom endelig redningen i 2012 da islandske fiskere tok over fiskebruket. I Bugøynes har de fått sin egen redning, nemlig kongekrabben fra øst. Kongekrabben ble på begynnelsen av 1990-tallet kun fisket av forskere, og kvotene var derfor for små til å utgjøre en stor forskjell i arbeidsplasser i bygda. All forskning, produktutvikling og markedsføring var derimot tilknyttet bygda, og optimismen steg blant innbyggerne. «Kongekrabben og alt det det førte med seg kunne være den katalysatoren bygda trengte for å snu oss fra pessimismen» (Seipajærvi, 2018, i Husøy, 2019). Bygda er i dag tilholdssted til bedriften Norway King Crab, som ble etablert i 2008. Bedriften er blitt hjørnesteinsbedriften for lokalsamfunnet Bugøynes, og er en av de største og viktigste arbeidsplassene i bygda, slik som Gamvik Seafood AS er for Gamvik.

Bugøynes har funnet sin egen redning i kongekrabben, slik som islenderne har vært redningen i Gamvik. Hvis Bugøynes ikke hadde hatt kongekrabben, kunne bedriftsmodellen til Gamvik Seafood fått suksess også der? Og kunne den eventuelt bidratt til å redde lokalsamfunnet hvis ikke kongekrabben hadde gjort det, slik den har gjort for Gamvik?

7.3.2 Gamvik Seafood AS

Bedriften Gamvik Seafood AS startet opp i Kongsfjord i Berlevåg kommune i 2010. Island lød stort etter finanskrisen i 2008, og mange islandske fiskere dro mot Norge i håp om bedre fiskelykke. To av disse var Albert Mar Eggertson og hans businesspartner gjennom 15 år, Haraldur Árni Haraldsson. De to hadde en liknende bedrift på Island, med egne båter, men det er ifølge daglig leder ved Gamvik Seafood svært vanskelig å drive en slik bedrift på Island. Dette mye grunnet det Islandske kvotesystemet, som de påpeker at de håper Norge aldri begynner med. Daglig leder forteller at det absolutt er viktig med en form for regulering av fiske, og at det islandske systemet nok er godt for akkurat det, men at det er blitt et problem der det kun er noen få som har tilgang til kvotene på Island. Det islandske systemet har ifølge

daglig leder bidratt til stor fraflytting, og nedleggelse av mindre steder i landet, og det er derfor mange som ser til Norge for heller å begynne på nytt her.

Da bedriften først startet opp i Kongsfjord leide de et bygg, men hadde med seg en egen filletkuttemaskin, hodekuttemaskin og en båt. Planen var fra å produsere fileter, fordi det var dette de fra før var gode på. Mattilsynet satte en stopper for produksjonen i Kongsfjord, da de mente bygget var for lite for å lage fileter i. Bedriften gikk nesten konkurs, men begynte på igjen rundt 2 år senere da de kom til Gamvik. I første omgang leide de bruket i Gamvik, som de i 2014/2015 kjøpte. Det var kun tilfeldigheter som gjorde at de endte opp i Gamvik, men som daglig leder påpeker har de vært veldig heldige som fant dette stedet.

7.3.3 Bedriftens egne perspektiver på suksess

Da jeg snakket med representanten fra Gamvik kommune spurte jeg hvilke tanker kommunen og vedkommende har om grunnen til at bedriften klarer seg såpass bra når andre som har prøvd før ikke gjorde det. Vedkommende trekker forretningsideen frem som den ene grunnen, samt at de ved etablering sikret seg råtilgang via indirekte eierskap over fiskefartøy. Representanten trekker også frem at de generelt jobber veldig hardt, men at noen onde tungar nok ville sagt at de lykkes fordi de ikke betaler det de skal til arbeiderne.

De tradisjonelle industrikonsernene i fiskenæringen har de siste årene falt nedover på tronen som den mest lønnsomme modellen i fiskenæringen. Fisker-eide landbedrifter har klatret opp og frem, og har de senere årene overtatt denne tronen. Den politisk utviklede modellen, hvor den tradisjonelle filetindustrien eide trålerflåten, har vist seg ikke å ha fungert slik det var ønskelig at den skulle. Modellen ble utviklet i en planøkonomisk tid, der politikk og butikk var to sider av samme sak. Modellen har riktignok skaffet flere lokalsamfunn både tilgang til råstoff og arbeidsplasser, men det var i lengden flere sideeffekter enn antatt, som blant annet urettferdig behandling av hjemmehørende kystflåte (Trondsen, 2015).

Et annet problem med fiskeriindustrien har, som i Bugøynes, vært hjørnesteinsbedriftens manglende tilgang til råstoff. Trålere med leveringsplikt er sagt å ha seilt sin egen sjø, for heller å sende fisken videre til Kina. Denne historien er gjennom tidene blitt gjentatt utallige ganger, selv om virkeligheten nok er mer nyansert enn det som ofte kan stå i media, og det

som blir fortalt. Mange har av denne grunn en sterk mening om at fiskeri og foredling av hvitfisk i nord er svært lite lønnsomt, og omtrent umulig å få til (Jenssen, 2015).

Hvis vi ser på tall fra små og mellomstore fisker-eide bedrifter langs kyst-Norge stemmer denne antakelsen ikke. Ifølge fiskebladet Kyst og Fjord (uke 45, 2015) tjente i 2014 disse mindre bedriftene til sammen vesentlig mer enn de tradisjonelle industribedriftene vi tidligere har sett flest av i Norge. En av bedriftene med i denne oversikten er Gamvik Seafood. Bedriftene er oppsatt med over 43 millioner i omsetting for 2014, samt et resultat på litt over 6 millioner. Ifølge oversikten var bedriften den tredje mest lønnsomme fisker-eide bedriften i 2014 (Jenssen, 2015).

Det kan av disse grunner være mulig å anta at det er større lønnsomhet i fisker-eide bedrifter, og at det går generelt bra i fiskeflåten. Næringsaktører med ståsted på blad B¹, som Gamvik Seafood, kan antas at tjener såpass mye med penger at de har muligheter til å utvide virksomheten sin. De har mulighet til selv å ta rollen både som kjøper og tilvirker fra både egne og andres fartøy (Jenssen, 2015). Gamvik Seafood er en slik bedrift. Et av hovedpunktene til hvorfor de klarer seg så godt i bransjen, som representanten fra kommunen nevner, er deres tette samarbeid med Gamvik Kystfiske, som står som eier av de fiskefartøyene Gamvik Seafood benytter seg av.

Denne formen for bedriftsmodell bærer preg av hvordan en fisker selv ville ønsket at landbedriften organiseres og driftes. Blant annet nevnes det i Kyst og Fisk at det er, for mange, ønskelig at det sluttes å omtale fiskenæringen i den todimensjonale aksene mellom fisker og kjøper. Det er en god stund siden næringen var såpass svart/ hvit, og dagens fiskerinæring bærer preg av å være i en slags gråsoner. Kjøpere og fiskere befinner seg på begge sider av prisforhandlingsbordet og kaikanten. Denne nye virkeligheten i fiskenæringen kan bidra til en ny forståelse for næringen, både for folk utenfor og innenfor næringen. Denne gråsonen kan skape diverse utfordringer, men kan også forstås som en mulighet til forandring, og nye tanker og ideer rundt næringen (Jenssen, 2015).

¹ Fiskermanntallet – personer registrert med fiske eller fangst som hovednæring.

Daglig leder i Gamvik Seafood AS mener selv bedriftens suksess kommer av den kvaliteten de jobber så hardt for å få, og som de hadde en plan for fra de kom til Gamvik.

Vedkommende forteller om de ulike maskinene de har investert i, og som de hadde planer om å investere i etter 2018. Bedriften ønsker å satse på topp moderne utstyr og dermed kvaliteten som kommer av dette. Daglig leder forteller at de har maskiner som kutter fisken i størst mulig grad, slik at de slipper å sende fisken videre for bearbeiding. Vedkommende forteller også at sånn de har forstått det, er det ikke så veldig mange steder i Finnmark som gjør det på samme måten de gjør det. Gamvik Seafood ønsker i størst mulig grad å bearbeide fisken på mottaket. Dette skaper flere arbeidsplasser lokalt, og dermed flere ringvirkninger innad i lokalsamfunnet, enn om de skulle sendt fisken videre hel. Daglig leder forteller at de fleste bedrifter liknende deres sender fisken fra seg, ofte så fort den kommer på land, slik at noen andre bearbeider den videre. Vedkommende forteller at de kan se et mulig begynnende skifte i næringen, hvor flere bedrifter ønsker å bearbeide fisken selv, på eget mottak. Dette er Gamvik Seafood glade for, da de ser viktigheten av dette i lokalsamfunnene langs kyst-Norge. Det hjelper selvfølgelig også at tilgangen til råstoff er såpass lett, rett ut i havet.

Daglig leder forteller på spørsmål om fremtiden til bedriften at de (i 2018) ikke har noen direkte planer om å ekspandere driften, men at de ønsker å fortsette å satse på kvalitet. I 2018 fikk de både ny kuttemaskin, og et nytt fiskefartøy. Vedkommende forteller at de ønsker å satse på nye og større båter enn det de allerede har. Dette for å stabilisere driften, og mulighetene for å kunne selge enda mer fisk. I dag har bedriften tilgang på tre autoline fartøy, som alle er under 15 meter. Videre ønsker de å satse på arbeidet på bruket, for å kunne bearbeide fisken enda mer enn det de allerede gjør.

Vi kan anta at det i flere tilfeller er en bedre forståelse for industriens behov blant de fisker-eide bedriftene, med god kjennskap på begge sider av kaikanten. Dette kan ha medført andre fiskemønstre og driftsopplegg, noe jeg vil tro også gjelder for Gamvik Seafood. Denne nye forståelsen av næringen kan være en bidragende faktor for at lokal foredling stadig velges av flere små- og mellomstore fiskebedrifter, slik de har valgt å drive i Gamvik. Driftsmetoden er også en mulighet for lokal arbeidskraft, noe som for mange småsteder langs kysten kan være en redning.

7.3.4 Tett samarbeid mellom land og båt

Modellen til Gamvik Seafood går i stor grad ut på at de «eier» båtene selv. Gamvik Kystfiske eies og drives av Haraldur Árni Haraldsson, forretningspartneren til eieren av Gamvik Seafood gjennom 15 år. Det tette samarbeidet, og de direkte avtalene knytter linefartøyene til anlegget, noe som innebærer at de står i «samme båt» når det kommer til forretningene. Dette tette samarbeidet betyr at begge parter er inneforstått med at kvalitet i lengden vil gi større utbytte enn det kvantitet vil gjøre. Gamvik Kystfiske opererer med tre spesialiserte linefartøy under 15 meter, men har som ønske å drifte fartøy over 15 meter for å stabilisere driften, spesielt om høsten. Dette vil igjen kunne bidra til fornuftig verdisikring, og verdiskaping i lokalsamfunnet.

NRK skrev i 2015 en artikkel om daværende Sædis AS, og situasjonen der bedriftene selv eier fiskefartøyene. Salgssjef Gunnar Holm forteller her at «Fiskebedrifter som ikke eier sin egen fiskeflåte og fiskekvote, er døgnfluer.» Videre kommer han med det NRK omtaler som uventet støtte til forslaget fra Sjømatindustrivalget om å oppheve deltakerloven, også kalt «fiskernes grunnlov». Loven hindrer andre enn aktive fiskere å eie både fiskebåter og fiskekvoter. Videre mener Holm at en eventuell lovendring ikke bør bli en kopi av den islandske, men sier heller at «*Forutsetningen for at fiskebedrifter skal kunne eie fiskeflåte, er at kvotene ikke blir gjenstand som salgsvare slik som på Island. Ellers kan kvotene havne i hendene på noen få kvotebaroner*». NRK skriver videre at selv om deltakerloven forhindrer at ikke-aktive fiskere i utgangspunktet kan eie fiskefartøy, kan det gis unntak. Et slikt unntak er gitt til Gamvik Seafood, som eier 40 prosent av aksjene i båtrederiet Gamvik Kystfiske. Rederiets båter er alle forpliktet å levere fangsten til Gamvik Seafood (Måsø, 2015).

Mottak som ikke har det samme tette samarbeidet mellom fiskebåt og fiskebruk kan på sikt oppleve tap for begge parter. Hvis vi ser for oss en båteier som ønsker å tjene mest mulig, som de aller fleste gjør, og som av den grunn presser opp prisene på råvarene slik at fiskekjøperen ikke har mulighet til å tjene penger på fisken, kan dette i verste fall føre til brukets konkurs. Dette kan for de mindre fiskeværene i Finnmark, som Gamvik, bety at de må levere råvarene til andre steder. Dette vil igjen kunne føre til høyere driftskostnader. I Gamvik har islenderne forstått dette samarbeidet, og gjort det om til en del av den suksessrike forretningsmodellen. Dette har bidratt til å skape lys i husene i Gamvik.

Fiskeflåten er i seg selv ikke en garantist for at det skapes arbeidsplasser og verdiskaping i lokalsamfunnet, selv ikke om denne er både lønnsom og effektiv. En fiskebåt er en omflakkende bedrift, som naturligvis jakter maksimal avkastning av innsatsen sin gjennom best mulig pris (Jenssen, 2015). En rendyrking av dette konseptet kan føre til enda færre båter og folk i arbeid, gjerne gjennom ytterligere strukturering og effektivisering (Jenssen, 2015). En landbasert bedrift derimot står fast i lokalsamfunnet og det er denne som bidrar til å danne fiskerimiljøet. Fiskerimiljøet er for næringen svært viktig for videre rekruttering i næringen. Det er ofte her ungdommen først får sommerjobb. De lærer å skjære tunger, tar del i arbeidet på båt, eller som sjåfør av en truck. Det er disse bedriftene som i stor grad skaper fiskerimiljøet, og uten de ville vi kanskje hverken hatt det, rekruttering til fisket, eller en levende fiskeribygd (Jenssen, 2015).

7.3.5 Kvalitet

En annen viktig grunn til at islenderne i Gamvik oppnår så stor suksess er kvaliteten på det produktet de leverer. Tradisjonelt sett har kvaliteten på fiskeprodukter fra Island vært høyere enn de fra Norge. Dette gjelder spesielt saltfisk, der de ofte oppnår mellom 20 og 25 prosent høyere pris enn de norske (Gregersen, 2005).

Islenderne i Gamvik har videreført denne forretningsmodellen i Norge, hvor de satser på høy kvalitet av fileter fra hele fisken. De har også god og tett kontakt med de markedene som betaler god pris for fersk fisk med høy kvalitet, gjerne i USA og Storbritannia. Disse markedene er ofte rimelig åpne, men det krever tillit oppbygd over tid mellom kjøper og selger hvis en skal få høyes mulig utbytte. Denne tilliten har islenderne i Gamvik Seafood selv bygd opp over tid, og kjøperne vet de får den samme høye kvaliteten hver eneste gang.

Kvalitet har dessverre vært et problem i den norske fiskeindustrien over lengre tid, hvor problemet ofte ligger i bedriftens fokus på kvantitet over kvalitet. Det er selvfølgelig mange som leverer god kvalitet, men til forskjell fra islenderne varierer ofte kvaliteten på de norske produktene såpass mye at det går utover tilliten, og villigheten til å betale de gode prisene.

«Problemet» i den norske næringen ligger hovedsakelig i torskefisket. På laksesiden er kvalitet et svært lite problem, hvor omtrent 80-90 % går ut med topp kvalitet. Det største

problemet i den norske næringen handler om struktur og organisering. Fiskerne får en garantert minstepris bare fisken holder et minimumskrav på kvalitet som menneskemat (Trondsen, 2015). Forskjellen mellom de norske og de islandske produktene ligger her ofte i kvaliteten på råmaterialet som blir levert fra fangstleddet, og videre til mottaket. Den norske strukturpolitikken tar ifølge Trondsen (2015) liten hensyn til forbrukere og kvalitet, og kjører dermed systemet og næringen i gal retning.

På Island, og andre steder i Europa, har de fiskeauksjoner som premierer kvaliteten på produktene prismessig, dette har vi ikke i Norge. I Norge skaper strukturen og minsteprisen helt andre drivkrefter enn markedsmessig kvalitetsorientering (Trondsen, 2015).

Fiskere i Norge tjener på å levere i store kvantum heller enn å fokusere på kvaliteten av produktet. De og fiskekjøpere er forretningsfolk, som det er naturlig å tro at tenker rasjonelt ut ifra egne, ofte kortsiktige, interesser. I flere tilfeller er dette heller kvantitet enn kvalitet. Ut ifra dette kan det være nærliggende å tro at mange i fiskenæringen i dag ikke tenker på den langsiktige muligheten, og det endelige resultatet i kroner, slik Gamvik Seafood gjør, men heller på kvantitet, som nevnt over.

Norge bygde på 2000-tallet ned filetindustrien i landet, det gjorde ikke Island. Island har uten konkurranse fra det norske markedet bygd seg stort opp i blant annet Spania, hvor de selger lettsaltet frossen torsk. Forskning viste at det er betydningsfullt med markedsriktig kvalitet, men dette var ikke av betydning for den norske industrien. På Island har derimot dette vært svært viktig, og den islandske næringen er opptatt av å være markedsorientert (Trondsen, 2015).

7.3.6 Forretningsmodellens relevanse for Bugøynes og andre liknende steder

Mange av elementene i forretningsmodellen til Gamvik Seafood bør være overkommelig for andre liknende tettsteder og fiskeribedrifter. Det bedriften selv trekker frem som viktig for deres forretning er planen de hadde før de startet opp. Denne planen har de fulgt, og de vet selv veldig godt hva de er gode på. Heller enn å ekspandere bedriften ønsker de å forbedre det de allerede gjør. De ønsker å forbedre kvaliteten til det absolutt beste, noe det kan virke som svært få i den norske næringen fokuserer på. Jeg vil anta at det første steget til en suksessfull

bedrift og forretningsmodell, som den Gamvik Seafood har, er å følge dette eksempelet. Jeg vil tro det er mange som i startfasen har en god og fast ide om det de planlegger å fokusere på i sin egen bedrift, men jeg vil også anta at veldig mange sporer delvis eller helt av underveis, eller innser at de har begynt for stort. Et eksempel på dette er blant annet fiskebedriften Finnmark Fisk i Mehamn. De begynte stort, men har etter diverse underskudd både permittert flere ansatte, og solgt lakselinen. Jeg vil anta at bedriften, som så mange andre, begynte i det litt for store, for så å innse at de kanskje har forsøkt å gape over litt for mye.

Som produksjonssjef for Gamvik Seafood sier til NRK i 2015 er det viktig at bedriften selv eier både mottaket og fiskefartøyene. Gamvik Seafood har et tett samarbeid med bedriften Gamvik Kystfiske, som står som eier av de tre autoline-fartøyene som leverer til mottaket i Gamvik. En stor del av suksessmodellen til bedriften ligger i dette tette samarbeidet. De to delene av bedriften, Gamvik Seafood og Gamvik Kystfiske, har et såpass nært samarbeid at de begge er avhengige av at den andre parten, og er på samme «bølgelengde» som de selv.

På bakgrunn av dette vil jeg argumentere for at forretningsmodellen til Gamvik Seafood absolutt er relevant for andre liknende lokalsamfunn i Finnmark. Jeg vil påstå at hvis planer følges er det muligheter for å utvikle et godt produkt. Fokus på både den stabile driften, og kvalitet, er noe Gamvik Seafood setter høyt, og jeg vil argumentere for at andre bedrifter kan og bør gjøre det samme. Den norske «tenkemåten», der kvantitet settes over kvalitet, kan derimot ødelegge for bedriftsmodellen. Det er i denne sammenhengen viktig å heller fokusere på kvaliteten, samt å bygge tillit til de som eventuelt vil kjøpe produktene.

I et lokalsamfunn som Gamvik har fiskebedriften vært med på å redde stedet både fra nedleggelse og fraflytting. Jeg vil påstå at en av grunnene til at de har fått dette til er den verdiskapningen bedriften er med på å drifte. Det at bedriften selv velger at de ønsker å bearbeide råstoffet lokalt bidrar til flere arbeidsplasser, og dermed også flere økonomiske ringvirkninger. Dette mener jeg også kunne fungert i Bugøynes. Gamvik og Bugøynes har mye til felles, der de begge spesielt er avhengige av driften på fiskebruket, enten om det er fisk eller kongekrabbe. Bugøynes, som Gamvik, har rike ressurser rett utenfor «stuevinduet», som det burde være mulig å utnytte. Hvis modellen til Gamvik Seafood skulle bli brukt i Bugøynes eller liknende konkursutsatte fiskevær, vil jeg argumentere for at det ved rett plan,

og fokus på både kvalitet og tillit, samt egneide båter vil kunne utgjøre en stor forskjell i positiv retning.

7.3.7 Oppsummering

I denne delen av oppgaven har jeg forsøkt å drøfte forskningsspørsmål nummer 3: *Er Gamvik Seafood AS sin forretningsmodell relevante for andre sammenliknbare lokalsamfunn i Finnmark?*

Forsøket er gjort ved å ta utgangspunkt i både Gamvik og Bugøynes som lokalsamfunn, finne deres likheter og forskjeller, for så å se på bedriftens forretningsmodell. Jeg har gått igjennom de punktene jeg mener utgjør en stor del av suksesshistorien til bedriften Gamvik Seafood A/S. Kvalitet, eierskap over båt og tilliten mellom bedriften og salgsmarkedet er viktige faktorer i modellen bedriften driver etter. Jeg vil påstå at forretningsmodellen er en nøye planlagt plan, hvor det kanskje også kan ha vært litt flaks involvert. Jeg tror ut ifra det jeg har kunnet finne om den norske fiskeindustrien, den islandske modellen og utgangspunktet til lokalsamfunnet Bugøynes, at forretningsmodellen på mange måter like gjerne kunne blitt en redning der, heller enn i Gamvik. Jeg vil påstå at det direkte stedet ikke har en så stor påvirkningskraft i modellens funksjon, og at den kan brukes i stort sett alle de mindre fiskeværene i Norge, og spesielt Finnmark.

8 Avslutning

Intensjonen med denne masteroppgaven har vært å se på hvilke konsekvenser etableringen av Gamvik Seafood A/S har hatt for lokalsamfunnet Gamvik, samt om det er mulig å bruke forretningsmodellen i andre liknende lokalsamfunn. Jeg ønsker å bidra med kunnskap som kan styrke, og eventuelt redde, en skrantende fiskeindustri, samt småsamfunn i Norge, fra nedleggelse. Oppgaven er på ingen måte revolusjonerende, men heller en slags påminnelse om viktigheten av å bevare distrikts-Norge, og hvilke utfordringer som befinner seg utenfor de større byene, og høyt befolkede områdene, i landet.

For å finne ut av dette har jeg jobbet ut ifra følgende overordnede problemstilling: *hvilke konsekvenser har etableringen av Gamvik Seafood AS hatt for lokalsamfunnet Gamvik?*

Informasjonen er tilegnet gjennom et feltarbeid i 2018, hvor jeg foretok intervju, observasjoner og feltsamtaler, samt dokumentinnsamling både før og etter utført feltarbeid. Den tilegnede informasjonen er sett i sammenheng med et relasjonelt stedsperspektiv hvor sted blir sett på som sosialt konstruert, og som i konstant forandring gjennom menneskelig aktivitet og opplevelser. Studien er hovedsakelig gjort gjennom en prosessanalytisk tilnærming, hvor det ligger til grunn en forståelse om at sosiale fenomen påvirker samfunnet.

Tilnærmingen til problemstillingen har vært gjennom tre forskningsspørsmål, som jeg har drøftet hver for seg i kapittel 7.

Den første delen av drøftingskapittelet omhandler forskningsspørsmål nummer en: *hvilke ringvirkninger kan ses i lokalsamfunnet Gamvik som følge av bedriften Gamvik Seafood AS sin etablering, og gode økonomiske fremgang?*, den andre forskningsspørsmål nummer to: *hvordan ser lokalbefolkningen på bidraget bedriften gjør for lokalsamfunnsutvikling, og er de positive til fremtiden?*, og nummer tre omhandler forskningsspørsmål nummer tre: *er Gamvik Seafood AS sin forretningsmodell relevante for andre sammenliknbare lokalsamfunn i Finnmark?*

8.1 Oppsummering av drøfting

Når det gjelder det første forskningsspørsmålet ønsket jeg først og fremst å belyse de fysiske ringvirkningene i lokalsamfunnet etter bedriftsetableringen i Gamvik.

Jeg har tatt for meg Gamvik som sysselsettingsystem, der det er gjensidig avhengighet mellom de ulike aktørene i lokalsamfunnet. Lokalsamfunnet gikk en periode svært dårlig etter flere konkurser ved fiskebruket. Grunnet dette gikk det for resten av aktørene i samfunnet også ganske dårlig. Barnehagen ble lagt ned, og både skolen og butikken var nær ved å lide samme skjebne. Jentoft (2012), sin metafor om fiskegarn kan bidra til å forstå denne dominoeffekten av nedleggelse og nesten-nedleggelse i samfunnet. Fiskegarnet viser til samholdet og avhengigheten mellom de ulike institusjonene i samfunnet. Hver og en av knutene representerer en av samfunnets institusjoner. Trådene er befolkningen og de sosiale prosessene. Hvis en av knutene blir ødelagt vil ikke garnet fungere. Det samme kan vi si om lokalsamfunnet Gamvik. Uten fiskebruket fungerte ikke fiskegarnet Gamvik, og det oppstod derfor store hull som var vanskelig å tette. En nedleggelse kan føre til en dominoeffekt av nedleggelse, som det til en viss grad gjorde i Gamvik.

Fiskebedriften Gamvik Seafood A/S etablerte seg i Gamvik i 2012, og tettet dermed hullet i garnet. Bedriftens etablering har bidratt til at lokalsamfunnet ikke kommer på listen over nedlagte fiskevær i Norge.

Jeg har videre tatt for meg viktigheten av bedriften for butikken og skolen, samt institusjonenes egne bidrag og nødvendighet i samfunnet. Til slutt i denne delen tok jeg for meg befolkningsutviklingen i kommunen og lokalsamfunnet, og utviklingen både før og etter etableringen.

De viktigste funnene i denne delen av oppgaven er de fysiske ringvirkningene av etableringen som har påvirket butikken, skolen og befolkningsutviklingen. Lokalsamfunnet har i ettertid av etableringen vokst stort i antall sysselsatte, noe som igjen bidrar til en økonomisk utvikling på butikken, og en voksende elevgruppe på skolen.

Videre ønsket jeg å belyse de psykiske ringvirkningene og eventuelle tanker om fremtiden til lokalsamfunnet, med bakgrunn i forskningsspørsmål nummer to. Alle mine informanter har mer eller mindre utelukkende hatt positive ting å si om bedriften Gamvik Seafood.

Befolkningen ser på bedriften som redningen for bygda, etter en periode de selv beskriver som svært mørk. Flere bruker positive fraser som fantastisk, nydelig og veldig bra for å beskrive fremtiden til bygda. Befolkningen er veldig glade for at de ikke trenger å flytte fra lokalsamfunnet sitt, noe de var redd for før bedriften etablerte seg i Gamvik.

Bedriften selv føler seg veldig velkommen i bygda, og ønsker en stabil og økonomisk driftig virksomhet i flere år fremover. Daglig leder forteller at de ønsker å bli gamle i Gamvik, og ser på fremtiden til både bedriften og lokalsamfunnet som svært positiv.

Resten av lokalbefolkningen i Gamvik forteller at de også ser på fremtiden til lokalsamfunnet som svært lys. De forteller om nye landsmenn, og naboer, som bidrar til å opprettholde et stabilt folketall i Gamvik. Det, og nye barn, bidrar til en svært lys fremtid og lokalsamfunnsutvikling i Gamvik.

De viktigste funnene i denne delen av oppgaven er ingen stor overraskelse. Jeg hadde en tidlig oppfatning av positiviteten overfor bedriftens etablering i lokalsamfunnet. I media har jeg kunnet lese om bedriften som redningen for bygda, og en tidligere redsel for at lokalsamfunnet skulle fraflyttes og dø ut. Jeg vil også påstå at fremtiden til både bedriften og samfunnet ser lys ut. Bedriften kan skilte med gode økonomiske tall, og fremtidsplanen som beskrevet av daglig leder går ut på å fortsette slik de gjør i dag.

Den siste delen av drøftingskapittelet omhandler forskningsspørsmål nummer tre, og har som formål å belyse forretningsmodellen til Gamvik Seafood A/S. Videre ønsket jeg også å se om den er mulig å overføre til et annet liknende lokalsamfunn. Med utgangspunkt i Bugøynes har jeg forsøkt å se på mulighetene til modellen her.

Gamvik og Bugøynes har som lokalsamfunn mye til felles. De er begge lokalisert i Øst-Finnmark, ut mot Barentshavet, har omtrent like mange innbyggere, og har hatt mange av de samme problemene med nedleggelse av fiskebruket. Begge lokalsamfunnene er avhengig av deres respektive fiskebruk, og var nær fullstendig nedleggelse av lokalsamfunnene, da brukene gikk konkurs. Jeg tenker at modellen kan brukes i Bugøynes, en modell som i stor grad baserer seg på å følge den planen de hadde fra før etableringen. En plan som består av fokus på kvalitet og tillit, samt et tett samarbeid med Gamvik Kystfiske, som eier fiskefartøyene.

Til konklusjon angående forretningsmodellen vil jeg påstå at den bør være relevant for likende lokalsamfunn og fiskevær. Forretningsmodellen, dog kompleks på mange måter, er egentlig ganske enkel. Jeg tror at hovedfokuset bør ligge på å følge en satt plan, uten å «gape» over for mye, samt å fokusere på kvalitet i høyere grad enn det som har vært vanlig i den norske næringen. Jeg vil konkludere med at forretningsmodellen ikke er unik, men at islenderne er svært gode til det de gjør, og at det i stor grad bidrar positivt til deres økonomiske resultat.

Alt i alt er den største konsekvensen av bedriftens etablering i Gamvik at lokalsamfunnet ikke kommer på listen over nedlagte fiskevær i Norge, i hvert fall ikke enn så lenge.

8.2 Til ettertanke – avsluttende kommentarer

Ambisjonen med denne studien har vært å undersøke sysselsettingssystemet Gamvik, og «fenomenet» Gamvik Seafood A/S. Kunnskapen som er kommet frem i studien kan på mange måter besvare problemstillingen, men den må sees i forhold til studiens begrensninger. Studien er en kvalitativ studie, hvor det som kommer frem ikke kan generaliseres. Oppgaven gir et innblikk i et lite utvalg av informanternes opplevelser og erfaringer, samt dokumenter og tekster. Tolkninger og kunnskapen som har kommet ut av dette er basert på mine egne observasjoner, fortolkninger og tanker.

Hvis jeg skulle fortsatt denne studien ville jeg foretatt i hvert fall et feltarbeid til. Jeg ville planlagt både intervjuene bedre, og i større grad selv kommet mer forberedt. Når det er sagt, så kunne vært interessant å få gjort en komparativ studie av lokalsamfunnet Gamvik, og for eksempel Bugøynes. De to ganske like, men også svært forskjellige lokalsamfunnene har sine egne problemer, og egne «redninger» for disse problemene. Det kunne vært interessant å se på de forskjellige redningenes ringvirkninger i samfunnene og i hvor stor grad de respektive bidrar til lokalsamfunnsutvikling i sitt. Spiller det ikke så stor rolle hva som er redningen for lokalsamfunnet? Kunne bedriften i Gamvik vært en like stor redning for Bugøynes, som den har vært for Gamvik?

Jeg gleder meg til å se hvordan Gamvik og Gamvik Seafood utvikler seg i fremtiden, og om det etterhvert kommer et større skifte i den norske fiskenæringen.

9 Litteraturliste

Bøker, tidsskrifter, tidligere forskning og antologier

- Aarsæther, Nils. (2014). *Lokalsamfunn i perspektiv*. I Marit Haug (red.), *Lokalsamfunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Aarsæther, Nils og Torill Nyseth. (2011). *Liv laga? - Stedsutvikling og stedsstrategier i nord*, i: Svein Jentoft, Jens-Ivar Nergård og Kjell Arne Røvik (red.) (2011) *Hvor går Nord-Norge? Tidssbilder fra en landsdel i forandring*. Stamsund: Orkana Akademisk.
- Aase, Tor Halfdan, Fossåskaret, Eirik. (2014). *Skapte virkeligheter. Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. (2. utg.). Universitetsforlaget: Oslo
- Aggvin, Dan-Erik og Lillian Hatling. (2018). *Livskraftige lokalsamfunn – tilfeldig og planlagt?* Distriktsenteret
- Agnew, John. A. (1978). *Lokalsamfunn i perspektiv*. I Marit Haugen (red.), *Lokalsamfunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Aure, Marit, Berg, Gunnerud, Nina, Crickshank, Jørn, Dale, Berit. (2015). (red.) *Med sans for sted: Nyere teorier*. Bergen: Fagbokforlaget
- Barth, Fredrik. (2007) *Manifestasjon og prosess*. Oslo: Universitetsforlaget
- Barth, Fredrik. (1978) *Scale and Social Organization*. Oslo: Universitetsforlaget
- Berg, Nina, Dale, Britt, Førde, Anniken og Kramvik, Britt. (red.) (2015). *Å finne sted: metodologiske perspektiver i stedsanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget
- Bergli, Bjørn Yngvar. (2017). *Hva skjer i Gamvik?* Tromsø
- Brox, Ottar. (1966). *Hva skjer i Nord-Norge? En studie i norsk utkantpolitikk*. (4. opplag). Oslo: Pax forlag
- Brox, Ottar. (2011). *Hvor går Kyst-Nord-Norge? Noen refleksjoner om utviklinga etter 1970*. I Røvik (red.), *Hvor går Nord-Norge? Tidssbilder fra en landsdel i forandring* (s. 157-164). Stamsund: Orkana Akademisk
- Brox, Ottar. (1989). *Kan bygdenæringene bli lønnsomme?* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Brox, Ottar. (1998). *Praktisk samfunnsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget
- Finnstad, Bjørn-Petter, Holm, Petter, Christensen, Pål. (2014). *Aldri mer 18. april*. I Nils Kolle *Norges fiskeri- og kysthistorie. Havet, fisken og oljen 1970-2014* (s. 185-214). Bergen: Fagbokforlaget
- Gadamer, Hans Georg. (1989). I Høyberg, Henriette. (2004) *Hermeneutik. I Poul Bitsch Olsen (red.), Videnskapsteori i samfunnsvidenskapene – på tværs av fagkulturer og paradigmer* (2. utg., s. 309-346). Roskilde: Roskilde universitetsforlag.

- Gamvik kommune. (2017) *Planstrategi 2017-2019*.
- Grønaas, Olaf, Halvorsen, Jahn, Torgersen, Leiv. (1948). *Problemet Nord-Norge: Statistisk økonomisk undersøkelse av Nord-Norges andel i landets, nasjonalinntekt i 1939*. (2. opplag). Bodø: Studieselskapet for nord-norsk næringsliv
- Haugen, Marit og Mariann Villa. (2016). *Lokalsamfunn i perspektiv*. I Marit Haugen (red.), *Lokalsamfunn*. (s. 17-33). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Hastrup, Kirsten og Hastrup, Frida (red.)(2015). *Waterworlds: anthropology in fluid environments*. New York: Berghahn Books
- Henriksen, J.T. (2010). *Planning, Action and Outcome – Evaluation of the Norwegian Petroleum System: A Structuration Approach to Ripple Effect Studies*. Ph.D. avhandling nr. 27 – 2010. Handelshøgskolen i Bodø
- Højberg, Henriette. (2004) *Hermeneutik. I Poul Bitsch Olsen (red.), Videnskapsteori i samfunnsvidenskapene – på tværs av fagkulturer og paradigmer* (2. utg., s. 309-346). Roskilde: Roskilde universitetsforlag.
- Jentoft, Svein. (2012). *Lokalsamfunnsbilder: Nord-Norge i globaliseringens tidsalder*. I Røvik (red.), *Hvor går Nord-Norge? Et institusjonelt perspektiv på fok og landsdel*. (s. 303 -314). Stamsund: Orkana Akademisk
- Jentoft, Svein, Wadel, Cato. (1984). *Sysselsettingssystemet i fiskerinæringen*. I Cato Wadel (red.), *I samme båt*. Stavanger, Oslo, Bergen, Tromsø: Universitetsforlaget
- Johnsen, Jahn Petter, Vik, Jostein, Sønviksen, Signe. (2013). *Farvel til fiskeren? Om frafall og rekruttering til fiske*. I Røvik (red.), *Hvor går Nord-Norge? Politiske skillelinjer*. (s. 303-316). Stamsund: Orkana Akademisk
- Long, Norman. (2001). *Development Sociology: Actor Perspectives*. New York: Routledge
- Kramvig, Britt. (2011). *Om å finne frem» - hva er det gutter velger bort når de velger bort utdanning?* I Røvik (red.), *Hvor går Nord-Norge? Tidsbilder fra en landsdel i forandring* (s. 109-118). Stamsund: Orkana Akademisk
- Maurstad, Anita. (1998). *Om tosker, sjarkromantikk og ressursregulering i sjarkfisket*. I Bjørn, K., Sagdahl. (red.), *Fjordressurser og reguleringspolitikk – En utfordring for kystkommuner* (s. 29-39). Oslo: Kommuneforlaget
- Miljøverndirektoratet. (2016). *Kommuneplanprosessen – samfunnsdelen – handlingsdelen*.
- Rautaskoski, Prikko. *Observasjonsmetoder*. I Brikmann, Sven dog Lene Tangaard.(red.)(2015). *Kvalitative metoder*. (s.81-99).(2.opplag) Oslo:Gyldendal
- Rousseau, Nathan. (2002). *Self, Symbols, and Society: Classic Readings in Social Psychology*. Oxford: Rowman and Littlefield
- Rossvær, Viggo.(2011). *Fiskerbonden som verdensborger: Ottar Brox' kosmopolitiske aktualitet, i: Svein Jentoft, Jens-Ivar Nergård og Kjell Arne Røvik (red.)(2011)Hvor går Nord-Norge? Tidsbilder fra en landsdel i forandring*. Stamsund: Orkana Akademisk.

- Schiefloe, Per Morten. (1990). *Lokalsamfunn i perspektiv*. I Marit haugen (red.), Lokalsamfunn. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Seipajærvi, Øyvind. (2018). *Historien om kongekrabben*. I Husøy, Hans (2019).(Masteroppgave) UiT:Tromsø
- Solhaug, Trygve. (1983). *De norske fiskeriers historie 1815–1880*. (2.utg.). Bergen : Universitetsforlaget
- Strøksnes, Morten. (2006). *Hva skjer i Nord-Norge?* Oslo: Kagge forlag
- Sørli, Kjetil. (2012). *Demografi og migrasjon*. I Ove Langeland (red.), *Det regionale Norge 1950-2050* (s. 115-146). Oslo: Abstrakt forlag
- Tanggaard, Lene, Brinkmann, Svend. (2012). *Intervjuet: samtalen som forskningsmetode*. I Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene (red.). *Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling*. (s. 17-45). Oslo: Gyldendal akademisk
- Thagaard, Tove. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Thuen, Trond og Cato Wadel.(red.)(1978). *Lokale samfunn og offentlig planlegging: en artikkelsamling*. Oslo: universitetsforlaget
- Tjora, Aksel. (2013). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk
- Trondsen, Torbjørn. (2013). *Har kystsamfunnene noen fremtid?* I Røvik (red.), *Hvor går Nord-Norge?* Politiske skillelinjer (s. 345-369). Stamsund: Orkana Akademisk
- Trondsen, Torbjørn og Knut Bjørn Lindkvist. (2015). *Nordic-Iberian Cod Value Chains: Explaining salted fish trade patterns*. Heidelberg: Springer
- Tönnies, Ferdinand (1957[1887]). *Lokalsamfunn i perspektiv*. I Mari Haugen (red.), *Lokalsamfunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Vike, Halvard. (2010). *Reidar Grønhaugs metode – en kraftlinje i norsk sosialantropologi*. *Norsk antropologisk tidsskrift* (21) 4, 211-222.
- Zachariassen, Ketil, Christensen, Pål. (2014). *Kystsamfunn i oljealderen*. I Nils Kolle (red.), *Havet, fisken og oljen 1970-2014. Norges fiskeri og kysthistorie* (s. 343-370). Bergen: Fagbokforlaget

Nettsider

- Antonsen, Trond. (2012, 9.mai). - Dramatiske følger for kystsamfunn. Hentet 23.april 2018 fra <https://www.kystogfjord.no/nyheter/forsiden/Dramatiske-foelger-for-kystsamfunn>
- Askheim, Svein; Dalfest, Terje; Thorsnæs, Geir: Finnmark - tidligere fylke i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 31. mai 2020 fra [https://snl.no/Finnmark - tidligere fylke](https://snl.no/Finnmark_-_tidligere_fylke)

- Askheim, Svein: Mehamn i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 3.februar 2020 fra <https://snl.no/Mehamn>
- Aslaksen, Eilif Andreas. (2011, 6.juni) Fiskekvoter. Hentet 23.februar 2020 fra <https://www.nrk.no/sapmi/fiskekvoter-1.7653944>
- Bertelsen, Reidar. (2005). FISKEVÆRET, EN TILPASNING TIL NATURRESSURSER ELLER MARKED? Hentet 23.august 2019 fra <https://web.archive.org/web/20050503215728/http://www.isv.uit.no/seksjon/ark/ansatte/bertelsen/fvaer.htm>
- Cooper, Brent. (2017, 22.september). The ripple effect. Hentet 06.januar 2020 fra <https://medium.com/the-abs-tract-organization/the-ripple-effect-8c8495d46554>
- Dalfest, Terje; Askheim, Svein: Gamvik i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 2.februar 2019 fra <https://snl.no/Gamvik>
- Det norske akademis ordbok. Sted. Hentet 12.november 2019 fra <https://naob.no/ordbok/sted>
- Dinh, Tri Ngyuen. (2018, 17.september). Marius kjøpte fiskekvote til 200.000 kroner. Nå er den verdt tre millioner. Hentet 15.mars 2020 fra <https://frifagbevegelse.no/maritim-logg/marius-kjopte-fiskekvote-til-200000-kroner-na-er-den-verdt-tre-millioner-6.158.578812.409b0fc341>
- Eftestøl, Ine. (2017, 17.februar). Arne Hjeltnes tek over fiskebedrift i Mehamn. Hentet 03.februar 2018 fra <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/arne-hjeltnes-tek-over-fiskebedrift-i-mehamn-1.13383240>
- Elde, Raymond. (2020, 14.februar) Vil bevare alle skolene. Hentet 19.mai 2020 fra <http://www.radionordkapp.no/nyheter/12078/vil-bevare-alle-skolene/>
- Fiskeribladet. (2017, 25.april). Findus-sjef går til Hjeltnes' fiskebruk. Hentet fra <https://fiskeribladet.no/nyheter/?artikkel=52607>
- Fiskeridirektoratet. (2019, 4.januar) Forskrift om regulering av fisket etter torsk, hyse og sei nord for 62 grader N i 2019. Hentet 16.februar 2020 fra <https://www.fiskeridir.no/Yrkesfiske/Regelverk-og-reguleringer/J-meldinger/Utgaatte-J-meldinger/J-4-2019>
- Fjæra, Hege Terese. (2013). Stø – et fiskevær i endring. En studie av et lokalsamfunn i spenningsfeltet mellom modernitet og kollektiv orientering. (Masteroppgave). UiB, Bergen. Hentet fra <http://hdl.handle.net/1956/6962>
- Fosshagen, Kjetil. (2015). Økonomisk antropologi i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 31. mai 2020 fra https://snl.no/%C3%B8konomisk_antropologi
- Hallenstvedt, Abraham; Dybdahl, Audun: line i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 13. mai 2020 fra <https://snl.no/line>
- Hallenstvedt, Abraham & Dørum, Knut. (2020, 8. januar). Norsk fiskerihistorie. I Store norske leksikon. Hentet 12. februar 2020 fra https://snl.no/Norsk_fiskerihistorie
- Inge, Jarle. (2016, 8.november). Nordkyn – Gamvik – Det gamle fiskeværet. Hentet 23.mai 2018 fra <http://www.travel-finnmark.no/nordkyn-gamvik-det-gamle-fiskevaeret/>

- Gamvik kommune. (2015). Generelt om plan. Hentet 12.april 2020 fra <https://www.gamvik.kommune.no/teknisk/plan/>
- Gamvik kommune. (2016, 6.mai). Om kommunen. Hentet 3.mars 2019 fra <https://www.gamvik.kommune.no/om-kommunen/>
- Gregersen, Frank. (2005, 14.november). Taper millioner på saltfisk. Hentet 25.mai 2020 fra <https://forskning.no/naeringsliv-fisk-hav-og-fiske/taper-millioner-pa-saltfisk/1032941>
- Gundersen, Oddbjørn. (2007, 17.dember) Gamvik Seafood er slått konkurs. Hentet 17.mars 2019) fra <https://www.ifinnmark.no/nyheter/gamvik-seafood-er-slatt-konkurs/s/1-30002-3196950>
- Haug, Isabell. (2020, 31.januar). Nedgangen i arbeidsledigheten fortsetter. Hentet 7.mars 2020 fra <https://www.framtidinord.no/incoming/2020/01/31/Nedgangen-i-arbeidsledigheten-fortsetter-20971336.ece>
- Havressurslova. (2008). Hentet 12.mars 2020 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-06-37>
- Husøy, Hans. (2019). Bugøyenes og kongekrabbe – ei redning frå Russland? Ei studie av kongekrabba si betydning for bygdesamfunnet Bugøyenes. (Masteroppgave) UiT: Tromsø. Hentet fra <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/17228/thesis.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Horn, Knut Sverre. (2016, 5.september). Nå selges fiskekvotene ut av Finnmark. Hentet 16.mai 2020 fra <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/na-selges-fiskekvotene-ut-av-finnmark-1.13121714>
- Jensen, A.H. (2018, 3.oktober). Dette skulle kommet for mange år sider. Hentet 19. september 2019 fra <https://www.ifinnmark.no/gamvik/gamvik-havn/fiskeri/dette-skulle-kommet-for-mange-tiar-siden/s/5-81-830506>
- Johnsen, Jahn Petter. (2018). Fiskevær i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 12. mai 2019 fra <https://snl.no/fiskev%C3%A6r>
- Jørgensen, Per Kjetil. (2018, 27.august). Butikken og fiskebruket er hjørnesteiner i Gamvik. Hentet 18.februar 2019 fra <https://www.merkur-programmet.no/aktuelt/2018/8/27/butikken-og-fiskebruket-er-hjrnesteiner-i-gamvik>
- Kjærland, Frode, Terje, Mathisen, Gisle Solvoll. (2012, februar). Verdsetting av ringvirkninger. Hentet 22.mai fra <https://www.magma.no/verdsetting-av-ringvirkninger>
- Kjølsrød, Lise. (2014, 4. mars). Lokalsamfunn. I Store norske leksikon. Hentet 4. januar 2020 fra <https://snl.no/lokalsamfunn>
- Kommuneprofilen. Gamvik. Hentet 12.april 2020 fra https://www.kommuneprofilen.no/Profil/Sysselsetting/DinRegion/syss_struktur_region.aspx
- Kyst og Fjord. (2017, 16.februar). Arne Hjeltnes overtar i Mehamn. Hentet 15.oktober 2019 fra <https://www.kystogfjord.no/nyheter/forsiden/Arne-Hjeltnes-overtar-i-Mehamn>
- Jenssen, Erik. (2015. 5. november).Kyst og Fjord: Fiskerne overtar landsiden. Hentet 20.april 2020 fra <https://www.kystogfjord.no/nyheter/forsiden/Fiskerne-overtar-landsiden>

- Kystverket. Fiskerihavner. Hentet 23.mars 2020 fra <https://www.samfunnsbedriftene.no/media/2020/bjoern-t-sjaastad-fremtiden-for-norske-fiskerihavner.pdf>
- Lange, Even. (2015, 25.november). Flukten fra landsbygda. Hentet 19.november 2018 fra <https://www.norgeshistorie.no/velferdsstat-og-vestvending/1802-flukten-fra-landsbygda.html>
- Langfjæran, Dag. (2018, 1.februar). Reguleringsiver må ikke gå på bekostning av livskraftige lokalsamfunn. Hentet 19.oktober 2018 fra <https://www.ks.no/kronikker/reguleringsiver-ma-ikke-ga-pa-bekostning-av-livskraftige-lokalsamfunn/>
- Leknes, Stefan, Løkken, Sturla, Syse, Astrid, Tønnesen, Mariann. (2018). Befolkningsframskrivningene 2018. Modeller, forutsetninger og resultater. Rapporter 2018/21. SSB. Hentet 20.mai 2020 fra https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/354129?_ts=1643ab45088
- Lie, Christian Høie. (2016, 15.april). Derfor er Island blitt «annerledeslandet». Hentet 23.november 2019 fra <https://e24.no/internasjonalekonomi/i/zLBWzr/derfor-er-island-blitt-annerledeslandet>
- Lovdata: LOV-1999-03-26-15. Lov om retten til å delta i fiske og fangst. (Sist oppdatert 01.01.2020). Hentet 22.mars 2020 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-15>
- Lovdata: LOV-2008-06-06-37. Lov om forvaltning av viltlevande marine ressurser. (Sist oppdatert 01.07.2017). Hentet 22. mars 2020 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-06-37>
- Løkeland-Stai, Espen. (2013, 26.august). Helt konge i Varangerfjorden. Hentet 28.mai 2020 fra <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/helt-konge-i-varangerfjorden-1.298438>
- Meld. St. 5 (2019–2020). Levende lokalsamfunn for fremtiden — Distriktmeldingen. Hentet 13.mars 2020 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-5-20192020/id2674349/>
- Måsø, Nils.H. (2015a, 23.februar). Islands fisker: – Håper Gud vil redde dere. Hentet 23.november 2019 fra https://www.nrk.no/sapmi/islandsk-fisker_-haper-gud-vil-redde-dere-1.12202729
- Måsø, Nils.H. (2015b, 24.februar). Professor: – Ikke alle kystsamfunn kan overleve. Hentet 23.november 2019 fra https://www.nrk.no/sapmi/professor_-ikke-alle-kystsamfunn-kan-overleve-1.1225221
- Måsø, Nils.H. (2015c, 25.februar). Islending i Norge: – Bedriften må eie båten og fisken. Hentet 25.mai 2020 fra https://www.nrk.no/sapmi/islending-i-norge_-bedriften-ma-eie-baten-og-fisken-1.12228649
- Nordli, Øyvind. (2013, 9.mars) La bygda ut til salgs - nektet å gi opp. Hentet 28.mai fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/pBANe/la-bygda-ut-til-salgs-nektet-aa-gi-opp?>
- Nygaard, William Andreas: Autoline - mekanisert linefiske i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 13. mai 2020 fra https://snl.no/Autoline_-mekanisert_linefiske
- Olsen, Torbjørn. (2017, 23.juni). - Kystfiskernes utfordringer etter Gros forbannelse. Hentet 27.februar 2020 fra <https://fiskeribladet.no/nyheter/?artikkel=53870>

- Olsen, Øyvind A. (2012, 9.november). Anders (25) kjøpte sjark for 3,2 mill. Men fiske får han ikke. Hentet 12.februar 2020 fra <https://www.an.no/nyheter/anders-25-kjopte-sjark-for-3-2-mill-men-fiske-far-han-ikke/s/1-33-6332895>
- Proff.no. Gamvik Seafood AS. Hentet 24.november 2019 fra <https://www.proff.no/selskap/gamvik-seafood-as/gamvik/produsenter/IF8B76H016D/>
- Regjeringen. (2018c, 2.oktober). Bærekraftig regional utvikling i nord. Hentet 15.april 2020 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regional--og-distriktpolitikk/Berekraftig-regional-utvikling-i-nord/id2362090/>
- Regjeringen. (2016). Et fremtidsrettet kvotesystem. Hentet 19.april 2020 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/3716cc15332f4cf683f01a50159d712a/no/pdfs/nou201620160026000dddpdfs.pdf>
- Regjeringen. (2018a, 9.oktober). Lokal samfunnsutvikling. Hentet 15.april 2020 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regional--og-distriktpolitikk/lokal-samfunnsutvikling1/id2350748/>
- Regjeringen. (2018b, 3.oktober). Regional næringsutvikling. Hentet 15.april 2020 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/regional--og-distriktpolitikk/regional-naringsutvikling/id2345489/>
- Sandvik, Anniken Renslo. (2019, 31.mai). Når politiet ikke kommer. Hentet 19.april 2020 fra <https://www.ifinnmark.no/ukeslutt/gamvik/ost-finnmark/nar-politiet-ikke-kommer/o/5-81-989145>
- Scheistrøen, Line. (2018, 19.november) Torfinn og Synøve driver nærbutikk i Europas nordligste fastlandskommune. Hentet 18.januar 2020 fra <https://frifagbevegelse.no/loaktuelt/torfinn-og-synove-driver-narbutikk-i-europas-nordligste-fastlandskommune-6.183.587281.2bd38e792a>
- Solvik, Fred; Falkanger, Thor; Reusch, Marianne: plan- og bygningsloven i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 12. mars 2020 fra <https://snl.no/plan-og-bygningsloven>
- Soltveit, Therese. (2017, 6.desember). Vil skape 50 nye sjømatjobber i Finnmark. Hentet 19.februar 2019 fra <https://www.kyst.no/article/vil-skape-50-nye-sjoematjobber-i-finnmark/>
- SSB (2019a). Fiskeri. Hentet 15.september 2018 fra <https://www.ssb.no/fiskeri>
- SSB. (2019). Gamvik. Hentet 11.november 2019 fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/gamvik>
- Thuen, Trond.(2001).Sted Og Identitet. Nordlit 5 (2), 79-93. Hentet 22.oktober 2019 fra <https://doi.org/10.7557/13.2088>
- Tomassen, Jan Harald. (2018, 13. november) Vil noen ta imot oss?. Hentet 28.mai 2020 fra https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/xl/vil-noen-ta-imot-oss_-1.14249336
- Visitnordkyn. Slettnes fyr. Hentet 23.oktober 2019 fra <https://visitnordkyn.com/no/se/slettnes>

10. Vedlegg:

Vedlegg 1: Intervjuguide: daglig leder ved Gamvik Seafood A/S

Vedlegg 2: Intervjuguide: Gamvik kommune

Vedlegg 1:

Intervjuguide: Daglig leder for Gamvik Seafood AS(Oversatt spørsmål fra engelsk)

Kan du fortelle litt om historien bak bedriften?

- Gjorde dere noe liknende da dere bodde på Island?
- Hvorfor Gamvik?
- Hadde dere hørt om Gamvik før dere flyttet?

Lokalsamfunnet

- Da dere først overtok fiskebruket og startet opp bedriften, husker du hvordan folk reagerte?
- Føler du at denne reaksjonen har forandret seg over tid? Positivt/negativt?
- Hvordan har lokalsamfunnet tatt imot dere?
- Føler dere at dere er ønsket i Gamvik?
- Føler du at bedriften bidrar til å bygge lokalsamfunnet? Evt. på hvilken måte?
- Føler du at lokalsamfunnet hjelper til med å bygge dere som bedrift?
- Har du noen tanker rundt hvorfor dere som bedrift fungerer så bra når så mange før dere har mislyktes?

Kommunen

- Hvordan føler du at kommunen (og de der i Mehamn) har tatt imot dere?

- Har dere noe samarbeid med kommunen?
- Ja: på hvilket nivå? Hvordan føler du at dette samarbeidet går? Har du noen tanker til hvordan samarbeidet evt kunne blitt bedre? Eller forskjellig?
- Nei: Skulle dere ønske dere hadde det?

Ansatte

- Hvor mange ansatte har dere for øyeblikket?
- Hvor mange av de jobber på land?
- Hvor mange på havet?
- Hvilke nasjonaliteter er de ansatte dere har? % andel
- Vet du om noen av deres ansatte har bosatt seg her i Gamvik på permanent basis?
- Evt. om noen har planer om det?
- Er det høy utbyttingsfaktor i deres bedrift?

Fremtidige planer

- Har dere noen planer om å ekspandere bedriften?
- Ja: Hvordan?
- Nei: Hvorfor ikke?
- Hvordan ser du for deg bedriften om 5 år?

Daglig leder

- Når flyttet du fra Island til Norge?
- Hvordan var det for deg som person å flytte til Gamvik?
- Er det veldig forskjellig fra det du er vant til?
- Føler du deg velkommen her i Gamvik?
- Har du noen tanker om integrering her i Gamvik?
- Kan du se deg selv bli gammel her i Gamvik?
- Har du noen tanker om hva som gjør at folk har lyst til å bo i Gamvik?
- Evt. hvordan kan man få folk til å flytte tilbake etter f.eks, uni.
- Ser du en lys fremtid for Gamvik?

Vedlegg 2: Intervjuguide Gamvik kommune

Gamvik Seafood AS:

- Har du hørt om Gamvik Seafood AS? (Økonomi, hva de driver med, ansatte)
- Har kommunen noe som helst samarbeid med bedriften?
- Evt. ønsker dere samarbeid? Vært i konflikt?
- Har du noen formening om hvordan bedriften bidrar til kommunen? Og spesielt til lokalsamfunnet Gamvik? – Innbyggertall, arbeidsplasser, skole/butikk osv
- Har kommunen noen tanker om fremtiden til Gamvik Seafood AS?
- Har du noen tanker om hvorfor bedriften klarer seg såpass godt, til forskjell fra andre som har forsøkt tidligere?
- Jeg har lagt merke til at det virker som at kommunen er mye mer opptatt av den nye bedriften her i Mehamn, Finnmark Fisk, har dere større tro på de? Eller er det av andre grunner? Mer sentralt plassert?
- Er Finnmark Fisk en viktig aktør for arbeidsplasser her i Mehamn?

Integrering

- Har dere noen tiltak for å integrere nye landsmenn i kommunen?
- Er noen av det spesielt rettet mot lokalsamfunnet Gamvik?
- Arbeidsinnvandrere?
- Norsk kurs?
- Har dere noen fremtidsplaner for integrering? Noe spesifikt?

- Hva tenker dere om at det er en god del arbeidsinnvandrere i kommunen?
- Er de en viktig/nødvendig del av kommunen?
- Hva skjer om de forsvinner?

Lokalsamfunnet

- Har du hørt om hvorvidt folk i Gamvik er positive eller negative til Gamvik Seafood AS? Og deres nye landsmenn, Islenderne?
- Har dere noen tanker om hvordan dere får ungdom/folk til å flytte tilbake etter endt utdanning? Stifte familie?
- Rusproblemet i kommunen..
- Har du noen tanker om hva som gjør at folk har lyst til å bo i Gamvik?

